

Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadu OP EVS v súvislosti s cieľmi stratégie EÚ 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu vo väzbe na čl. 54 (1) a 56 (2) všeobecného nariadenia

ZÁVEREČNÁ SPRÁVA

**Priebežné hodnotenie
Operačného programu Efektívna verejná správa**

Jún 2023

História dokumentu

#	Verzia	Dátum	Popis
1	v01	16/06/2023	Prvotný návrh
2	v02	31/05/2023	Zpracovanie pripomienok
3	v03	29/06/2023	Finálna verzia

Obsah

Obsah	3
Zhrnutie	4
Executive summary	6
1. Úvod	8
1.1 Východiská hodnotenia	8
1.1.1 Štruktúra správy.....	8
1.1.2 Účel hodnotenia.....	9
1.1.3 Metodika a nástroje hodnotenia	9
2. Zistenia	10
2.1 Analýza životnej úrovne obyvateľstva, zamestnanosti a podmienok pre rozvoj podnikateľských aktivít a príspevok OP EVS k týmto oblastiam	10
2.1.1 Analýza životnej úrovne obyvateľstva	10
2.1.2 Analýza zamestnanosti	17
2.1.3 Analýza dodržiavania princípov nediskriminácie a rovnosti mužov a žien	22
2.1.4 Analýza podnikateľského prostredia	27
2.2 Analýza dopadov OP a jeho príspevku k plneniu cieľov EÚ na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu	36
2.2.1 Očakávané zmeny OP EVS.....	36
2.2.2 Stratégia Európa 2020 a OP EVS	41
2.2.3 Horizontálne princípy OP EVS	46
2.2.4 Prínosy OP EVS v oblasti inteligentného rastu	48
2.2.5 Prínosy OP EVS v oblasti udržateľného rastu	49
2.2.6 Prínosy OP EVS v oblasti inkluzívneho rastu	51
3. Závery a zhodnotenie	52
3.1 Aké sú sociálne a ekonomické dopady intervencií OP na obyvateľstvo, jeho životnú úroveň, zamestnanosť (aj z hľadiska princípu nediskriminácie a rovnosti mužov a žien) a na vytváranie podmienok pre rozvoj podnikateľských aktivít?	52
3.2 Priniesla implementácia OP očakávanú zmenu? Ako prispieva OP z hľadiska ekonomických a sociálnych dopadov k plneniu cieľov EÚ pri zabezpečení inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu?	53
4. Odporúčania	55
5. Zoznam skratiek	56
6. Zoznam obrázkov	57
7. Zoznam tabuliek	58

Zhrnutie

Jedným z východísk pre definovanie cieľov politiky súdržnosti EK pre programové obdobie 2014 – 2020, súčasťou ktorej je aj OP EVS, bola aj Európa 2020 - Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu¹ (ďalej aj "Stratégia EÚ 2020). Táto vznikla v roku 2010 ako reakcia EK na finančnú a hospodársku krízu v rokoch 2008 – 2009, pričom jej prioritami bolo vytvoriť z EÚ inteligentné, udržateľné a inkluzívne hospodárstvo. Text stratégie zároveň definuje, že všetky politiky, nástroje a právne akty EÚ ako aj finančné nástroje by mali byť využité na dosiahnutie cieľov stratégie. Preto aj politika súdržnosti na roky 2014 – 2020 pri stanovovaní cieľov vychádzala z priorit a cieľov tejto stratégie.

Predmetom tohto hodnotenia je poskytnúť informáciu o plnení cieľa stanoveného pre OP EVS: „Proklientsky orientovaná, transparentná VS poskytujúca svoje služby rýchlo efektívne a kvalitne, v záujme podpory udržateľného rastu, tvorby pracovných miest a sociálnej inklúzie“ (=posúdenie skutočnej účinnosti, t.j. pokroku pri dosahovaní plánovaných cieľov), poskytnúť informáciu, či boli zrealizované aktivity transformované do skutočných výsledkov v zmysle kvality, kvantity a načasovania (=efektívnosť) a dopadoch implementácie OP na dosahovanie cieľov stratégie EÚ 2020.

Metodika a validita

Toto hodnotenie nadväzuje na už vykonané hodnotenia OP EVS v roku 2022 a 2023 a vychádza z ich zistení a záverov a dáva ich do kontextu s prioritami a cieľmi Stratégie EU 2020. Hodnotenie začalo úvodnou fázou, v rámci ktorej boli finalizované návrhy hodnotiacich otázok. Hlavnou použitou metódou pre hodnotení bola desk review/research, ktorá slúžila predovšetkým na zhromaždenie relevantných informácií a dát pre formulovanie zistení a záverov. Boli použité rôzne zdroje ako napr. štatistické údaje, medzinárodné hodnotenia a indexy, správy a výstupy analytických útvarov ministerstiev, ako aj už vykonané hodnotenia OP EVS.

Sumarizácia zistení

Zámerom tohto hodnotenia bolo zodpovedať hodnotiace otázky zadefinované v úvodnej správe k tomuto hodnoteniu, ktoré sú nasledovné:

- Aké sú sociálne a ekonomické dopady intervencií OP na obyvateľstvo, jeho životnú úroveň, zamestnanosť (aj z hľadiska princípu nediskriminácie a rovnosti mužov a žien) a na vytváranie podmienok pre rozvoj podnikateľských aktivít?
- Priniesla implementácia OP očakávanú zmenu? Ako prispieva OP z hľadiska ekonomických a sociálnych dopadov k plneniu cieľov EÚ pri zabezpečení inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu?

V súvislosti s prvou otázkou je možné na základe vykonaných analýz skonštatovať, že životná úroveň obyvateľov Slovenska sa radí do kategórie najvyspelejších štátov sveta. Avšak pri nemajetkových ukazovateľoch kvality života, ktoré sú ovplyvnené zhoršujúcou sa kvalitou zdravotníctva a školstva, možno za posledných 5 rokov pozorovať stagnáciu a v tejto oblasti sa Slovensko radí na posledné priečky medzi najvyspelejšími štátmi i EÚ-27. Príspevok OP EVS k vysokej životnej úrovni možno vidieť v intervenciách zameraných na profesionalizáciu ľudských zdrojov, zlepšenie kvality a dostupnosti služieb VS či v zefektívnení súdництва. Vo vzťahu k zamestnanosti je možné skonštatovať, že SR splnila cieľ stanovený Stratégiou EU 2020, k čomu prispeli aj opatrenia financované OP EVS zamerané na digitalizáciu služieb e-Governmentu, čo v náročnom období pandémie COVID-19 uľahčilo komunikáciu, prácu a spracovávanie agendy na diaľku, resp. z domu, tiež vybranú pomoc pre podnikateľov a ich efektívnejšie a najmä možné fungovanie na diaľku vďaka elektronickej komunikácii so štátom a verejnými inštitúciami. V oblasti rodovej rovnosti sa Slovensko radí medzi krajiny s vyšším rozdielom medzi mužmi a ženami a to najmä čo sa týka výšky odmeňovania za vykonanú prácu. Trend je však pozitívny a rozdiely v uvedenej oblasti sa na Slovensku odstraňujú rýchlejšie v porovnaní s priemerom EU. Príspevok OP EVS v uvedenej oblasti je možné vnímať aj v dôslednom uplatňovaní horizontálnych princípov rovnosti príležitostí, nediskriminácie a rovnosti mužov a žien. V kontexte vytvárania a zlepšovania podmienok pre rozvoj podnikateľského prostredia je možné prínosy OP EVS vnímať najmä v uľahčovaní krokov pri začatí podnikateľskej činnosti v podobe kontaktných miest. Nezanedbateľný prínos, a to aj vo väzbe na ciele

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&from=SK>

Stratégia EU 2020, má zavedenie funkčného systému RIA. Aj aktivity zamerané na znižovanie administratívnej náročnosti a vyššiu efektívnosť pri komunikácii s orgánmi štátnej a verejnej správy prostredníctvom elektronizáciu a služieb e-Governmentu pozitívne prispievajú k rozvoju podnikateľského prostredia.

Čo sa týka druhej hodnotiacej otázky, je možné skonštatovať, že implementácia OP EVS postupne prináša očakávané zmeny. V mnohých oblastiach realizácia intervencií smeruje k dosiahnutiu plánovaných výsledkov a cieľov, ako aj k dosiahnutiu definovaných programových merateľných ukazovateľov výstupu a výsledku. Detailnejšie sa dosahovaniu plánovaných výsledkov venujú priebežné hodnotenia účinnosti, efektívnosti a dopadov jednotlivých prioritných osí OP EVS ako aj pravidelné hodnotenie plnenia čiastkových cieľov na úrovni jednotlivých PO.

Príspevok OP EVS k cieľom Stratégie EU 2020 možno vnímať vo viacerých rovinách. Pri priamom porovnaní cieľov Stratégie EU 2020 a programovej stratégie OP EVS je zrejmé, že OP EVS neprispieva priamo k plneniu stanovených cieľov v Stratégii EU 2020. Program však definuje očakávané výsledky a prepojenia na priority Stratégie EU 2020. V kontexte priority inteligentného rastu príspevok je príspevok OP EVS najmä v podobe zvyšovania kvality služieb VS v prospech podnikateľského prostredia, či zavedenia funkčného systému hodnotenia dopadov regulačných rámcov. Pozitívny prínos vo vzťahu k podnikateľskému prostrediu mala tiež intervencia zameraná na zvýšenie efektívnosti súdneho systému, v rámci ktorej došlo k skráteniu dĺžky súdnych konaní a to aj v obchodných sporoch. V oblasti udržateľného rastu implementácia OP EVS prispela k cieľom stratégie najmä optimalizáciou verejnej správy, čím sa zefektívnila samotná tvorba verejných politík. Intervencie zamerané na hodnotenie efektívnosti verejných výdavkov a budovanie analytických kapacít zase prispeli k posilneniu finančnej efektívnosti verejnej správy. Očakávaným výsledkom OP EVS vo vzťahu k prioritě udržateľného rastu je aj optimalizácia politík verejného obstarávania a boja proti korupcii, k čomu program výrazne prispel realizáciou národného projektu UVO zameraného na zvýšenie kvality, efektivity a profesionality dohľadovej činnosti ÚVO so zameraním na odhaľovanie potenciálneho konfliktu záujmov. V oblasti priority inkluzívneho rastu je príspevok OP EVS možné vidieť najmä v podpore participatívneho prístupu pri tvorbe verejných politík.

Vo všeobecnosti je možné skonštatovať, že príspevok OP EVS k cieľom Stratégie EU 2020 bol posilnený aj účinným uplatňovaním horizontálnych princípov v oblasti trvalo udržateľného rozvoja, rovnosti príležitostí a nediskriminácie a rovnosti mužov a žien.

Executive summary

One of the starting points for defining the objectives of the EC's cohesion policy for the 2014-2020 program period, which also includes the OP EPA, was Europe 2020 - A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth (hereinafter referred to as the "EU 2020 Strategy"). It was drafted in 2010 as the EC's response to the financial and economic crisis in 2008-2009, while its priorities were to create an intelligent, sustainable and inclusive economy in the EU. At the same time, the text of the strategy defines that all policies, instruments and legal acts of the EU as well as financial instruments should be used to achieve the goals of the strategy. Hence, the cohesion policy for the period of 2014-2020 was designed with the priorities and objectives of this strategy in mind.

The subject of this evaluation is to provide information on the fulfillment of the goal set for OP EPA: "Pro-client-oriented, transparent VS providing its services quickly, efficiently and with high quality, in order to support sustainable growth, job creation and social inclusion" (= assessment of real effectiveness, i.e. progress in achieving the planned goals), to provide information on whether the implemented activities were transformed into real results in terms of quality, quantity and timing (=efficiency) and the impact of the implementation of the OP on achieving the goals of the EU 2020 strategy.

Methodology and validity

This evaluation follows on from the evaluations of the OP EPA in 2022 and 2023 and is based on their findings and conclusions and puts them in context with the priorities and goals of the EU Strategy 2020. The evaluation began with an initial phase, during which draft evaluation questions were finalized. The main method used for evaluation was desk review/research, which served primarily to collect relevant information and data for formulating findings and conclusions. Various sources were used, such as statistical data, international evaluations and indexes, reports and outputs of the analytical units of the ministries, as well as already performed evaluations of OP EPA.

Summary of findings

The purpose of this evaluation was to answer the evaluation questions defined in the introductory report to this evaluation, which are as follows:

- What are the social and economic impacts of OP interventions on the population, their standard of living, employment (also in terms of the principle of non-discrimination and equality between men and women) and on the creation of conditions for the development of business activities?
- Did the OP implementation bring the expected change? How does the OP contribute in terms of economic and social impacts to the fulfillment of the EU's goals in ensuring smart, sustainable and inclusive growth?

In connection with the first question, it is possible to conclude on the basis of the performed analyzes that the standard of living of the inhabitants of Slovakia is in the category of the most developed countries in the world. However, in the case of non-property indicators of the quality of life, which are influenced by the deteriorating quality of healthcare and education, stagnation can be observed over the last 5 years, and in this area, Slovakia ranks last among the most developed countries and the EU-27. The contribution of OP EPA to a high standard of living can be seen in interventions aimed at professionalizing human resources, improving the quality and availability of public sector services or streamlining the judiciary. In relation to employment, it can be stated that Slovakia has achieved the goal set by the EU 2020 Strategy, also due to measures funded by OP EVS aimed at digitizing e-Government services, which eased communication, work, and remote handling of tasks, especially during the challenging period of the COVID-19 pandemic, as well as selected support for entrepreneurs and their more effective and especially possible remote operation thanks to electronic communication with the state and public institutions. In the area of gender equality, Slovakia ranks among the countries with a larger difference between men and women, particularly in terms of wage levels for work performed. However, the trend is positive and differences in this area are being eliminated faster in Slovakia compared to the EU average. The contribution of OP EPA in this area can also be seen in the consistent application of the horizontal principles of equal opportunities, non-discrimination and equality between men and women. In the context of creating and improving the conditions for the development of the business

environment, the benefits of OP EPA can be perceived mainly in the facilitation of steps for starting a business activity in the form of contact points. The introduction of a functional RIA system has a significant contribution, even in relation to the objectives of the EU 2020 Strategy. Activities aimed at reducing the administrative burden and greater efficiency in communication with state and public administration bodies through digitization and e-Government services also contribute positively to the development of the business environment.

As for the second evaluation question, it can be concluded that the implementation of OP EPA gradually brings the expected changes. In many areas, the implementation of interventions leads to the achievement of planned results and goals, as well as to the achievement of defined program output and result indicators. The attainment of planned results is explored in more detail through continuous assessments of effectiveness, efficiency, and impacts of individual priority axes of OP EVS, as well as regular evaluations of the achievement of interim objectives at the level of individual PAs.

The contribution of the OP EPA to the goals of the EU 2020 Strategy can be perceived in several ways. When directly comparing the objectives of the EU Strategy 2020 and the program strategy of the OP EPA, it is clear that the OP EPA does not contribute directly to the fulfillment of the objectives set in the EU Strategy 2020. However, the program defines the expected results and links to the priorities of the EU Strategy 2020. In the context of the priority of smart growth, the contribution of OP EPA is mainly in the form of increasing the quality of PS services for the benefit of the business environment, or the introduction of a functional system for assessing the impact of regulatory frameworks. The intervention aimed at increasing the efficiency of the judicial system also had a positive contribution in relation to the business environment, as part of which the length of court proceedings was shortened, including in commercial disputes. In the area of sustainable growth, the implementation of the OP EPA contributed to the strategy's goals mainly by optimizing public administration, which made the creation of public policies more efficient. Interventions aimed at evaluating the efficiency of public spending and building analytical capacities, in turn, contributed to strengthening the financial efficiency of public administration. The expected result of the OP EPA in relation to the priority of sustainable growth is the optimization of public procurement policies and the fight against corruption, to which the program significantly contributed through the implementation of the national PPA project aimed at increasing the quality, efficiency and professionalism of the supervisory activities of the PPA with a focus on revealing potential conflicts of interest. In the area of the priority of inclusive growth, the contribution of OP EPA can be seen mainly in the support of a participatory approach in the creation of public policies.

In general, it can be concluded that the contribution of OP EPA to the objectives of the EU 2020 Strategy was also strengthened by the effective application of horizontal principles in the field of sustainable development, equal opportunities and non-discrimination, and equality between men and women.

1. Úvod

Toto priebežné hodnotenie vykonala spoločnosť Centire s.r.o. ako člen združenia Centire-ACCEPT AUDIT na základe Realizačnej zmluvy č. SE-VO-2022/001671-023 uzatvorenej podľa čl. III Rámcovej dohody o poskytovaní poradenských služieb v oblasti auditu č. OVO2-2020/000354 1 zo 6 z 18.5.2022 (ďalej aj „Realizačná zmluva“). Predmetom hodnotenia bolo priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadu OP EVS v súvislosti s cieľmi Európa 2020 - Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Stratégia EÚ 2020 vznikla v roku 2010 ako reakcia Komisie na finančnú krízu v rokoch 2008 a 2009. Cieľom stratégie je obnova hospodárstva EÚ po finančnej kríze, pričom prioritami stratégie je zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Za týmto účelom Komisia navrhla nasledovné ciele EÚ:

- miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 rokov by mala dosiahnuť 75 %,
- úroveň investícií do výskumu a vývoja by mala dosiahnuť 3 % HDP EÚ,
- je potrebné dosiahnuť ciele „20/20/20“ v oblasti klímy/energie (vrátane zvýšenia záväzku, pokiaľ ide o zníženie emisií na 30 %, ak budú vhodné podmienky),
- podiel ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10 % a minimálne 40 % mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie,
- 20 miliónov menej ľudí by malo byť ohrozených chudobou.

Stratégia EÚ 2020 sa zároveň stala základným východiskom aj pre implementáciu kohéznej politiky v programovom období 2014 – 2020 a pri zostavovaní viacročného finančného rámca pre toto obdobie. Očakávanými výsledkami OP EVS v nadväznosti na uvedené priority sú:

- V rámci priority inteligentný rast je očakávaným výsledkom vytvorenie predpokladov na zvýšenie kvality služieb VS v prospech podnikateľského prostredia, optimalizácia regulačného zaťaženia a verejných politík v relevantných oblastiach.
- V rámci priority udržateľný rast je očakávaným výsledkom zásadná zmena v oblasti tvorby a implementácie verejných politík, ale aj finančnej efektívnosti verejných služieb a ich kvality prostredníctvom zavedenia novej paradigmy financovania služieb VS, tzv. výkonnostne orientovaného riadenia.
- V rámci priority inkluzívny rast je očakávaným výsledkom zvýšenie účinnosti a adresnosti verejných politík ako nástroja na zabezpečenie inkluzívneho rastu.

1.1 Východiská hodnotenia

1.1.1 Štruktúra správy

Základnú štruktúru hodnotiacej správy definuje Príloha č. 1 k Realizačnej zmluve – Rozsah a lehoty plnenia a Úvodná správa k tomuto hodnoteniu. Obsah jednotlivých kapitol je vypracovaný s ohľadom na znenie hodnotiacich otázok, ktoré sú sústredené okolo a hodnotiacich kritérií. Týmto kritériami sú účinnosť, efektívnosť a dopad. Každé hodnotiacej otázke v tejto správe je venovaná samostatná kapitola, pričom posledné z nich sa týkajú záverov hodnotenia. Na základe zistení a záverov hodnotenia poskytuje posledná kapitola správy odporúčania na zlepšenie OP EVS zvyšok súčasného programového obdobia.

1.1.2 Účel hodnotenia

Účelom tohto hodnotenia je „poskytnúť informáciu o plnení cieľa stanoveného pre OP EVS: „Proklientsky orientovaná, transparentná VS poskytujúca svoje služby rýchlo efektívne a kvalitne, v záujme podpory udržateľného rastu, tvorby pracovných miest a sociálnej inklúzie“ (=posúdenie skutočnej účinnosti, t.j. pokroku pri dosahovaní plánovaných cieľov), poskytnúť informáciu, či boli zrealizované aktivity transformované do skutočných výsledkov v zmysle kvality, kvantity a načasovania (=efektívnosť) a dopadoch implementácie OP na dosahovanie cieľov stratégie EÚ 2020.“.

Hodnotenie bude vykonané s ohľadom na nasledovné hodnotiace kritériá:

- účinnosť – t.j. do akej miery doterajšia implementácia prispela k plneniu cieľov stanovených pre program, aké úspechy boli dosiahnuté a aké problémy bolo potrebné riešiť/ posúdenie dosiahnutých výsledkov/efektov a miery plnenia stanovených cieľov.
- efektívnosť - t.j. či množstvo a kvalita vyprodukovaných služieb/tovarov zodpovedá objemu podpory poskytnutej z operačného programu/ aké výsledky sa dosiahli doterajšou implementáciou programu/ do akej miery prispeli dosiahnuté výsledky k naplneniu stanovených cieľov/ porovnanie nákladov a vyprodukovaných výstupov a dosiahnutých výsledkov/efektov.
- dopad – hodnotenie účinkov intervencie t.j. či intervencia funguje a či existuje kauzálna súvislosť medzi intervenciou a výsledným efektom.

1.1.3 Metodika a nástroje hodnotenia

Pri hodnotení boli použité metódy analýzy a výskumu, ktoré zodpovedajú jednotlivým hodnotiacim otázkam a dostupným zdrojom údajov. Hodnotenie sa začalo úvodnou fázou, ktorá sa venovala najmä príprave úvodnej správy a metodiky. Počas tejto fázy boli vykonané tieto aktivity:

- Bol dopracovaný indikatívny návrh hodnotiacich otázok definovaný v Prílohe Realizačnej zmluvy č. 1 Rozsah a lehoty plnenia. Finálne znenie hodnotiacich otázok bolo odsúhlasené RO.
- Kľúčovým výstupom úvodnej fázy bola Úvodná správa. Tento dokument (1) potvrdil zloženie hodnotiaceho tímu; (2) upresnil prístup/metodiku hodnotenia; (3) predložil konečný súbor hodnotiacich otázok, (4) načrtnol podrobnosti o pláne práce s uvedením organizácie práce a časového harmonogramu procesu hodnotenia.

Desk review/research

Účelom tejto fázy bolo zabezpečiť, aby sa pri hodnotení zhromaždili a zohľadnili existujúce relevantné informácie a dáta potrebné pre spracovanie analytickej časti tejto správy. Cieľom bolo zabezpečiť efektívne využitie existujúcich štúdií a hodnotení a štruktúrovaným spôsobom zhromaždiť predchádzajúce skúsenosti.

Počas desk review fázy sa vykonalo preskúmanie relevantných zdrojov vo vzťahu k predmetu hodnotenia, a to najmä správ vybraných analytických útvarov ústredných orgánov štátnej správy, správ Európskej komisie, dostupných údajov Štatistického úradu SR ako aj medzinárodných hodnotení a indexov.

Pri hodnotení boli tiež využité zistenia a závery z realizovaných priebežných hodnotení OP EVS v roku 2022 a 2023.

2. Zistenia

2.1 Analýza životnej úrovne obyvateľstva, zamestnanosti a podmienok pre rozvoj podnikateľských aktivít a príspevok OP EVS k týmto oblastiam

Zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu sa stalo základným cieľom EÚ z hľadiska dlhodobého rozvoja Únie a využívania jej prostriedkov, osobitne v oblasti využívania Európskych štrukturálnych a investičných fondov, ktoré majú prioritne napomôcť zaostávajúcim regiónom zlepšiť svoje postavenie z hľadiska konkurencieschopnosti a kvality života. S cieľom efektívne a objektívne zhodnotiť, ako sa v tejto oblasti darilo Slovenskej republike a jej regiónom v porovnaní s inými krajinami, je nutné zamerať sa na minimálne 4 základné oblasti v súvislosti s prezentovaným cieľom a prioritami EÚ-27, a to na analýzu životnej úrovne obyvateľstva, analýzu zamestnanosti, hodnotenia dodržiavania princípov nediskriminácie mužov a žien a analýzu podnikateľského prostredia na Slovensku. Tým je možné vytvoriť základný obraz o stave a vývoji pri zabezpečení inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu na Slovensku.

2.1.1 Analýza životnej úrovne obyvateľstva

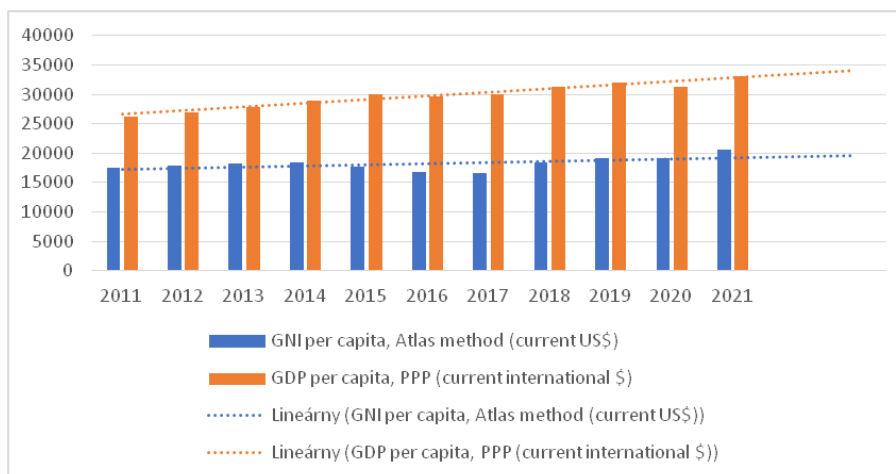
Z ekonomickej teórie je známe, že dosahovanie čo najvyššej životnej úrovne je jedným zo základných bodov makroekonomickej politiky štátu a verejnej správy. Dlhodobo sa za základný ukazovateľ ekonomického rastu a životnej úrovne považuje hrubý domáci produkt (HDP/GDP), prípadne Hrubý národný dôchodok v minulosti označovaný tiež ako hrubý národný produkt. Pri skúmaní životnej úrovne je totiž po ekonomickej stránke väčšinou tendencia spájať vyššiu životnú úroveň s vyššou úrovňou spotreby, ktorá je často vyjadrená práve použitím ukazovateľa HDP per capita, avšak kľúčom k dlhodobej prosperite je produktivita, resp. rast produktivity napr. formou inovácií. To je to, čo umožňuje zvýšenú spotrebu. Zároveň dnešná globálna ekonomika je však omnoho komplexnejšia a do posudzovania kvality života a životnej úrovne obyvateľstva už vstupujú aj iné, než len tradičné ekonomické faktory, ako napr. kvalita životného prostredia, miera voľného času, budúce očakávania obyvateľstva a podobne. Ako alternatívne ukazovatele k meraniu životnej úrovne okrem reálneho HDP na obyvateľa, ktoré je možné použiť, patria napr. Human Development Index (HDI) ako aj Social Progress Index (SPI). Nasledujúca časť tak analyzuje a sumarizuje zistenia viacerých významných ukazovateľov a svetových indexov s cieľom objektívne posúdiť stav a vývoj životnej úrovne obyvateľstva.

Hrubý domáci produkt / Hrubý národný dôchodok

Jedným zo základných parametrov kvality života a zároveň indikátora výkonnosti ekonomiky krajiny, je ukazovateľ HDP/GDP na obyvateľa vyjadrený v parite kúpnej sily (PPS), ktorý hovorí nielen o hodnote toho, čo ekonomika vyprodukuje v danej krajine na jedného obyvateľa, ale aj o hodnote v pomere k cenovej hladine v danom štáte, čo predstavuje výrazne objektívnejšie posúdenie. Tento ukazovateľ sa dnes v modernej ekonomike zároveň dopĺňa, alebo komparuje tiež s ukazovateľom HNI/GNI, vyjadrujúceho súhrn všetkých finálnych výrobkov a služieb vyrobených kdekoľvek na svete s použitím výrobných faktorov vlastnených rezidentskými jednotkami sledovaného územia, v našom prípade Slovenska.

Vychádzajúc z údajov Svetovej banky pri meraní životnej úrovne obyvateľov Slovenska, je možné vidieť, že tak pri GDP per capita ako aj pri GNI per capita životná úroveň obyvateľstva Slovenska počas sledovaného obdobia posledných 10 rokov (2011 – 2021) narastá. Aj napriek tomu, že pri GNI na obyvateľstvo je možné v roku 2015 v porovnaní s rokom 2014 vidieť 3,16 %-ný pokles, v roku 2016 už zaznamenáva opäť pozitívny trend (nárast 5,18%), ktorý pokračuje aj nasledujúcich rokoch s výnimkou v roku 2020 (0,10% pokles). Mierny pokles životnej úrovne obyvateľstva SR je možné vidieť aj pri meraní GDP per capita, a to v roku 2016 (1,07%) ako aj v roku 2020 (1,91%). Tieto poklesy však možno prisúdiť jednak obdobiu krátko po intenzívnom dočerpávaní prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ obdobia (2007-2013) v roku 2015, a následnej stagnácii čerpania v roku 2016, ako aj neskoršej celosvetovej koronakríze v roku 2020. Napriek tomu je dlhodobý trend rastúci, a

teda ekonomika Slovenska v prepočte na obyvateľa aj po zohľadnení cenovej hladiny rastie, čo prispieva k pozitívnemu rastu životnej úrovne domáceho obyvateľstva.

Obr. 1 - Vývoj životnej úrovne obyvateľov Slovenska vyjadrený prostredníctvom GNI a GDP; (zdroj: World Bank, vlastné spracovanie, 2023)

Výrazné rozdiely medzi životnou úrovňou meranou pomocou GDP per capita a GNI per capita (viď Graf 1), spôsobuje práve to, že pri využívaní GNI per capita, berie Svetová banka do úvahy úroveň príjmu vyplácaného všetkým občanom krajiny bez ohľadu na to, kde na svete sa nachádzajú. Naopak HDP na obyvateľa meria iba príjem vyplácaný tým, ktorí bývajú na území danej krajiny. GNI na obyvateľa môže zvýšiť životnú úroveň krajiny. Je to preto, že veľa občanov žije v iných krajinách, aby získali lepšiu prácu, pričom časť mzdy tiež poukazujú späť svojim rodinám doma, alebo ich môžu investovať v rodnej krajine.

Ďalším informačným zdrojom, z ktorého je možné vychádzať pri hodnotení životnej úrovne obyvateľstva, je Správa MPSVaR SR, resp. jej Inštitútu sociálnej politiky, ktorá hodnotí vývoj vybraných makroekonomických ukazovateľov Slovenska v kontexte životnej úrovne a sociálnych dopadov na obyvateľstvo. Tu sa pri pohľade na makroekonomické ukazovatele dá konštatovať, že celkový HDP sa v rámci sledovaného obdobia rokov 2010 – 2021, napriek miernemu poklesu v roku 2020, postupne zvyšoval, pričom v roku 2021 dosiahol úroveň 88 mld. EUR, čo v porovnaní s rokom 2019 znamená zaostávanie o 1,3%, i napriek tomu, že v porovnaní s rokom 2020 je možné hovoriť o 3,63 % náraste. Zároveň v roku 2021 plynule narastala inflácia, ktorá výrazne ovplyvnila aj tempo rastu cien vo všetkých odvetviach hospodárstva SR. V tejto súvislosti MPSVaR SR vo svojej Správe o stave SR (2022) uvádza, že je na Slovensku možné tiež sledovať pokles celkovej zamestnanosti o 1,4 % v roku 2021, pričom v priemere za rok 2021 predstavovala 2.560,6 tis. pracujúcich osôb (viac v časti Analýza zamestnanosti).

Príjmy, výdaje a hrubé úspory domácností

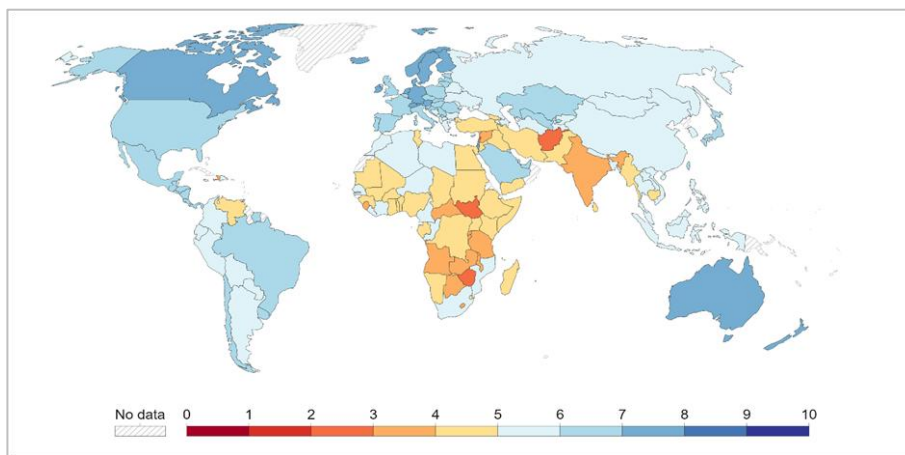
Ako vo svojej správe MPSVaR SR uvádza, priemerná mesačná nominálna mzda zamestnanca v hospodárstve sa za rok 2021 medziročne zvýšila o 6,9 % na hodnotu 1.211 EUR, pričom medziročné tempo rastu sa zvýšilo o 3,1 %. Reálna mzda po zohľadnení vývoja spotrebiteľských cien v roku 2021 vzrástla o 3,6 %, pričom v roku 2020 bol reálny rast miezd na úrovni 1,9 %. Bežné príjmy domácností v porovnaní s rokom 2020 medziročne nominálne vzrástli o 3,9 %. Z celkového objemu 86.230,3 mil. EUR najväčšiu časť tradične tvorili odmeny zamestnancov (44.210,7 mil. EUR). Nominálny nárast bežných príjmov domácností je možné pripísať nárastu odmien zamestnancov, ktoré sa zvýšili o 4 % a príjmov zo sociálnych dávok, ktoré sa zvýšili o 8,5 %. Na druhej strane však bežné výdavky domácností dosiahli 26.668,6 mil. EUR a v porovnaní s rokom 2020 nominálne vzrástli o 8,6 %. Výraznejšie vzrástli najmä bežné dane z dôchodkov, majetku a iné dane (o 19,8 %) a čisté poisťné neživotného poistenia (o 13,1 %). Po uhradení bežných výdavkov ostal domácnostiam na ďalšie použitie hrubý disponibilný dôchodok vo výške 59 561,7 mil. EUR, ktorý sa medziročne zvýšil o 1,9 %. Pritom z hrubého disponibilného dôchodku použili domácnosti na konečnú spotrebu 55.074,7 mil. EUR, zvyšok smeroval do hrubých úspor, ktoré tvorili 5.417,1 mil. EUR. Konečná spotreba domácností v roku 2021 vzrástla nominálne o 4,4 % a hrubé úspory klesli o 16,6 %. Zároveň klesla miera hrubých úspor (podiel hrubých úspor na hrubom disponibilnom dôchodku) o 2,2 % na 9,1 %.

Z vyššie uvedených zistení je možné konštatovať, že už v roku 2021 je zjavne viditeľný nárast cien vybraných tovarov a služieb spotrebovaných domácnosťami, ale aj celkovo začínajúci výrazný rast cenovej hladiny, a s tým aj súvisiaci nárast bežných výdavkov domácností, ktorý mal následne negatívny vplyv na vývoj hrubých úspor. Domácnosti tak boli nútené smerovať väčšiu časť svojho disponibilného príjmu na spotrebu a znižovať objem prostriedkov presúvaných do úspor a zároveň aj použiť až 1/6 úspor na spotrebu. Z dramaticky rastúcou infláciou počas roka 2022 je možné očakávať, že tento negatívny trend sa ešte nezastavil a pokračoval aj v roku 2022 a pravdepodobne bude aj v roku 2023, nakoľko očakávaný rast príjmov domácnosti nebude stačiť rastu cenovej hladiny, a teda reálne príjmy budú zrejme v rokoch 2022 – 2023 nižšie. Dôvody tohto stavu je možné nájsť v dopadoch koronakrízy, pretrvávajúceho vojnového konfliktu na susednej Ukrajine, ktorý začal vo februári 2022 a pričínal sa o vznik energetickej krízy, narušeniu surovinových i logistických tokov vedúcich k rastu nákladov, obmedzeniam vo výrobe a spotrebe nielen na Slovensku, ale v mnohých krajinách EÚ-27 i mimo nej.

Spokojnosť so životom na základe Cantril Ladderu

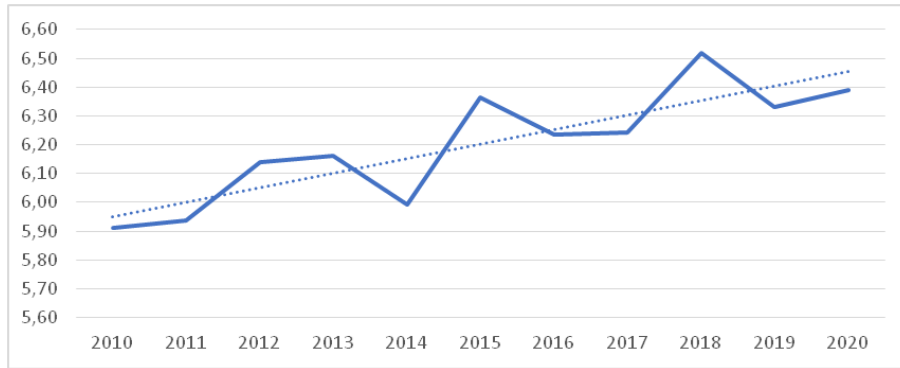
Ďalším zo spôsobov hodnotenia životnej úrovne obyvateľstva je aj tzv. Spokojnosť so životom na základe Cantril Ladderu, ktorý prezentuje World Happiness Report (Správa o svetovom šťastí). Tento indikátor hodnotí kvalitu života s prihliadnutím na to, kde „stojíme dnes“ a kde chceme byť v budúcnosti, a to na definovanej stupnici od 0 do 10. Výsledná hodnota uvedená v danom roku je priemerom za daný prebiehajúci rok, predchádzajúci rok a nasledujúci rok, a teda zohľadňuje reálny vývoj a očakávania obyvateľstva na najbližšie obdobie. Čím vyššia je dosiahnutá hodnota, tým lepšia je miera spokojnosti obyvateľstva so svojím životom v danej krajine.

Ako je možné vidieť na vyššie uvedenom obrázku, najspokojnejšie krajiny sú Kanada, Austrália, Nový Zéland a európskych krajín sú to všetky štáty Škandinávie (Nórsko, Švédsko, Fínsko, Dánsko, Island), a tiež Nemecko, Švajčiarsko, Rakúsko, Holandsko a Írsko, ktoré sa pohybujú v rozmedzí 7,2 až 7,82. Najvyššiu hodnotu pritom dosiahlo Fínsko. Body 8-10 nedosahuje aktuálne žiadna krajina sveta. Čo sa týka Slovenska, tak ako je zjavné z Obrázku 1, krajina sa pohybuje pri hodnotení spokojnosti so životom na úrovni 6,39 bodov, pričom v rozmedzí 6 – 7 bodov sa nachádza väčšina členských krajín EÚ-27 s výnimkou Bulharska a Grécka, ktoré sú v pásme 5 – 6 bodov, čo odráža aj dlhodobu najhoršie ekonomické postavenie Bulharska z členských krajín EÚ-27 a dlhodobé ekonomické problémy spojené s ozdravovaním, reformami a oddlžovaním ekonomiky Grécka, po finančnej kríze a prakticky technicom bankrote tejto krajiny ešte v rokoch 2009 – 2010, ktoré pretrvávajú dodnes.

Obr. 2 - Úroveň spokojnosti obyvateľstva so životom v danej krajine, (zdroj: ourworldindata.org (World Happiness Report), 2022)

Detailnejším pohľadom na vývoj tohto ukazovateľa na Slovensku je možné konštatovať, že aj napriek istým medziročným prepadom v rokoch 2014 (pokles 2,74 %), 2016 (pokles 2,04 %) a 2019 (pokles 2,88 %), tento ukazovateľ postupne dlhodobu narastá, pričom najvyššiu úroveň dosiahol so svojou hodnotou 6,52 dosiahol v roku 2018, po ktorom nasledoval opäť mierny prepád. Posledné dostupné hodnotenie za rok 2020 naznačuje opätovný rast, a to napriek koronakríze v danom čase, a teda obyvateľstvo pociťovalo isté opätovné zlepšenia či pozitívne vyhliadky do blízkej budúcnosti. Dlhodobý trend zároveň poukazuje na postupný lineárny nárast spokojnosti občanov so životom na Slovensku a rastúcu životnú úroveň v krajine.

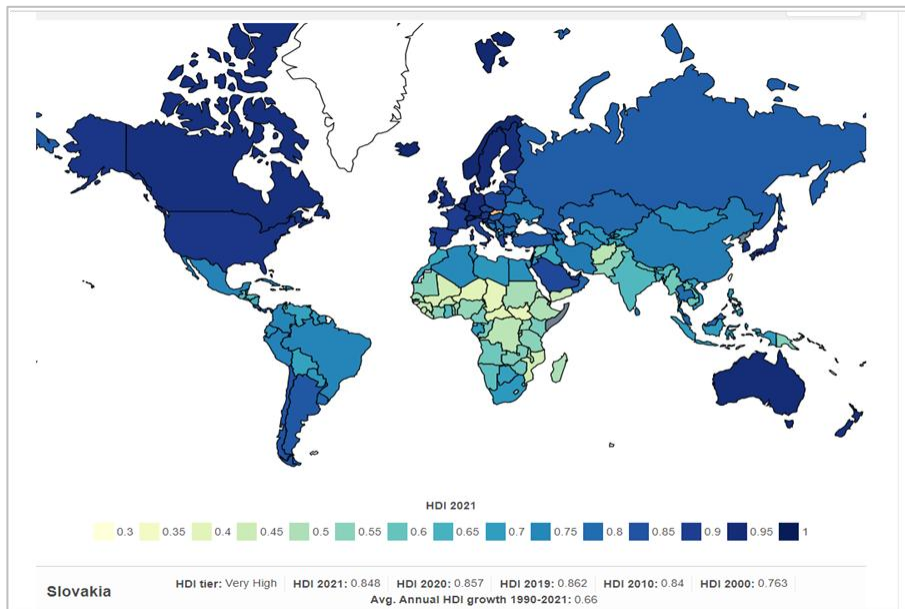

Obr. 3 - Životná spokojnosť na Slovensku za obdobie rokov 2010-2020 na základe Cantril Ladder; (zdroj: ourworldindata.org, vlastné spracovanie, 2023)

Zároveň z hodnotenia krajín na základe získaných dát v rámci World Happiness Reportu 2022 vyplynulo, že existuje spojenie, resp. korelácia medzi spokojnosťou so životom a životnou úrovňou meranou prostredníctvom HDP na obyvateľa a zároveň platí, že so zvyšujúcim sa bohatstvom narastá aj spokojnosť a zároveň tiež platí, že bohatší ľudia sú spokojnejší so svojim životom ako chudobnejší ľudia v tej istej krajine.

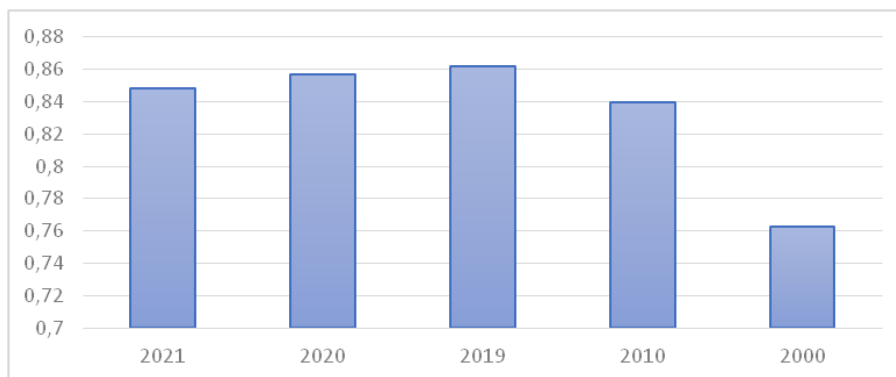
Human Development Index

Zameraním sa na hodnotenie ľudskej populácie na základe tzv. HDI (Human Development Index), čo je metrika zostavená Rozvojovým programom OSN a používaná na kvantifikáciu priemerných výsledkov krajiny v troch základných dimenziách ľudského rozvoja, ktorými sú dlhý a zdravý život, vedomosti a slušná životná úroveň, je možné konštatovať, že Slovensko s hodnotou 0,848 v roku 2021 dosahuje veľmi vysokú úroveň HDI (0,8-1,0). Zároveň tiež môžeme v rámci sledovania vidieť priemerný ročný rast HDI v priebehu rokov 1990-2021 na úrovni 0,66.

Obr. 4 - Human Development Index (HDI) – svet 2021; (zdroj: World Population Review (OSN), 2023)

V rámci svetového hodnotenia tak Slovensko patrí v rámci tohto rankingu medzi najvyspelejšie krajiny sveta, a to spolu s prakticky celou EÚ s výnimkou Bulharska, krajinami EHP, resp. krajinami OECD.

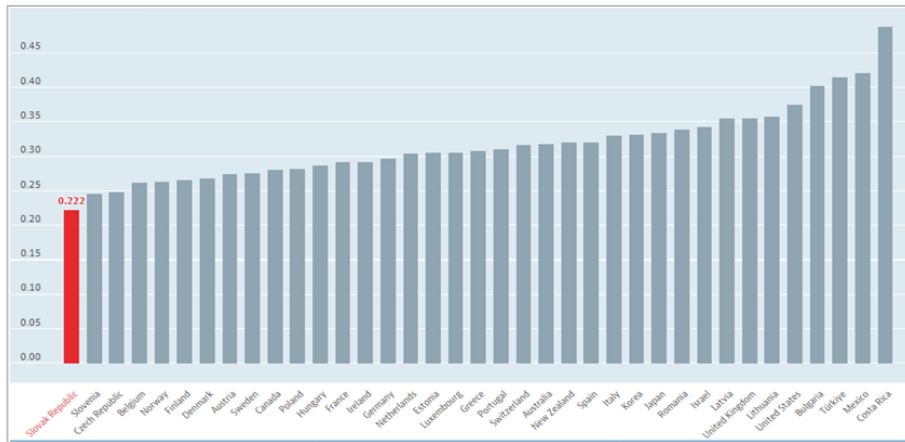

Obr. 5 - Vývoj Human Development Indexu (HDI) Slovenska (2000 – 2021); (zdroj: World Population Review (OSN), 2023)

Ako je možné vidieť aj na grafe, i napriek priemernému dlhoročnému ročnému rastu počas sledovaného obdobia 2000 – 2023 na úrovni 0,66 %, od roku 2019 dochádza, i keď len k miernemu, no postupnému poklesu HDI Slovenska, a to z úrovne 0,862 v roku 2019 na úroveň 0,857 v roku 2020 (pokles o 0,05 v porovnaní s predchádzajúcim rokom 2019) a v roku 2021 na 0,848 (pokles 0,09 v porovnaní s rokom 2020), čo naznačuje, že Slovenská republika začína mať zjavné problémy s dlhodobou udržateľnosťou kvality životnej úrovne. Dôležitými parametrami v súvislosti s HDI pritom nie sú len ekonomické nárasty (rast HDP či mzdy), ale tiež udržateľné a kvalitné zdravotníctvo, školstvo či miera chudoby, resp. sociálno-ekonomická nerovnosť obyvateľstva.

Dôchodková nerovnosť a miera chudoby

So životnou úrovňou úzko súvisí aj dôchodková nerovnosť. Tú je možné merať pomocou Giniho koeficientu. Tento parameter skúma rozdelenie bohatstva (dôchodkov) v spoločnosti. Pohybuje sa v rozpätí 0-1, pričom 0 predstavuje absolútnu rovnosť (všetci majú rovnako) a 1 znamená absolútnu nerovnosť (jedna osoba disponuje všetkým). Oba extrémne prípady sú len teoretické, v praxi nedosiahnuteľné. Sleduje sa však, kde v tomto intervale sa nachádza tá ktorá krajina. Z nasledujúceho zobrazenia na Grafe 4 nižšie je možné konštatovať, že v roku 2019, čo je posledný dostupný rok v databáze OECD, dosahuje Slovensko hodnotu Giniho koeficientu 0,222. Z uvedeného porovnania s ostatnými členskými krajinami OECD je zjavné, že dôchodková nerovnosť na Slovensku je najnižšia spomedzi všetkých členských krajín OECD. V tesnom závесе za nami sú Slovensko a susedná Česká republika. Treba však uviesť, že koeficient nehovorí a výške samotných dôchodkov, ale len o miere nerovnosti rozdelenia dôchodkov v krajine. Giniho koeficient bol pre ďalší výskum zároveň upravený spoločnosťou Allianz, pričom aj po zapracovaní ďalších parametrov je Slovensko na výbornom 6. mieste z hľadiska prerozdelenia majetku, a teda bohatstva v krajine. Zaujímavosťou je, že najlepšie sú na tom práve krajiny strednej a východnej Európy, kde kumulácia majetku nemá dlhú históriu skrz predchádzajúci režim do roku 1989. Napriek uvedenému však z analýzy Forbes a Allianz vyplýva, že 9 z 10 Slovákov necíti spravodlivosť v rozdeľovaní majetku či dôchodkov.

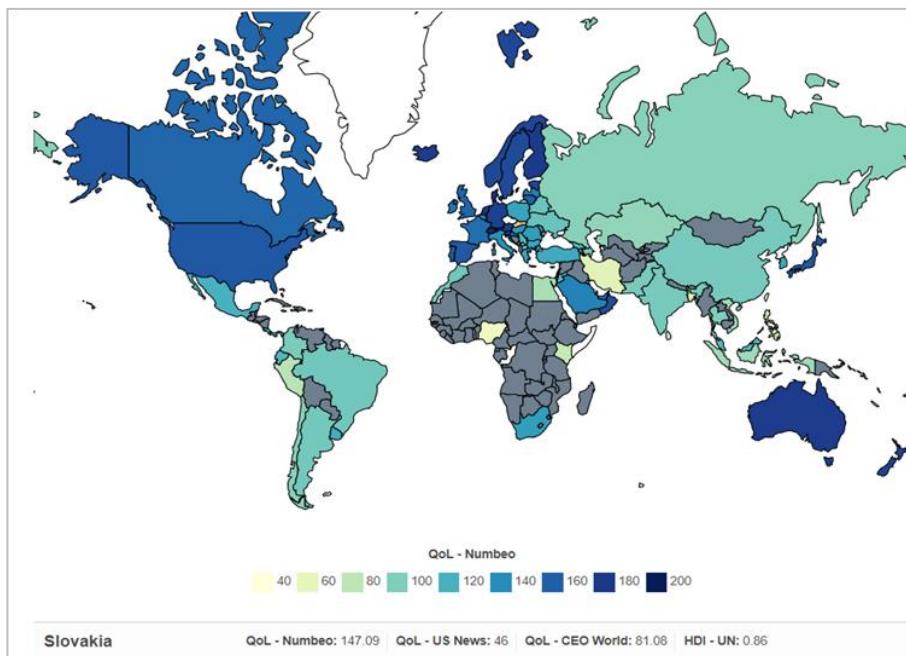
Obr. 6 - Giniho koeficient dôchodkovej nerovnosti v krajinách OECD (2019); (zdroj: OECD, 2023)

OECD zároveň hodnotí aj mieru chudoby, ktorú vypočítava ako pomer počtu ľudí (v danej vekovej skupine), ktorých príjem je pod hranicou chudoby k celkovému počtu. Zároveň je k dispozícii aj pre široké vekové skupiny: chudoba detí (0-17 rokov), chudoba v produktívnom veku a chudoba starších ľudí (66-roční a viac). Pritom dve krajiny s rovnakou mierou chudoby sa môžu líšiť z hľadiska relatívnej úrovne príjmov chudobných. Z pohľadu miery chudoby Slovensko dosahovalo v roku 2019 celkovú mieru chudoby na úrovni 0,078, t.j. 7,8% obyvateľov žilo pod hranicou chudoby. Vo vekovej skupine detí (0-17 rokov) sa tento ukazovateľ pohyboval na úrovni 0,124, čo svedčí o tom, že až každé 8. dieťa žije pod hranicou chudoby, a teda v prostredí, kde sú problematické podmienky pre zabezpečenie jeho životných potrieb a rozvoja. To súvisí u nás najmä s mnoho početnejšími rodinami, ale aj s marginalizovanými skupinami, kde je vyššia natalita v porovnaní so zvyškom obyvateľstva. V každom prípade to nie je priaznivý ukazovateľ, nakoľko prostredie výrazne formuje samotné deti pre ich život v budúcnosti. Vo vekovej skupine 66 a viac-ročných ľudí sa index pohyboval na úrovni 0,066, a teda paradoxne nižšie, ako je celkový priemer Slovenska. To môže súvisieť so skutočnosťou, že i keď sú dôchodky na Slovensku pomerne nízke, množstvo osôb v dôchodkovom veku má určitú mieru úspor, alebo aj zamestnanie či podnikanie, čím si zvyšujú svoj celkový príjem, resp. svoju životnú úroveň.

Better Life Index a Social Progress Index

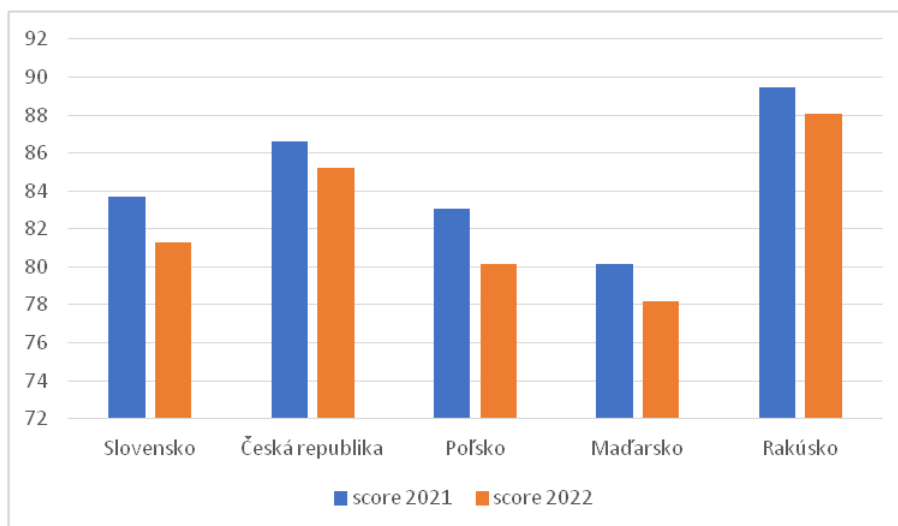
Ďalším ukazovateľom životnej úrovne obyvateľstva vyjadrujúceho hodnotenie spokojnosti so životom je Index lepšieho života (Better Life Index), vypočítavaný na základe používanej metodiky OECD. Pozretím sa na jeho identifikované hodnoty je možné konštatovať, že Slovensko dosahovalo v roku 2021 spokojnosť so životom na úrovni 6,5 bodu z 10-tich, čo je žiaľ menej ako priemer OECD s hodnotou 6,7. Slovensko celosvetovo stále patrí medzi najvyspelejšie ekonomiky sveta a medzi prvú 40-ku najbohatších krajín sveta v prepočte na obyvateľa, no z hľadiska jeho postavenia v tomto top rebríčku, sme skôr na jeho konci, a to aj v porovnaní s väčšinou krajín EÚ-27. Príčin uvedeného stavu je viacero. Medzi ne je pritom možné zaradiť postupnú stratu konkurencieschopnosti z dôvodu nízkych investícií do inovácií, výskumu a vývoja, stále vysokú orientáciu na produkciu s nízkou pridanou hodnotou, odliv kvalifikovanej pracovnej sily a mladých ľudí do zahraničia, či nestabilitu podnikateľskej legislatívy a prostredia, či prehlbujúci sa deficit verejných financií a sociálno-dôchodkového systému ako aj odklon od systémových reforiem. Výsledkom je skutočnosť, že Slovensko prestalo dobiehať životnú úroveň priemeru EÚ-27, resp. pôvodných krajín EÚ-15, pričom dosahujeme aktuálne len 69% v porovnaní so susednou Českou republikou, ktorá je na úrovni 92% priemeru EÚ.

Pre porovnanie je možné zobrať aj tzv. Quality of Life Index, vydávaný organizáciou Numbeo, ktorý v sebe zahŕňa 8 indikátorov, ako sú kúpna sila (vrátane prenájmu), bezpečnosť, zdravotná starostlivosť, životné náklady, pomer ceny nehnuteľností k príjmu, čas dochádzania do práce, znečistenie a klíma. Na základe týchto indikátorov, sa Slovensko v roku 2023 s hodnotou indexu Quality of Life 149,7 umiestnilo na 33. mieste v rámci sledovaných krajín. Pritom platí, že čím vyššia hodnota indexu, tým lepšia kvalita života. Pre porovnanie najvyššiu hodnotu indexu dosiahlo Holandsko, a to 196,7, ktoré sa nachádza na prvom mieste rebríčka, nasledované Dánskom (194,7) a na treťom mieste je Švajčiarsko (193,6). Ako je možné vidieť aj na Obrázku 3, Slovensko patrí ku krajinám s vysokou úrovňou kvality života, no v rámci najvyspelejších krajín sveta OECD opäť patrí skôr na koniec tohto rebríčka.

Obr. 7 - Quality of Life Index (Index kvality života) 2023; (zdroj: worldpopulationreview.com, 2023)

Ďalším indexom je Social Progress Index (Index sociálneho pokroku – SPI), prostredníctvom ktorého sa meria, do akej miery krajiny zabezpečujú sociálne a environmentálne potreby svojich občanov, pričom index pozostáva celkovo z kombinácie 60 ukazovateľov sociálnych a environmentálnych výsledkov, s cieľom výpočtu celkového skóre pre skúmané krajiny na základe stupňovitých úrovní hodnotenia, ktoré zahŕňajú opatrenia v oblasti zdravia, bezpečnosti, vzdelávania, technológie, práv a ďalších.

Obr. 8 - Index sociálneho pokroku (SPI) krajín V4 a Rakúska (2021 – 2022); (zdroj: statista.com, vlastné spracovanie, 2023)

Na základe tohto hodnotenia je možné aj na vyššie uvedenom grafe vidieť, že Slovensko dosiahlo v roku 2022 skóre 81,29, čím sa zaraďuje na 35. miesto v rámci rebríčka 169 hodnotených krajín. V porovnaní s okolitými krajinami je tiež možné pozorovať, že lepšie na tom, čo sa týka hodnotenia SPI, sú Česká republika (85,19) a Rakúsko (88,05). V porovnaní s rokom 2021 je zároveň možné vidieť pokles hodnotenia u všetkých vybraných krajín, pričom najväčší 3,5 %-ný pokles zaznamenalo Poľsko z 83,08 v roku 2021 na 80,17 v roku 2022. Naopak najmenší pokles je možné vidieť v Rakúsku (1,55%). Čo sa týka Slovenska, to sa so svojím 2,87%-ným poklesom zaraďilo na druhé miesto, hneď za Poľsko. Za ním nasledovalo Maďarsko s 2,42% poklesom a Česká republika s poklesom vo výške 1,63%. V rámci stredoeurópskeho priestoru je tak Slovensko v strede tohto rebríčka.

Z uvedených zistení a využitím komparácie jednotlivých rankingov, ratingov a medzinárodných porovnaní je možné konštatovať, že Slovensko patrí z hľadiska životnej úrovne obyvateľstva medzi 40 najvyspelejších a najbohatších krajín sveta. Kvalita životnej úrovne je dlhodobo dobrá a vo vybraných parametroch (životná spokojnosť či HDP na obyvateľa) má pomaly rastúci trend. Aktuálne však krajina patrí skôr na záver pomyselného rebríčka, pričom je možné v posledných piatich rokoch sledovať stagnáciu či klesajúci alebo nestabilný trend vývoja ukazovateľov kvality života ako Human Development Index či Index sociálneho pokroku, a teda zastavenie trendu dobiehania najvyspelejších krajín sveta. Problém teda nie je v zastavení rastu príjmov, či celkového bohatstva (HDP, dôchodky), ale zhoršujúci sa trend iných významných faktorov ovplyvňujúcich kvalitu života a spokojnosť obyvateľov, ako napr. zhoršujúca sa kvalita zdravotníctva, či úroveň školstva, ktoré nedostatočne reflektuje na potreby trhu práce a spoločenského i ekonomického vývoja. Problémom je tiež zvyšujúca sa miera chudoby detí či problémy marginalizovaných skupín obyvateľstva.

2.12 Analýza zamestnanosti

Jedným z dlhodobých cieľov EÚ-27, ktorý sa stal súčasťou aj stratégie Európskej komisie Európa 2020, je zamestnanosť, konkrétne jej zvýšenie na úroveň 75%. Takýto cieľ si EÚ stanovila v uvedenej stratégii, pričom mal byť výsledkom množstva opatrení a aktivít na podporu konkurencieschopnosti a zamestnanosti v jednotlivých krajinách a regiónoch EÚ.

Ekonomicky aktívne obyvateľstvo a zamestnanosť

Vývoj miery zamestnanosti sa sleduje na skupine ekonomicky aktívneho obyvateľstva (EAO). Do tejto kategórie patria všetky zamestnané ako aj nezamestnané osoby, bez rozdielu pohlavia, ktoré dosiahli vek 15 rokov a viac. Metodika výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) bola pritom v roku 2021 na Slovensku plne zosúladená s novou legislatívou EÚ a definuje EAO nasledovne:

- Od r. 2021 – všetky osoby vo veku 15 – 89 rokov.
- Do r. 2020 – všetky osoby vo veku od 15 rokov.

Tabuľka 1 - Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa vzdelania a krajov v roku 2021 (v tis. osôb)

Vzdelanie	Kraje								Spolu
	BA	TT	TN	NR	ZA	BB	PO	KE	
Základné / bez vzdelania	5,70	12,00	6,00	14,50	8,30	19,90	24,20	20,80	111,40
Nižšie stredné	40,80	82,00	82,10	73,40	94,70	67,60	85,90	66,20	592,90
Úplné stredné	138,60	129,60	143,50	167,30	164,70	148,50	181,00	166,90	1240,10
Vysokoškolské	174,00	74,40	65,20	89,20	83,50	87,70	107,70	122,10	803,80
Spolu	359,20	297,90	296,80	344,50	351,30	323,70	398,90	376,00	2748,20

Zdroj: ŠU SR, VZPS – vlastné spracovanie

Priemerný počet EAO v roku 2021 dosiahol hodnotu 2 748,2 tis. osôb, z čoho bolo 53% mužov a 47% žien. Z celkového počtu ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo 93,2% pracujúcich a 6,8% nezamestnaných.

Pokiaľ ide o zloženie obyvateľstva na základe vzdelania, toto sa z dlhodobého hľadiska nijako výrazne nemení. Najpočetnejšou kategóriou sú osoby s úplným stredným vzdelaním (cez 45%), ktoré zahŕňa: úplné stredné učňovské vzdelanie s maturitou, úplné stredné odborné vzdelanie, úplné stredné všeobecné vzdelanie a vyššie odborné vzdelanie. Osoby s vysokoškolským vzdelaním sú druhou najpočetnejšou kategóriou (29,2% EAO). Nižšie stredné vzdelanie predstavuje cca. 21,6% a poslednú kategóriu tvoria osoby so základným vzdelaním vrátane neukončeného približne 4% EAO.

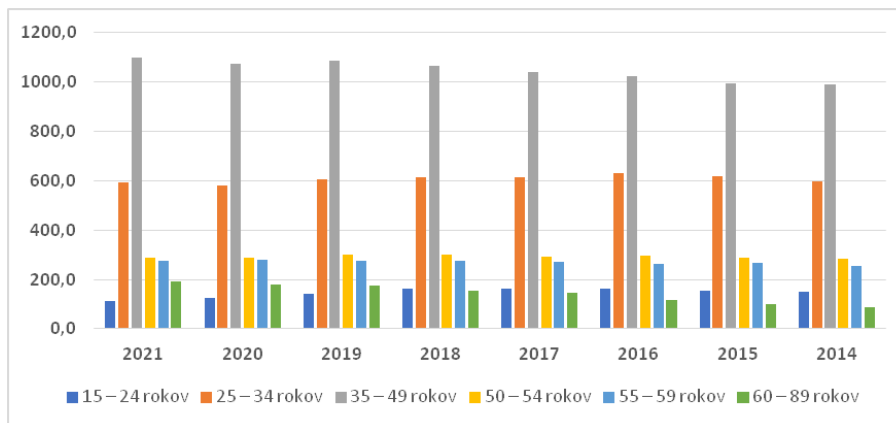
Najvyšší podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním bol koncentrovaný v roku 2021 v Bratislavskom kraji, kým so základným vzdelaním bolo najviac osôb v Prešovskom kraji. Vo väčšine krajov dominovali početnosťou osoby s dosiahnutým úplným stredným vzdelaním.

Na základe vývoja ekonomicky aktívneho obyvateľstva v rokoch 2011 až 2020 je možné konštatovať, že do roku 2016 každoročne počet obyvateľov v tejto sledovanej skupine rástol, kým v roku 2017 a ďalších zaznamenával každoročne mierny pokles až do roku 2021, kedy došlo, zrejme aj zmenou nastavenia tohto ukazovateľa, opätovne k miernemu zvýšeniu v absolútnom vyjadrení o 35 500 obyvateľov. Štruktúra ekonomicky aktívneho obyvateľstva na základe dosiahnutého vzdelania za posledných 10 rokov predstavuje stabilné zloženie, kde aj v roku 2021 najpočetnejšiu skupinu tvorí úplné stredné vzdelanie, nasledované vysokoškolským a nižším stredným vzdelaním. Na poslednom mieste v rámci počtu EAO sa pravidelne vyskytuje základné vzdelanie, pričom v tejto oblasti zaznamenávame pozitívny vývojový trend, kde vo väčšine okresov počet osôb so základným vzdelaním má od r. 2011 až po súčasnosť klesajúci trend. To dokazuje rast vzdelanosti, a tak do budúcnosti potenciálne nižšie riziko neuplatnenia sa osôb na trhu práce.

Vývoj zamestnanosti v SR

Od vývoja EAO sa následne odvíja zamestnanosť v krajine. Údaje o zamestnanosti je pritom možné získavať a sledovať z viacerých zdrojov. Dvomi hlavnými sú Sociálna poisťovňa a Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR). Sociálna poisťovňa z podstaty svojej činnosti disponuje údajmi o všetkých zamestnancoch a zamestnávateľoch, za ktorých sa odvádza poistenie. Do tejto kategórie patria nielen zamestnaní v pracovnom pomere na pracovnú zmluvu, ale aj zamestnanci vykonávajúci práce na dohody mimo pracovného pomeru a tiež všetky samostatne zárobkovo činné osoby, ktoré si plnia odvodové povinnosti v zmysle platnej legislatívy. Štatistický úrad realizuje zber dát na základe výberového zisťovania pracovných síl v domácnostiach a na základe podnikových štatistík o zamestnancoch.

Podľa výberového zisťovania pracovných síl ŠÚ SR bol rok 2021 poznačený poklesom spôsobeným vplyvom pandémie COVID-19 a nepodarilo sa vrátiť k pozitívnemu vývojovému trendu rokov 2014 – 2020, kedy kontinuálne prebiehal rast zamestnanosti v SR až do obdobia vypuknutia pandémie. Podľa údajov ŠÚ SR celkový priemerný počet pracujúcich na Slovensku poklesol v roku 2021 oproti roku 2020 medziročne o 1,4% na 2 560,6 tis. (z čoho bolo 53,1% mužov a 46,9% žien). Z hľadiska pohlavia bol zaznamenaný intenzívnejší pokles počtu pracujúcich žien (o 1,6%) ako mužov (o 1,2%).

Obr. 9 - Priemerný počet pracujúcich v SR podľa vekových skupín (2014 – 2021); (zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie)

Vekové zloženie osôb z hľadiska zamestnanosti v roku 2021 bolo ovplyvnené prírastkom vo vyšších vekových kategóriách, najmä v skupine 60+. Tento trend je dlhodobý a môžeme sledovať postupné zvyšovanie miery zamestnaných vo veku nad 60 rokov. Kým v r. 2014 predstavoval počet týchto pracujúcich 87,1 tis., v roku 2017 to bolo 143,9 tis., a v roku 2021 až 190,3 tis. osôb. Výrazne opačný trend je možné sledovať vo vekovej kategórii mladých do 24 rokov, kde od roku 2018 zaznamenávame postupný pokles zamestnaných zo 161 tis. (r. 2018) na 113 tis. (r. 2021). Tento vývojový trend predstavoval v roku 2021 zníženie o 10% oproti predchádzajúcemu roku 2020. Detailnejší vývoj počtu pracujúcich podľa vekových skupín je zobrazený v Grafe 6.

V roku 2020 nielen na Slovensku, ale aj v rámci celej EÚ-27, klesla obzvlášť výrazne zamestnanosť mladých ľudí. V porovnaní s rokom 2019 miera zamestnanosti ľudí vo veku 20-24 rokov klesla o 2,8% na 48,7% a o 1,7% pre ľudí vo veku 25 – 29. Zníženie miery zamestnanosti malo tendenciu byť nižšie u starších vekových kategórií. Pre

obyvateľov vo veku 55-59 a 60-64 rokov miera zamestnanosti dokonca zaznamenala mierny nárast (0,4% a 0,6%). Mladí ľudia tak boli náchylnejší stratiť prácu počas krízy, pretože majú tendenciu mať zmluvy dočasného charakteru a častejšie sú zamestnaní v zraniteľnejších povolaniach/odvetviach (Správa EK). Zároveň mladí ľudia prechádzajúci zo vzdelávania na trh práce tiež pravdepodobne čelia ťažkostiam pri hľadaní svojho prvého zamestnania.

Tabuľka 2 - Zamestnaní obyvatelia vo veku 15 – 64 rokov (v %)

Krajina	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Slovensko	62,7	64,5	66,7	68,1	69,5	70,4	69,5	69,4
Česko	69,0	70,2	72,0	73,6	74,8	75,1	74,4	74,4
Maďarsko	63,6	65,9	68,5	70,2	71,4	72,2	71,9	73,1
Poľsko	60,2	61,6	63,5	65,3	66,6	67,5	67,8	70,3
Rakúsko	71,1	71,1	71,5	72,2	73,0	73,6	71,7	72,4
Európska únia	63,2	64,1	65,2	66,4	67,3	68,1	67,0	68,4

Zdroj: EUROSTAT, vlastné spracovanie

Na základe údajov z EUROSTAT-u je možné sledovať, koľko percent občanov vo veku 15 – 64 rokov z celkovej populácie SR (nielen EAO) tvorilo zamestnanosť a porovnať to s priemerom Európskej únie ako aj s hodnotami susedných štátov. Od roku 2015 má Slovensko ukazovatele mierne nad úrovňou Európskej únie, kým v porovnaní s okolitými štátmi V4 a Rakúska je podiel zamestnaných v tomto vekovom rozpätí najnižší, čo potvrdzuje aj predchádzajúca Tabuľka 3.

Vývoj zamestnanosti z hľadiska vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva

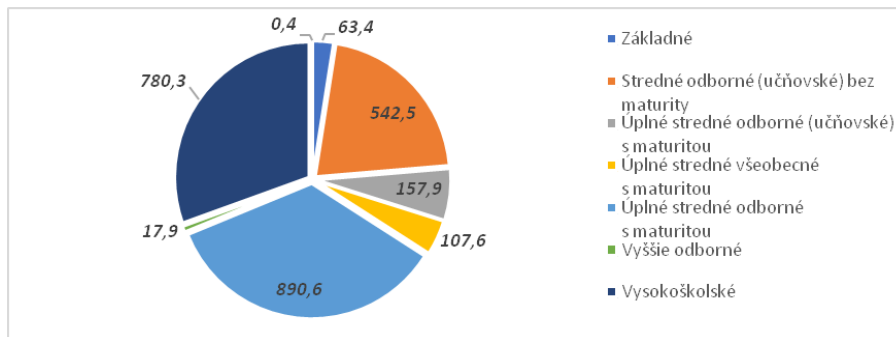
Zamestnanosť z hľadiska vzdelanostnej štruktúry v jednotlivých rokoch rástla v skupinách vysokoškolsky vzdelaných, osôb s úplným stredným všeobecným a úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou. Vo väčšine ostatných skupín bol v priebehu rokov 2014 – 2021 zaznamenávaný postupný pokles počtu pracujúcich. Z tohto hľadiska je zaujímavou kategória ľudí so základným vzdelaním, v ktorej počet zamestnaných rástol až do r. 2018/2019, a až s nástupom pandémie ochorenia COVID-19 zaznamenal dramatický pokles, kde rozdiel medzi zamestnanými v roku 2019 a v r. 2020 predstavoval percentuálny pokles o viac ako 18,5%.

Tabuľka 3 - Vývoj zamestnanosti podľa dosiahnutého vzdelania (2014 – 2020)

Vzdelanie	Počet pracujúcich (v tis. osôb)							
	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Základné	63,4	87,0	106,7	107,8	117,0	105,0	97,4	85,9
Stredné odborné (učňovské) bez maturity	542,5	567,7	606,2	638,4	662,1	677,9	671,8	678,7
Úplné stredné odborné (učňovské) s maturitou	157,9	161,6	174,9	174,6	167,4	150,3	155,8	146,1
Úplné stredné všeobecné s maturitou	107,6	103,8	104,7	108,4	105,4	103,0	92,9	91,6
Úplné stredné odborné s maturitou	890,6	874,2	864,2	852,0	835,5	851,6	831,6	809,7
Vyššie odborné	17,9	19,7	22,2	23,9	21,5	21,0	20,8	24,6
Vysokoškolské	780,3	717,2	704,8	661,1	621,8	583,4	553,4	526,4
Bez školského vzdelania	0,4	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,3	0,1
Spolu	2560,6	2531,3	2583,7	2566,7	2530,7	2492,1	2424,0	2363,0

Zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie

Najvyšší počet zamestnaných na Slovensku podľa vzdelania v roku 2021 predstavovala skupina s úplným stredným odborným vzdelaním s maturitou (34,8%), nasledovaná osobami s vysokoškolským vzdelaním (30,5%) a stredným odborným vzdelaním bez maturity (21,2%).

Obr. 10 - Pracujúci v r. 2021 v členení podľa dosiahnutého vzdelania (v tis. osôb); (zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie)

Vývoj zamestnanosti z regionálneho (geografického) hľadiska a osôb pracujúcich v zahraničí

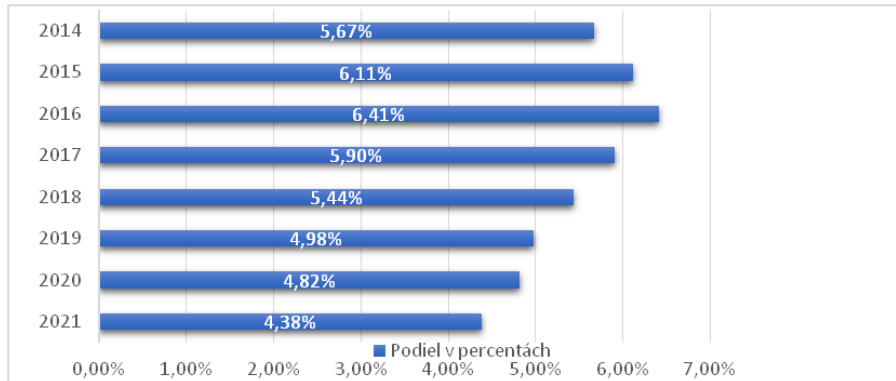
Z regionálneho hľadiska bol v roku 2021 medziročný pokles počtu pracujúcich zaznamenaný takmer vo všetkých krajoch s výnimkou Prešovského kraja, kde zamestnanosť vzrástla o 0,5% a Žilinského, kde počet zamestnaných ostal na úrovni predchádzajúceho roka 2020. Najvýraznejšie klesol počet pracujúcich v Banskobystrickom kraji (o 3,3%). Nakoľko sa v r. 2021 menila metodika sledovaných údajov ŠÚ SR, je náročné ich porovnávať a interpretovať s predchádzajúcimi rokmi. Vývoj zamestnanosti v r. 2017 – 2020 zobrazuje nasledujúca Tabuľka 5.

Tabuľka 4 - Priemerný počet pracujúcich podľa krajov

Kraj	Počet pracujúcich (tis.osôb)						
	2021	2020	2019	2018	2017	2015	2014
BA	349,9	342,6	351,3	344,2	337,0	318,6	315,6
TT	280,1	274,1	275,5	274,3	281,5	270,0	261,6
TN	286,1	282,0	288,0	292,0	288,6	273,4	270,2
NR	329,1	318,4	326,6	327,5	325,9	309,6	306,3
ZA	334,0	322,8	330,7	325,6	320,1	308,0	292,3
BB	290,7	301,0	304,9	301,1	296,1	289,1	275,8
PO	353,4	350,8	361,0	358,4	349,3	329,4	325,7
KE	337,3	339,5	345,8	343,8	332,2	326,0	315,7
SR spolu	2560,6	2531,3	2583,7	2566,7	2530,7	2424,0	2363,0

Zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie

Z celkového počtu pracujúcich osôb v SR v roku 2021 pracovalo v zahraničí 112,1 tis. osôb, čo predstavovalo 4,4% zo všetkých zamestnaných. Išlo o krátkodobú zamestnanosť do jedného roka vrátane dochádzky za prácou. Počet krátkodobu pracujúcich v zahraničí sa medziročne znížil o 5,4%. Dlhodobo najviac osôb, ktoré pracujú v zahraničí pochádza z Prešovského kraja a najmenej z Bratislavského kraja.

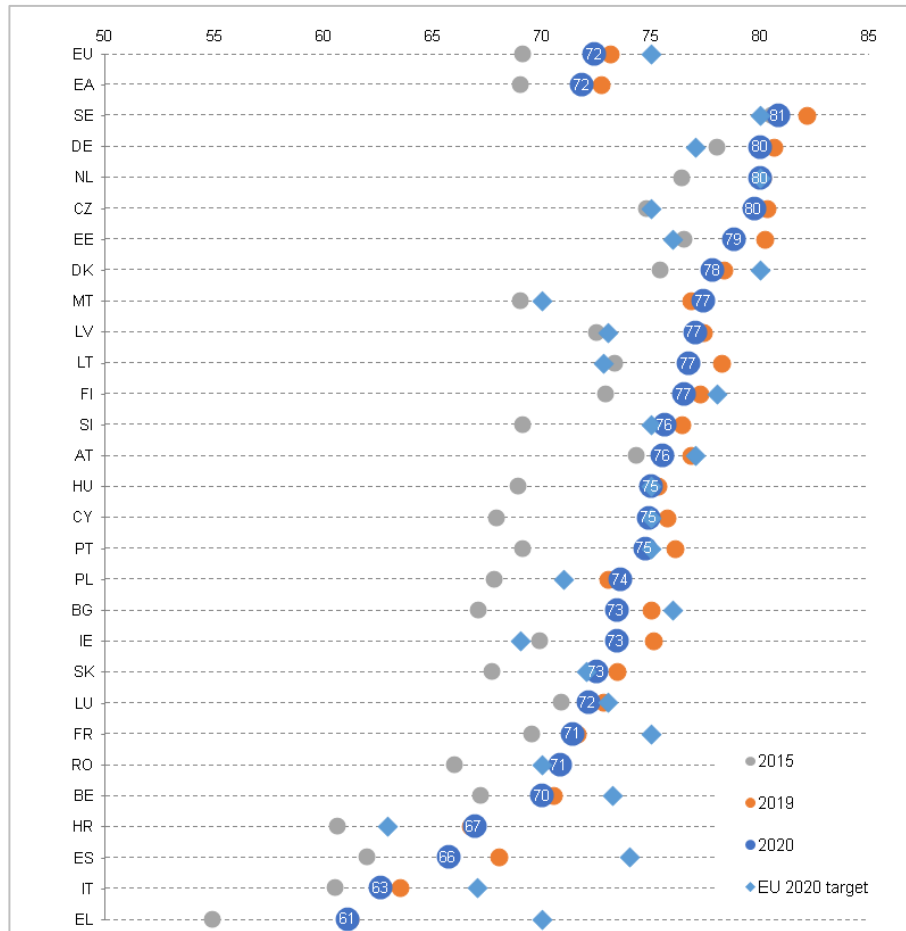
Obr. 11 - Podiel zahraničnej mobility na celkovej zamestnanosti v r. 2014 – 2021; (zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie)

Z obrázku je zrejmé, že kým do roku 2016 sa podiel občanov pracujúcich v zahraničí na celkovej zamestnanosti zvyšoval, od roku 2017 dochádza k postupnému poklesu. Z európskych krajín pracovali slovenskí občania najmä v Nemecku, Rakúsku a Českej republike. Išlo hlavne o profesie v oblasti stavebníctva, v priemyselných odvetviach, zdravotníctve a sociálnych službách. V roku 2021 počet krátkodobo pracujúcich slovenských občanov v zahraničí vzrástol v 3 krajoch (najvýraznejšie v Žilinskom kraji o viac ako 18%) a naopak poklesol v 5 krajoch (najvýraznejšie v Nitrianskom kraji o 33%).

Pokiaľ ide o odvetvovú štruktúru, z celkového počtu zamestnaných osôb v SR v roku 2021 pracovalo najviac ľudí v sektore služieb (67,9%), nasledoval priemysel (21,9%), stavebníctvo (6,8%) a poľnohospodárstvo (3,4%). Dlhodobo je najvyšší počet občanov zamestnaných v sektore služieb a priemyslu, kým percento občanov zamestnaných v poľnohospodárstve je nízke. Ide o trend, ktorý je možné sledovať kontinuálne od roku 2012.

S vývojom zamestnanosti súvisí aj vývoj ponuky voľných pracovných miest. Kým pred nástupom pandémie ponuka práce mala medziročne rastúci trend, v roku 2020 sa to zmenilo a v porovnaní s rokom 2019 bol podľa štatistického výkazníctva počet pracovných ponúk nižší o 26,7%. Počet miest klesol naprieč všetkými odvetvami s výnimkou odvetvia vzdelávania, ktoré ostalo na rovnakej úrovni ako v roku 2019. Obdobný trend je možné sledovať aj v rámci Európskej únie, kde v roku 2020 celkový počet novovzniknutých pracovných miest v rámci EU klesol v priemere za štvrtrok zo 7,5 milióna na 6,5 milióna čo predstavovalo pokles o 13,5%.

V roku 2021 sa počet voľných pracovných miest v hospodárstve zvýšil o 8,5% v porovnaní s rokom 2020, stále však nedosiahol úroveň z obdobia pred COVID-om. Z regionálneho hľadiska býva dlhodobo najviac voľných pracovných miest (VPM) ako aj najvyšší percentuálny podiel VPM na celkovom počte pracovných miest v Bratislavskom kraji. Z odvetvového hľadiska bola v roku 2021 vyššia miera voľných pracovných miest vo verejnej správe a obrane, povinnom sociálnom zabezpečení (3,9 %), finančných a poisťovacích činnostiach (2,1 %), doprave a skladovaní (1,3 %) a umení, zábave a rekreácii (1,1 %).

Obr. 12 - Miera zamestnanosti – percentuálne vyjadrenie (populácia vo veku 20 – 64 rokov); (Zdroj: Eurostat, LFS)

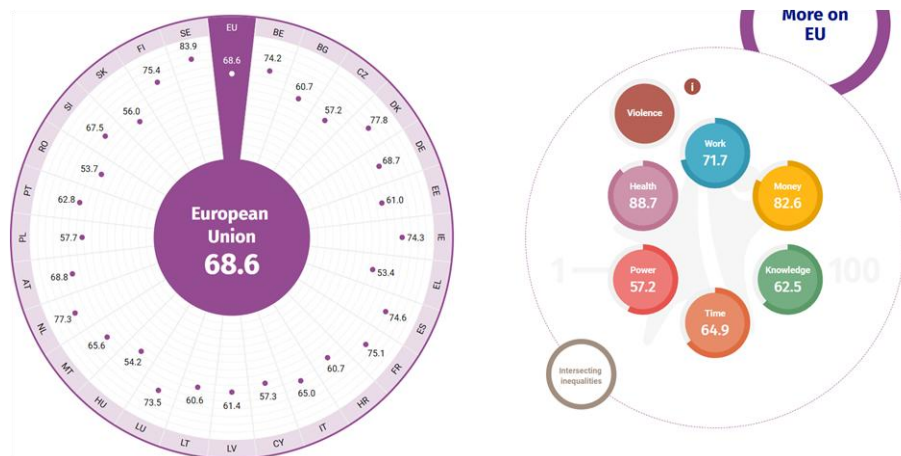
Miera zamestnanosti vo vekovej kategórii 20 – 64 rokov pri medziročnom poklese o 0,3 % ostala stále nad plánom 72%, a teda Slovensko aj napriek kríze dosiahlo plánovaný cieľ definovaný v stratégii Európa 2020 v oblasti zamestnanosti osôb. Slovensko tak patrí medzi jednu zo 16 krajín EÚ-27, ktorej sa podarilo naplniť tento strategický cieľ.

2.1.3 Analýza dodržiavania princípov nediskriminácie a rovnosti mužov a žien

Rodová rovnosť a rovnosť príležitostí alebo rovnosť mužov a žien v spoločnosti patrí k základným hodnotám demokratickej spoločnosti a medzinárodných inštitúcií. Organizácia spojených národov uvádza, že rovnosť mužov a žien je nevyhnutným základom mierového a prosperujúceho sveta. Práva žien sú chránené rôznymi medzinárodnými nástrojmi, ktoré sú pre Slovensko po ich ratifikácii záväzné. Najvýznamnejším z nich je Dohovor o odstránení diskriminácie žien (CEDAW), ktorý upravuje základné povinnosti štátov. Dohovor CEDAW je súčasťou medzinárodného ľudsko-právneho rámca OSN. Rodová rovnosť je jednou zo základných hodnôt aj v rámci Európskej únie a na diskrimináciu z dôvodu pohlavia sa vzťahuje pomerne rozsiahla legislatíva EÚ. V článku 21 Charty základných práv EÚ sa stanovuje zákaz všetkých foriem diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu, či už je to na základe pohlavia, alebo rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického či iného zmýšľania, príslušnosti k národnostnej menšine, narodenia, zdravotného postihnutia, veku či sexuálnej orientácie. Európsky parlament zohráva dôležitú úlohu pri podpore rovnosti medzi ženami a mužmi a pri podpore rovnakých príležitostí, najmä prostredníctvom Výboru pre práva žien a rodovú rovnosť a tiež podporovaním tejto rovnosti pri práci svojich výborov a delegácií. Rovnosť mužov a žien je zakotvená aj v Ústave Slovenskej republiky a v rámci ďalšej legislatívy ju upravuje napr. Zákonník práce, ktorý rieši povinnosť rovnakého odmeňovania pri výkone rovnakej práce, alebo Antidiskriminačný zákon a ďalšie.

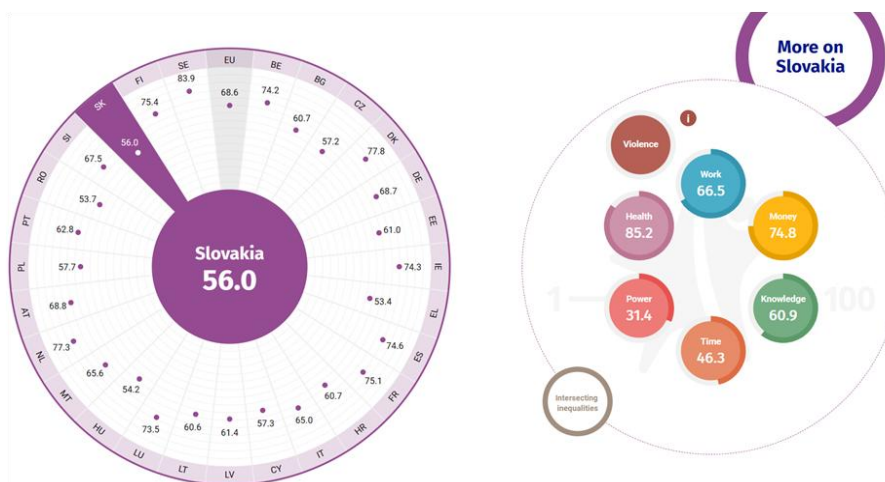
Analýza a vývoj rodovej rovnosti v EÚ a na Slovensku

V roku 2010 bol zriadený Európsky inštitút pre rodovú rovnosť (EIGE), ktorý prostredníctvom zberu dát, identifikuje rozdiely medzi ženami a mužmi, zhromažďuje a analyzuje údaje o rodových nerovnostiach. V roku 2022 vypracoval inštitút správu o Indexe rodovej rovnosti, ktorá vychádzala z údajov zozbieraných prevažne v roku 2020, pričom do tejto štúdie už neboli zahrnuté údaje Spojeného kráľovstva. Index rodovej rovnosti prideluje jednotlivým členským štátom ako aj Európskej únii ako celku bodové hodnotenie od 1 do 100 bodov. Ak by krajina dosiahla skóre pomyselných 100 bodov, znamenalo by to, že dosiahla úplnú rovnosť medzi ženami a mužmi. Index sleduje a porovnáva viacero oblastí na základe ktorých následne nastaví celkovú priemernú hodnotu pre krajinu. Do skúmania sú zaradené oblasti ako postavenie na pracovnom trhu (work), kde index skúma kvalitu práce a segregáciu, alebo vedomosti (knowledge), kde je zobrazený podiel žien a mužov, ktorí sa zúčastňujú formálneho / neformálneho vzdelávania a tiež finančné zdroje (money) a rovnosť príjmov. K ďalším sledovaným kategóriám patria napríklad zdravie (health) a čas (time), ktorý skúma rozdiely v čase strávenom s rodinou a sociálne interakcie v nadväznosti na štruktúru rodiny (osamelý rodič, bezdetné páry, rodiny s deťmi a pod.). Na základe spracovaných údajov nižšie je možné porovnať, aká bola situácia a vývoj rodovej rovnosti v EÚ a na Slovensku.

Obr. 13 - Index rodovej rovnosti EÚ 2022 (IRR EÚ 2022); (zdroj: Zdroj: European Institute for Gender Equality, 2022)

V rovnakom období na základe Indexu rodovej rovnosti 2022, ktorý vychádzal z údajov roku 2020, dosiahlo Slovensko celkové hodnotenie 56 bodov, čo je 12,6 bodu pod úrovňou priemeru Európskej únie. Nižšie hodnoty ako Slovensko, boli zaznamenané len pri Grécku, Maďarsku a Rumunsku.

Obr. 14 - Index rodovej rovnosti Slovensko 2022; (zdroj: European Institute for Gender Equality, 2022)

Na základe sledovania rodových nerovností v rámci jednotlivých kategórií je vývoj a štruktúra obdobná ako v rámci krajín EÚ-27, tzn. že najmenší nepomer je v oblasti zdravia (85,2), kým najvyšší v rámci ukazovateľa moci (31,4). Tak ako pri celkovom hodnotení, aj tieto ukazovatele sú pod úrovňou EÚ-27, pri zdraví predstavuje rozdiel 3,5 bodu, pri faktore moci je rozdiel enormný (-25,8).

Oblasť zdravia meria rodovú rovnosť v troch aspektoch súvisiacich so zdravím: zdravotný stav, zdravotné správanie a prístup k zdravotníckym službám. Zdravotný stav meria rozdiely v strednej dĺžke života žien a mužov. Toto je doplnené o súbor faktorov zdravotného správania sa, založených na odporúčaní WHO ako napríklad konzumácia ovocia a zeleniny, fyzická aktivita, fajčenie a konzumácia alkoholu. Prístup k zdravotníckym službám sa meria percentom ľudí, ktorí uvádzajú neuspokojené lekárske a/alebo zubné potreby.

Ukazovateľ moci je zameraný na rodovú rovnosť v rozhodovacích procesoch naprieč politickou, ekonomickou a sociálnou sférou. Podkategória politickej moci je zameraná na zastúpenie žien a mužov v národných parlamentoch, vláde, regionálnych a miestnych zastupiteľstvách. Podkategória rodovej vyváženosti v ekonomickom rozhodovaní sa meria podielom žien a mužov v správnych radách najväčších spoločností registrovaných na národnej úrovni kótovaných na burzách cenných papierov a národných centrálnych bankách. Index rodovej rovnosti v roku 2022 prvý krát prezentoval aj údaje tzv. sociálnej moci, ktorá zahŕňa údaje o rozhodovaní v organizáciách financujúcich výskum, médiách a športe. Podľa dostupných informácií z EIGE, podiel žien a mužov na Slovensku v komparácii s EÚ na základe prerozdelenia politickej, ekonomickej a sociálnej moci zobrazuje nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 5 - Ukazovateľ prerozdelenia moci Slovensko vs EÚ (1.Q/2022)

Podiel v %	Slovensko		EÚ-27	
	ženy	muži	ženy	muži
Politická moc				
Ministri	22,5	77,5	33,4	66,6
členovia parlamentu	21,3	78,7	33,0	67,0
poslanci v krajoch	13,9	86,1	29,4	70,6
Ekonomická moc				
členovia predstavenstiev v najväčších spoločnostiach, dozornej rade alebo predstavenstve	28,9	71,1	31,6	68,4
členovia predstavenstva centrálnej banky	0,0	100,0	26,4	73,6
Sociálna moc				
členovia predstavenstva organizácií financujúcich výskum	15,4	84,6	40,3	59,7
členovia predstavenstva verejnoprávnych vysielacích organizácií	22,2	77,8	36,5	63,5
členovia najvyššieho rozhodovacieho orgánu národných olympijských športových organizácií	13,0	87,0	20,2	79,8

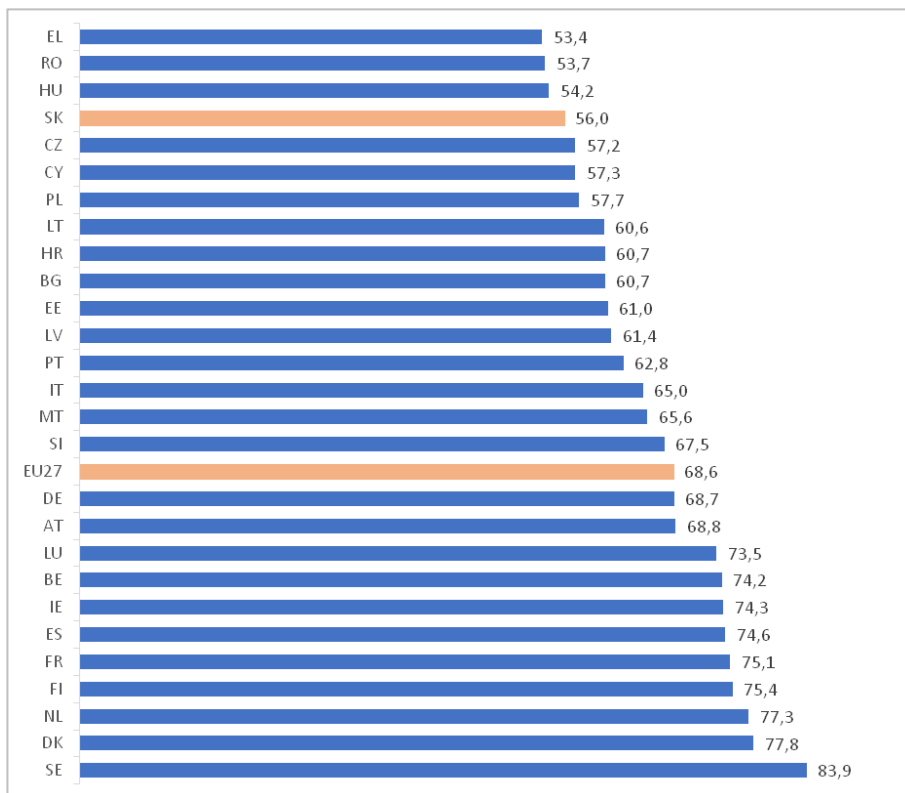
Zdroj: EIGE – vlastné spracovanie, 2022

Slovensko v oblasti vedomostí dosiahlo úroveň 60,9 bodu, čo túto kategóriu radí medzi tri oblasti, ktoré v rámci krajiny prejavujú najvyššiu mieru disparity medzi ženami a mužmi. Meria rodové nerovnosti v dosiahnutom vzdelaní, účasti na vzdelávaní a odbornej príprave počas života a rodovú segregáciu. Dosiahnuté vzdelanie zahŕňa dva ukazovatele: percentuálny podiel žien a mužov s vysokoškolským vzdelaním a účasť žien a mužov na formálnom a neformálnom vzdelávaní a odbornej príprave počas celého života.

Ukazovateľ práce meria, do akej miery môžu ženy a muži profitovať z rovnakého prístupu k zamestnaniu a dobrým pracovným podmienkam. Medzi dôležité podkategórie sú radené faktory ako účasť na miere zamestnanosti ekvivalentnej plnému pracovnému úväzku alebo trvanie pracovného života. Rovnako ako v predchádzajúcich ukazovateľoch, Slovensko (66,5) ani v prípade práce nedosiahlo hodnoty porovnateľné s Európskou úniou (71,7). Rozdiel predstavoval 5,2 bodu.

Ďalším z dôležitých prvkov, ktorým je Index rodovej rovnosti tvorený, predstavujú peniaze (Money). Tento ukazovateľ sleduje a meria prístup k finančným zdrojom a ekonomickú situáciu žien a mužov. Finančné zdroje sú zamerané na mesačné zárobky a príjmy oboch pohlaví. Prvým je priemerný mesačný zárobok z práce a druhým priemerný ekvivalentný čistý príjem (PPS), ktorý okrem zárobku z platenej práce zahŕňa dôchodky,

investície, dávky a akýkoľvek iný zdroj príjmu. Obe sú vyjadrené v štandarde kúpnej sily, čo je umelá mena, ktorá zohľadňuje rozdiely v cenových hladinách medzi členskými štátmi. Druhý segment ekonomických zdrojov zachytáva riziko chudoby žien a mužov a rozdelenie príjmov medzi nimi. Ukazovateľ peniaze dosiahol na Slovensku v sledovanom období roku 2020 hodnotu 74,8 bodu. Priemerný mesačný zárobok je dlhodobo nižší u žien ako u mužov a v oboch prípadoch nedosahuje úroveň priemeru EÚ-27. V rámci ekonomickej situácie sa sledovalo percento obyvateľov ohrozených rizikom chudoby. Ide o jeden z mála parametrov, kde Slovensko dosiahlo lepšie ukazovatele ako EÚ-27. V ohrození chudoby bolo na Slovensku 11% žien a 10% mužov, kým v rámci EÚ-27 je chudobou ohrozených až 17% žien a 15% mužov.

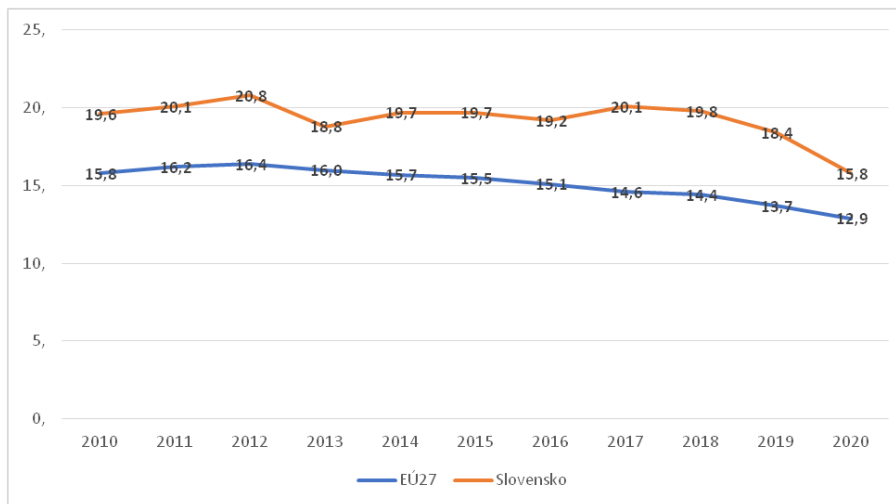
Obr. 15 - Index rodovej rovnosti 2022 porovnanie krajín EÚ; (zdroj: Eurostat, EIGE – vlastné spracovanie)

Ako už bolo uvedené v Indexe rodovej rovnosti dosiahlo Slovensko 56 bodov a umiestnilo sa na 24. mieste spomedzi členských krajín EÚ-27. V porovnaní s predchádzajúcim rokom sa síce hodnota ukazovateľa nezmenila, a Slovensko si udržalo aj svoje postavenie na 24. mieste, došlo však k zvýšeniu rozdielu v porovnaní s priemerom EÚ. Kým pri Indexe rodovej rovnosti 2021 predstavoval tento rozdiel 12 bodov, pri Indexe rodovej rovnosti 2022 rozdiel stúpol na 12,6 bodu. Najlepší výkon Slovensko zaznamenalo v kategórii zdravia, kde napriek poklesu oproti predchádzajúcemu roku o 0,3 bodu si udržalo 18. miesto spomedzi 27 členských štátov EÚ. V segmente zdravia dosiahlo v podkategórii prístupu k zdravotnej starostlivosti skóre 96,7 bodu. Najvýraznejší priestor na zlepšenie sa týka oblasti moci (23. miesto) a času (25. miesto), aj keď v tomto segmente zaznamenalo Slovensko najvýraznejší pokrok.

Od roku 2010 sa hodnotenie Slovenska v porovnaní s rokom 2020 zlepšilo najviac v oblasti času (+ 6,4 bodu) a peňazí (+ 4,6 bodu). Pokrok stagnuje v oblasti zdravia (+ 0,4), vedomostí (+ 1,4) a moci (+ 1,9). Spomedzi 27 krajín EÚ kleslo Slovensko oproti roku 2010 o dve priečky v rebríčku krajín (už bez započítania Spojeného kráľovstva).

Finančná situácia sa zlepšila v prípade žien aj mužov a priemerný mesačný príjem sa v sledovanom období do roku 2020 zvýšil u žien o 25,5% a u mužov o 26%. Aj napriek nárastu plátov sa úroveň rozdielov v odmeňovaní žien a mužov v rámci EÚ-27 výrazne líši. Pre hospodárstvo EÚ ako celok bol hrubý hodinový zárobok žien v r. 2020 v priemere o 12,9% nižší ako u mužov, na Slovensku tento rozdiel v neprospech žien predstavoval hodnotu 15,8%. Rozdiely v odmeňovaní sú vo všeobecnosti omnoho nižšie v prípade mladých ľudí, ktorí práve vstupujú na trh práce a s rastúcim vekom majú tendenciu sa zvyšovať. U žien je častým dôvodom prerušenie

kariéry, kedy vystúpia z pracovného procesu, aby sa venovali materským a rodičovským povinnostiam. Významný rozdiel je aj medzi súkromným a verejným sektorom. V súkromnom sektore dochádza k vyššiemu rozdielu v odmeňovaní žien a mužov, kým vo verejnom sektore je odmeňovanie určené mzdovými tabuľkami, ktoré platia rovnako pre mužov aj pre ženy, a preto nie sú rozdiely natoľko signifikantné.

Obr. 16 - Rozdiel v odmeňovaní žien a mužov (2010 – 2020); (zroj: Eurostat – vlastné spracovanie)

S objemom a distribúciou príjmov a finančných prostriedkov súvisí aj tzv. príjmová chudoba. Komplexný obraz poskytuje zisťovanie EU SILC, ktoré sa uskutočňuje vo všetkých členských štátoch EÚ. Na základe údajov Štatistického úradu bolo na Slovensku v roku 2020 ohrozených príjmovou chudobou 11,4% obyvateľov, čo predstavovalo 615 tis. ľudí. V porovnaní s rokom 2019 došlo k medziročnému poklesu o 0,5%. Aj rok 2020 potvrdil dlhodobý vývoj, kde najviac ohrozenou kategóriou ostali nezamestnaní (56%). Riziko príjmovej chudoby podľa štruktúry domácnosti až dvojnásobne viac ohrozovalo domácnosti s deťmi. V domácnostiach bez detí prevláda príjmová chudoba u občanov vo veku nad 65 rokov, ktorí žijú a hospodária sami (27,6%), pričom ich podiel v poslednom období významne rastie. Rovnako v rámci jednotlivých krajov pretrvávajú rozdiely v príjmovej chudobe. Najvyššia miera rizika bola v r. 2020 zaznamenaná v Banskobystrickom (18,3%) a Prešovskom kraji (17,2%), najnižšia v rámci západného Slovenska – Bratislavský kraj (3,7%) a Trenčiansky kraj (5,2%).

V rámci sledovaných faktorov Indexu rodovej rovnosti sa zvýšila aj miera terciárneho vzdelania u mužov aj žien. Obdobne je to aj v prípade politického rozhodovania, kde podiel poslankyň v r.2010 predstavoval 17%, ministeriek 16%, v roku 2020 to už bolo viac ako 22% zastúpenie na ministerských pozíciách a 21% podiel poslankyň v národnom parlamente. Pokiaľ ide o rodové rozdiely v oblasti príjmov, tieto aj naďalej pretrvávajú a ženy zarábajú približne o pätinu menej v porovnaní s mužmi. Tak isto sa zväčšujú rozdiely v hospodárskom rozhodovacom procese, kde napríklad banková rada centrálnej banky nemá žiadne ženské zastúpenie a podiel žien v predstavenstvách najväčších kótovaných spoločností stúpol len minimálne.

Tabuľka 6 - Výkonnosť Slovenska a EÚ podľa jednotlivých ukazovateľov (2010 – 2020)

Sledované obdobie	2010	2012	2015	2017	2018	2019	2020
IRR							
Slovensko	53,0	52,4	52,4	54,1	55,5	56,0	56,0
Európska únia	63,1	64,4	65,7	66,9	67,4	68,0	68,6
Práca							
Slovensko	64,8	64,9	65,5	66,5	66,6	66,8	66,5
Európska únia	69,7	70,2	70,6	71,1	71,4	71,6	71,7
Peniaze							
Slovensko	70,2	72,1	74,0	74,1	75,1	75,1	74,8
Európska únia	79,1	79,1	80,1	81,1	81,6	82,4	82,6
Vedomosti							
Slovensko	59,5	59,6	60,0	60,4	61,2	61,6	60,9

Európska únia	59,8	61,1	62,4	62,6	62,8	62,7	62,5
Čas							
Slovensko	39,9	43,4	46,3	46,3	46,3	46,3	46,3
Európska únia	65,2	68,1	64,9	64,9	64,9	64,9	64,9
Moc							
Slovensko	29,5	25,4	23,1	26,8	29,6	30,7	31,4
Európska únia	41,9	43,6	48,4	51,6	53,1	55,0	57,2
Zdravie							
Slovensko	84,8	85,0	85,3	85,8	85,5	85,5	85,2
Európska únia	86,7	86,7	87,1	87,8	87,8	87,8	88,7

Zdroj: Eurostat, EIGE – vlastné spracovanie

Pri hodnotení sociálnej a rodovej nerovnosti Slovensko dosiahlo pri rodovej nerovnosti hodnotenie 1,2 a pri sociálnej nerovnosti úroveň 1,8, kde hodnota 1 predstavuje rovnaké podmienky čo sa týka pohlavia, ako aj sociálneho, či ekonomického statusu. Čím vyššie skóre, tým je aj rozdiel väčší. Toto hodnotenie uvádza OECD v rámci skúmania Indexu kvality života (Better Life Index), ktorý bol bližšie popísaný v predchádzajúcej časti tohto hodnotenia.

Celkovo môžeme konštatovať, že Slovensko má v rámci dosahovania rodovej rovnosti ešte značné medzery. Napriek úspešnému vzdelávaniu žien, ktoré v rámci vysokoškolského vzdelávania prevyšuje nielen mužov SR, ale aj stanovené ciele EÚ-27 v rámci stratégie Európa 2020, v oblastiach ako podiel na moci (politika, manažment spoločností), odmeňovaní či prístupu k práci v období starostlivosti o deti do 6 rokov výrazne zaostávame za priemerom EÚ-27, pričom v rámci celkového hodnotenia rodovej rovnosti sme až na 24. mieste z krajín EÚ-27, pričom horšie sú na tom už len Maďarsko, Rumunsko a Grécko. V rámci podpory verejnej správy k tejto oblasti je potrebné sa zamerať na zosúladovanie rodinného a pracovného života, vytváranie kapacít v rámci predškolskej výchovy detí.

2.14 Analýza podnikateľského prostredia

Podnikanie a podnikateľské prostredie sú základnou kostrou ekonomiky každého štátu, preto je aj dôležité, aby každá krajina vytvárala podmienky vhodné pre neustály rozvoj podnikateľského prostredia. Pre jeho konkurencieschopnosť, podporu inovácií a celkový rast a ďalší rozvoj je potrebné utvárať také podmienky, aby boli podniky ochotné nielen ostávať na trhu, ale sa aj ďalej rozvíjať a zároveň sa neustále zlepšovať. Podniky sú totiž kľúčovým zdrojom zamestnanosti pre obyvateľstvo a hlavným tvorcom pridanej hodnoty v ekonomike, z ktorej následne plynú kľúčové príjmy do štátneho rozpočtu v podobe priamych a nepriamych daní, odvodov či ďalších poplatkov.

Podnikateľské prostredie sa vo všeobecnosti rozdeľuje do šiestich dôležitých segmentov, ktorými sú: 1. politické prostredie (politická atmosféra, kvalita vedenia), 2. ekonomické prostredie (ekonomické politiky, práca, obchod, 3. sociálne prostredie, 4. technologické prostredie, 5. právne prostredie a 6. kultúrne prostredie. V rámci nich sa skúma 1. politická atmosféra, kvalita vedenia, 2. ekonomické politiky, práca, obchod, clá, stimuly, dotácie, 3. spotrebiteľia, práca, postoje, názory, motívy, 4. konkurencia a riziko, efektívnosť, produktivita, ziskovosť, 5. právne predpisy a nariadenia a 6. štruktúra, aspirácie a hodnoty. (Lecture11, 2011)

Podnikateľské prostredie znamená kombináciu vonkajších faktorov a ich organickú integráciu, ktoré majú vplyv na proces spustenia podnikania podnikateľom. Aspekty charakterizujúce podnikateľské prostredie sú 1. flexibilita, 2. orientácia na príležitosť, 3. neistota a 4. nedostatok zdrojov. (The entrepreneurship environment, 2020) Ako uvádzajú Mura, L. – Rózsa, Z. (2013), podnikateľské prostredie sa vyznačuje konkurenčným bojom.

Samotný prínos Operačného programu Efektívna verejná správa (OP EVS) k priaznivejšiemu podnikateľskému prostrediu bol predmetom "Priebežného hodnotenia účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS (PO1)". OP EVS stanovil pre prioritnú os č.1 niekoľko spoločných a špecifických výstupových ukazovateľov, ktoré majú priamu či nepriamu väzbu na skvalitňovanie podnikateľského prostredia, pričom z výsledkov je možné zhrnúť a sumarizovať nasledujúce závery:

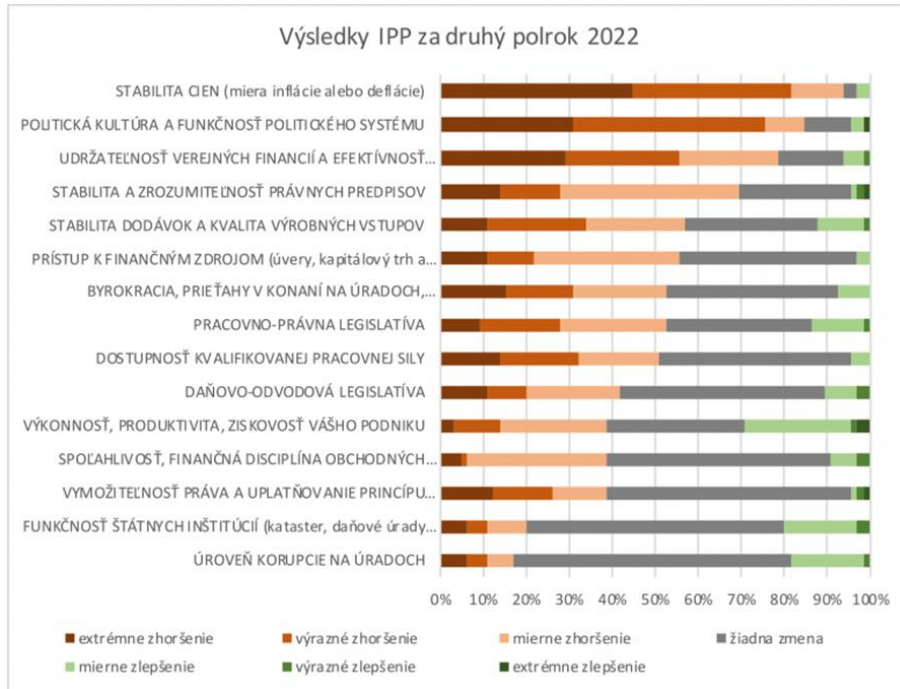
- Prvým cieľom je podpora klientskych centier poskytujúcich pro-klientsky orientované služby pre fyzické a právnické osoby. Ku koncu roka 2021 už bolo v rámci OP podporených dokopy až 78 centier (70 v MRR a 8 v RR), čím došlo k prekročeniu plánovanej podpory a podľa posledných dostupných údajov bol cieľ naplnený na 300 %. Dostupnosť centier je tak výrazne vyššia, ako sa pôvodne počítalo. Klientske centrá primárne uľahčujú vybavovanie dokladov vrátane živnostenského oprávnenia, dokladov pre elektronickú komunikáciu so štátom a pod., čo výrazne uľahčuje fungovanie aj podnikateľom. Vytvorenie klientskych centier pre fyzické a právnické osoby bol jedným z pozitívnych krokov, ktoré prispeli k zlepšeniu podnikateľského prostredia na Slovensku formou istého zjednodušenia poskytovaných služieb štátu vo vzťahu k podnikateľom.
- Ďalším merateľným ukazovateľom je počet subjektov, ktoré získali podporu na zavedenie a/alebo zlepšenie systémov merania spokojnosti klientov, pričom cieľom projektu bolo podporiť 85 subjektov (75 v MRR a 10 v RR). Ku koncu roka 2021 bolo podporených spolu 79 subjektov (70 v MRR a 9 v MRR), čím došlo k naplneniu cieľa na 92,94%. Vďaka tomu tak klientske centrá môžu efektívne získavať spätnú väzbu, čo umožňuje pravidelne a systematicky vyhodnocovať kvalitu poskytovaných služieb vybraných štátnych inštitúcií.
- Podnikatelia vnímajú určitý progres v oblasti stabilizácie či odbúravania byrokracie a administratívnych povinností, kde vnímané zlepšenie je na úrovni 18 %, ako aj lepšiu funkčnosť štátnych inštitúcií ako napr. kataster (práve registrácia nehnuteľného majetku podnikateľov je hodnotená vysoko aj v rámci medzinárodného porovnania), daňové úrady Finančnej správy SR a pod. s vnímaným zlepšením na úrovni až 21 %. Práve tu sú súvislosti s pozitívnymi dopadmi realizovaných projektov z OP EVS, a to najmä „Zlepšenie digitálnych služieb vo verejnej správe prostredníctvom behaviorálnych inovácií“ (ITMS 314011S782), ako aj projekt „Zlepšenie využívania údajov vo verejnej správe“ (ITMS 314011S979). Tiež pozitívne vnímajú zlepšenie v oblasti úrovne korupcie na úradoch s najvyššou mierou vnímaného zlepšenia, a to až o 26 % oproti predchádzajúcemu obdobiu.
- Významné pozitívne zmeny vo väzbe na OP EVS v súvislosti s podnikateľským prostredím nastali podľa Indexu ekonomickej slobody v efektívnosti súdnictva (+27,5 v porovnaní s rokom 2021), v slobode podnikania (+20,3 v porovnaní s rokom 2021) a v oblasti slobody vlastníctva (+11,7 v porovnaní s rokom 2021).
- Zavádzanie systému RIA a výrazne pozitívne výsledky v tejto oblasti v rámci krajín OECD, kde Slovensko patrí k lídrom.

Vo vzťahu k cieľom Európa 2020 je možné hodnotenia podnikateľského prostredia na Slovensku a jeho väzbu z hľadiska vplyvov OP EVS rozšíriť o ďalšie hodnotenie a indexy, ktoré prezentujeme v nasledujúcej časti.

Index podnikateľského prostredia PAS v roku 2022

Indexu podnikateľského prostredia bola venovaná podrobne pozornosť už v rámci „Priebežného hodnotenia účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS (PO1)“ . Vzhľadom na aktualizované dáta z konca roka 2022, ktoré zverejnila Podnikateľská aliancia Slovenska (PAS), je možné toto hodnotenie rozšíriť o aktuálne zistenia a závery.

Ako vyplýva z aktuálneho hodnotenia a výsledkov IPP za druhý polrok 2022, slovenskí podnikatelia vnímajú najhoršie situáciu v oblasti stability cien, ktorú hodnotí negatívne takmer 94 % opýtaných podnikateľov. Výrazne negatívne je tiež hodnotená oblasť politickej kultúry a funkčnosti politického systému. Kým po zmenách v roku 2020 bol vývoj v tomto smere vnímaný ako pozitívny, 2. polrok 2022 ukazuje, že až 85% podnikateľov vníma zhoršenie v tejto oblasti, pričom za problém podnikateľa označili skutočnosť, že politici sa zaoberajú viac sami sebou a vzájomnými vzťahmi, než problémami podnikateľov a návrhmi legislatívy, ktorá by znížila administratívne zaťaženie podnikania. Ďalším výrazným problémom je tiež udržateľnosť verejných financií.

Obr. 17 - Hodnotenie podnikateľského prostredia (IPP) za 2. polrok 2022; (zdroj: PAS, 2023)

Problémom začína byť tiež opäť zrozumiteľnosť a predvídateľnosť právnych predpisov. Kým práve prostredníctvom OP EVS došlo k vytvoreniu analytických jednotiek na jednotlivých rezortoch a zavádza sa systém RIA, čo je veľmi prínosnou a pozitívne hodnotenou skutočnosťou vo vzťahu k OP EVS, tak v poslednom období je badateľné prijímanie mnohých zákonov formou úplného obchádzania celého legislatívneho procesu, a teda aj týchto jednotiek a zavedeného systému, a to napr. formou poslaneckých návrhov, ktoré často nezohľadňujú dopady na podnikanie a podnikateľské prostredie. Tento stav však je skôr odrazom aktuálnej situácie a politickej kultúry, a nie zle nastavenými štandardnými procesmi vybudovanými v rámci OP EVS.

Global Competitiveness Report

Svetové ekonomické fórum (WEF) vydáva ročenku Global Competitiveness Report (GCR) od roku 1989. Svetová ročenka konkurencieschopnosti IMD (WCY), je komplexnou výročnou správou a celosvetovým referenčným dokumentom o konkurencieschopnosti krajín. Poskytuje benchmarking a trendy, ako aj štatistiky a údaje z prieskumov založené na rozsiahlom výskume. Analyzuje a zoraďuje krajiny podľa toho, ako zvládajú svoje kompetencie na dosiahnutie dlhodobej tvorby hodnôt. Konkurencieschopnosť ekonomiky nemožno redukovať len na HDP a produktivitu, pretože podniky sa musia vyrovnávať aj s politickými, sociálnymi a kultúrnymi rozmermi. Vlády preto potrebujú zabezpečiť prostredie charakterizované efektívnymi infraštruktúrami, inštitúciami a politikami, ktoré podporujú udržateľnú tvorbu hodnôt podnikmi. Práve hodnotenie WEF prešlo v nedávnej dobe revíziou z hľadiska zobrazovania čo naj dôveryhodnejšieho obrazu konkurencieschopnosti jednotlivých ekonomík v globálnom svete, pričom prináša aktualizované hodnotenia vrátane postavenia Slovenska v porovnaní s ostatnými krajinami.

Slovensko na základe dát z roku 2022 malými krokmi zlepšuje svoju pozíciu. Z hľadiska hodnotenia posledných 5 rokov je možné sledovať, že z 55. miesta spomedzi 66 hodnotených krajín sa krajina pomaly prepracováva na vyššie priečky, konkrétne na 49. miesto v roku 2022.

Tabuľka 7 - Celkové umiestnenie Slovenska a jeho susedov v GCR (2018 – 2022)

Štát / rok	2018	2019	2020	2021	2022
Slovensko	55	53	57	50	49
Česká republika	29	33	33	34	26
Poľsko	34	38	39	47	50
Maďarsko	47	47	47	42	39

Rakúsko	18	19	16	19	20
---------	----	----	----	----	----

Zdroj: IMD, 2022

Vo vyššie uvedenej tabuľke je možné vidieť, že Slovenská republika sa v celkovom hodnotení GCR z roka na rok zlepšuje okrem roku 2020, ktorý bol poznačený pandemickou situáciou a následkami politických zmien v krajine. Naopak, zo susedov si pohoršilo Poľsko a mierne aj Rakúsko, ktoré je zo všetkých okolitých krajín najlepšie umiestnené a nasledované Českou republikou. Za skokana tohto päťročného obdobia je možné považovať Maďarsko, ktoré sa zlepšilo až o osem priečok v rebríčku.

Tabuľka 8 - Umiestnenie Slovenska v GCR podľa jednotlivých kategórií

Kategória	2018	2019	2020	2021	2022
Celkovo	55	53	57	50	49
Ekonomická výkonnosť	46	42	49	47	52
Efektívnosť vlády	55	57	60	51	51
Obchodná efektívnosť	60	60	61	55	54
Infraštruktúra	45	44	46	44	42

Zdroj: IMD, 2022

Ako ukazujú údaje z vyššie uvedenej tabuľky, Slovensko má v troch zo štyroch kategórií horšie hodnotenie ako v celkovom rebríčku. Kritérium efektívnosť vlády sa postupne zlepšuje, čomu mohli napomôcť politické zmeny, ale aj opatrenia, ktoré boli prijaté v rámci OP EVS. Infraštruktúra zlepšila postavenie Slovenska v tomto hodnotení a patria do nej aj také položky ako základná infraštruktúra, vedecká, technická, zdravie a životné prostredie a vzdelávanie. Na všetky tieto kritériá má vplyv vláda a verejná správa. Pokiaľ sa krajina z roka na rok zlepšuje v porovnaní so susedmi a v časovom rade, potom je možné skonštatovať, že opatrenia nastavené pre zlepšenie výkonnosti verejnej správy boli nastavené správne. Postupom času sa pri získaní konkrétnych dát z jednotlivých opatrení a výziev bude možné vyhodnotiť, ktoré časti je potrebné upraviť a v ktorých dobrých praktikách sa môže pokračovať.

Tabuľka 9 - Ekonomická výkonnosť krajín podľa GCR 2022 – Porovnanie SR so susednými krajinami

Štát / rok	2018	2019	2020	2021	2022
Slovensko	46	42	49	47	52
Česká republika	16	17	16	23	18
Poľsko	18	18	29	27	29
Maďarsko	39	46	19	8	8
Rakúsko	17	20	15	20	24

Zdroj: IMD, 2022

Z hľadiska ekonomickej výkonnosti Slovenská republika zaostáva za svojimi susedmi. Dokonca aj Poľsko, ktoré je v celkovom hodnotení o priečku nižšie ako Slovensko, je výrazne vyššie z hľadiska ekonomickej výkonnosti, a to až o 23 priečok. Do tejto kategórie spadajú kritéria ako domáca ekonomika, medzinárodné investície, alebo zamestnanosť.

Tabuľka 10 - Obchodná efektívnosť podľa GCR 2022 – porovnanie SR so susednými krajinami

Štát / rok	2018	2019	2020	2021	2022
Slovensko	60	60	61	55	54
Česká republika	16	17	16	23	18
Poľsko	18	18	29	27	29
Maďarsko	39	46	19	8	8
Rakúsko	17	20	15	20	24

Zdroj: IMD, 2022

V kategórii Obchodná efektívnosť dopadla Slovenská republika najhoršie zo všetkých štyroch oblastí hodnotenia. Naši susedia sú v týchto oblastiach o kategórie vyššie, pričom najlepšie je na tom Maďarsko, ktoré sa za päť rokov prepracovalo z 39. miesta na ôsmu priečku. Rozhodujúcimi zložkami tohto kritéria sú také

oblasti ako trh práce, manažérske praktiky, hodnoty a prístup, čo je kategória v prípade Slovenska hodnotená najhoršie. V tejto kategórii dosahuje krajina najlepšie hodnotenie v produktivite (32. miesto), čo svedčí o dobrej kvalite pracovnej sily a oplatí sa na ňu sústreďovať sily a prostriedky z fondov EÚ (EŠIF).

Tabuľka 11 - Efektívnosť vlády podľa GCR – porovnanie SR so susednými krajinami

Štát / rok	2018	2019	2020	2021	2022
Slovensko	55	57	60	51	51
Česká republika	27	34	36	36	22
Poľsko	40	44	43	56	56
Maďarsko	48	45	47	40	37
Rakúsko	32	28	25	29	34

Zdroj: IMD, 2022

Efektívnosť vlády je v rámci hodnotenia SR druhou najlepšie hodnotenou kategóriou. Zaujímavé je, že napríklad Maďarsko a Rakúsko majú horšie hodnotenú vládu, ako aj ekonomickú a obchodnú efektívnosť. Čiže pokiaľ je ekonomický sektor krajiny nastavený dobre, potom zaváhania jednotlivých vlád, alebo ich slabšia efektívnosť nemusí mať výrazné dopady na hospodárenie krajiny. V prípade Slovenska sú hodnotenia v oblastiach verejné financie, daňová politika, inštitucionálny a spoločenský rámec hodnotené lepšie ako celkové hodnotenie krajiny. Túto kategóriu sťahuje na nižšie priečky legislatíva ovplyvňujúca podnikanie. To je známy nedostatok Slovenska, ktorý sa objavuje v mnohých hodnoteniach a rebríčkoch. Nedostatkom je nejednoznačnosť legislatívy, jej časté zmeny a slabá vymožiteľnosť práva. Je pozitívne, že v tomto smere boli aj prostredníctvom OP EVS prijaté a realizované opatrenia na zlepšenie a realizoval sa Národný projekt na zavedenie systému RIA. Bola tiež vytvorená rada pri Úrade vlády SR na monitorovanie podnikateľského prostredia. Pre udržateľnosť aktivít boli vydané rôzne druhy príručiek a pilotných materiálov. Rovnako bol na zlepšenie vedomostí vo verejnej správe realizovaný celý rad vzdelávacích aktivít.

V rámci Global Competitiveness Reportu stojí za zmienku ešte vydanie špeciálneho reportu z roku 2020 pod názvom Ako sa krajinám darí na ceste za obnovou (How Countries are Performing on the Road to Recovery 2020). Ako uvádza špeciálna správa Svetového ekonomického fóra, kombinované zdravotné a ekonomické šoky v roku 2020 ovplyvnili živobytie miliónov ľudí a domácností. Bola narušená podnikateľská činnosť, a odhalili sa zlomové línie v súčasnej sociálnej sieti, v systémoch ochrany a zdravotnej starostlivosti. Kríza ešte viac urýchlila účinky v štvrtej Priemyselnej revolúcii v obchode, v zručnostiach, digitalizácii, konkurencieschopnosti a zamestnanosti a zvýraznili sa medzery medzi našimi ekonomickými systémami a spoločenskou odolnosťou. Svetové ekonomické fórum hodnotilo to, ako sú krajiny pripravené vysporiadať sa s týmito nepredvídateľnými udalosťami a ich následkami na celkový stav ekonomiky a spoločenského života v krajinách.

Varovné signály pre Slovensko vyplývajú z hodnotenia ľudských zdrojov a ich pripravenosti na nové trendy v priemyselnej výrobe a iných oblastiach fungovania ekonomiky. Približne 70% pracovných pozícií na Slovensku je v súčasnosti ohrozených následkami zavádzania robotov a digitalizácie. Nórsko, ktoré v tomto hodnotení dopadlo najlepšie, má ohrozených len niečo okolo 30% pracovných miest. Česká Republika sa pohybuje v strede rebríčka a má v rizikovom pásme približne 45% zamestnancov. To je varovný signál, ktorý by sa mal vnímať ako podnet pre budúce programovacie obdobie. Je správne, že v novom Programe Slovensko je veľký dôraz kladený na digitalizáciu a dá sa len dúfať, že všetky orgány verejnej správy tieto prostriedky využijú tak, aby sa znížilo riziko nahrádzania pracovnej sily robotmi, respektíve inými prostriedkami z oblasti automatizácie a digitalizácie. To pritom priamo súvisí s dlhodobou udržateľnosťou cieľa EU2020 v oblasti zamestnanosti, ktorý sa Slovensku podarilo dosiahnuť.

Svetové ekonomické fórum odporúča prijať holistické politiky trhu práce a podporovať prechod jednotlivcov, ktorých udržanie zamestnania podporili vládami financované programy dovolení a iných núdzových opatrení. V nadchádzajúcich obdobiach budú musieť tieto krátkodobé programy ustúpiť iným, menej dočasným politickým opatreniam. V Slovenskej republike našťastie COVID-19 nepriniesol výrazný nárast nezamestnanosti, avšak varovný prst už bol zdvihnutý. Svetové ekonomické fórum odporúča krajinám s ohrozenými pracovnými miestami sústrediť sa na financovanie malých a stredných podnikov, priemyselných klastrov a podporu učňovského vzdelávania tak, aby sa zvýšili digitálne zručnosti zamestnancov. Tak sa umožní uľahčenie prechodu na nové požiadavky trhu práce mnohým ohrozeným ľuďom. Doterajšie výsledky operačných programov, financované z EŠIF, vrátane OP EVS, naznačujú, že v novom programovacom období je šanca dobre sa vysporiadať s touto problematikou aj z úrovne verejnej správy.

Miera prežitia podnikov v SR

Podnikateľské prostredie na Slovensku sa dá charakterizovať vysokým zastúpením mikropodnikov. Z celkového počtu aktívnych podnikateľských subjektov v strednodobom horizonte tvorili mikropodniky okolo 97%. V absolútnom vyjadrení to predstavuje v roku 577.112 subjektov v roku 2020, z ktorého existujú posledné štatistické údaje. Štruktúru MSP na Slovensku v roku 2020 ďalej tvoria aj malé podniky s podielom približne 2,5 % a stredné podniky s najmenším zastúpením približne 0,5% s počtom pohybujúcim sa okolo čísla 3.000. Podiel veľkých podnikov na celkovom počte aktívnych podnikateľských subjektov zostal zachovaný z predchádzajúcich rokov na úrovni 0,1 %, čo v absolútnom vyjadrení znamená niečo menej ako 700 subjektov.

Z hľadiska právnej formy stále prevládajú fyzické osoby – podnikatelia, ktorých počet a pohybuje okolo 58% a právnických osôb je niečo vyše 40%. Pokles počtu fyzických osôb podnikateľov sa začal už okolo rokov 2008/2009 a vzhľadom na zvyšovanie sa odvodového základu živnostníkov je táto forma podnikania čoraz menej obľúbená. Počet fyzických osôb podnikateľov odvtedy poklesol o vyše 16%.

Tabuľka 12 - Vývoj počtu podnikateľov na Slovensku (2016 – 2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Slovensko	495 373	524 869	548 271	570 224	577 112
Západné Slovensko	157 976	166 687	173 687	179 809	180 705
Stredné Slovensko	116 427	123 328	128 473	132 691	132 464
Východné Slovensko	112 895	120 642	126 761	133 390	134 929

Zdroj: Eurostat, 2023

Zaujímavým údajom pri skúmaní počtu a štruktúry podnikateľských subjektov je štatistika o i zániku. Napríklad v roku 2017 zaniklo okolo 11% podnikov, pričom v prevažnej miere to boli subjekty, ktoré mali menej ako 5 zamestnancov. Tieto podniky sú podľa Eurostatu v celej Európe najohrozenejšou kategóriou podnikateľských subjektov.

Tabuľka 13 - Počet zaniknutých podnikateľských subjektov na Slovensku (2016 – 2019)

	2016	2017	2018	2019
Slovensko	43 291	45 258	46 836	58 688
Západné Slovensko	14 109	14 600	15 419	18 980
Stredné Slovensko	10 254	10 889	11 193	13 756
Východné Slovensko	10 085	10 914	11 162	14 365

Zdroj: Eurostat, 2023

Zaujímavým údajom z hľadiska štatistík podnikateľských subjektov je aj miera ich vznikania. Je možné konštatovať, že v každom roku vznikne viac podnikateľských subjektov, než ich zanikne. Môže to nasvedčovať viacerým skutočnostiam. Jednak je to už dávno pomenovaný a veľakrát diskutovaný problém tzv. núteného podnikania, keď zamestnávateľia nútia svojich zamestnancov, aby u nich pracovali ako živnostníci, ktorí svoje výkony fakturujú. Takto sa zbavujú administratívy spojenej s odvodmi a zodpovednosti za ich platenie. Pozitívnym momentom v štatistike vzniku podnikateľských subjektov je možná chuť do podnikania medzi obyvateľstvom, a teda vznik a nárast podnikateľských subjektov. Ďalším pozitívnym momentom, ktorý sa týka aj OP EVS, je jednoduchosť zakladania podnikateľských subjektov prostredníctvom Jednotných kontaktných miest, ktoré celý proces zrýchlili a výrazne zjednodušili.

Tabuľka 14 - Počet novovzniknutých podnikateľských subjektov na Slovensku (2016 – 2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Slovensko	54 129	71 083	69 085	68 817	59 821
Západné Slovensko	17 504	22 427	21 755	21 720	18 809
Stredné Slovensko	12 532	16 724	16 249	15 644	13 081
Východné Slovensko	12 659	17 500	17 215	17 780	15 008

Zdroj: Eurostat, 2023

Slovensko sa s podielom novovzniknutých subjektov na celkovom počte aktívnych subjektov na úrovni 12,6% zaraďuje medzi krajiny EÚ s nadpriemernými hodnotami. Najvyšším podielom sa v roku 2018 prezentovali v Litve (19,1%), Portugalsku (15,7%) a na Malte (15,4%). Naopak, na opačnom konci rebríčka sa nachádza Grécko s podielom nových právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov na úrovni 4,7%. Nasleduje Írsko (4,9%) a Švédsko (6,0%). Z krajín V4 dosiahlo najvyšší podiel novovzniknutých subjektov na celkovom počte aktívnych subjektov Poľsko (14,0%) nasledované Maďarskom s 13,3%. Nižší podiel nových firiem (9,4%) vykázala Česká republika, ktorá zároveň zodpovedá hodnote priemeru EÚ-27.

Údaje publikované za celú Európsku úniu uvádzajú najvyšší podiel novovzniknutých firiem na celkovom počte aktívnych subjektov v stavebníctve (10,4%) a službách (10,3%). Nižší podiel nových podnikateľov dosahujú krajiny EÚ v odvetví priemyslu (7,5%). Vzhľadom na slabšiu pozíciu služieb v hospodárstve Slovenska je aj podiel nových firiem v tomto sektore nižší – 11,6%. Dôležitosť priemyslu pre Slovensko potvrdzuje druhý najvyšší pomer nových firiem k existujúcim (13,2%). Vyšší podiel z krajín EÚ dosiahla len Litva (15,5%).

Vznik a zánik podnikateľských subjektov sú veličiny, ktoré sa relatívne ľahko a jednoducho porovnávajú a súvisia spolu len čiastočne. Európska únia a OECD skúmajú aj mieru prežitia novozaložených podnikov. Podľa dlhodobých štatistík tretí rok podnikania prežije len okolo niečo medzi 50-60% novozaložených subjektov. V piatom roku podnikania ich obvykle funguje menej ako 50% a 10 rokov prežije len cca. 10% firiem. Najvyššiu mieru prežitia vykazujú podniky zamerané na odvetvie priemyslu a najnižšiu podniky v stavebníctve.

Tabuľka 15 - Podiel stále existujúcich podnikov na Slovensku založených pred tromi rokmi (2016 – 2020)

	2016	2017	2018	2019	2020
Slovensko	66,17	58,24	60,96	62,21	60,50
Západné Slovensko	65,62	58,38	60,21	61,63	59,58
Stredné Slovensko	65,24	57,75	59,52	62,22	60,56
Východné Slovensko	64,88	56,22	58,41	60,52	59,11

Zdroj: Eurostat, 2023

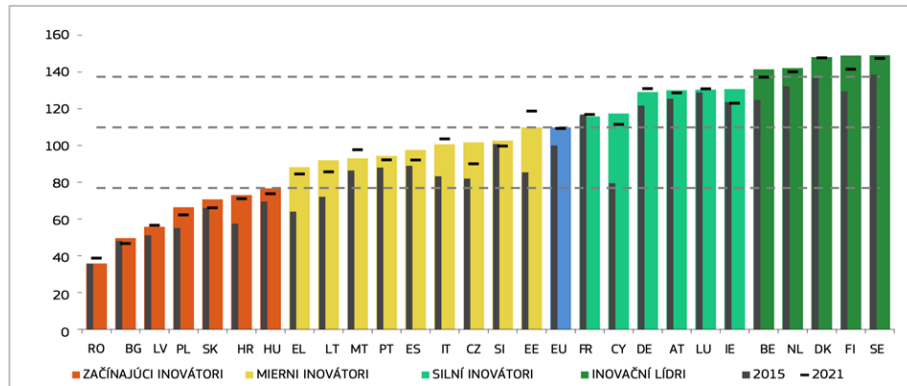
Z vyššie uvedených štatistík vyplýva, že miera prežitia slovenských podnikov v časovom rade je primeraná, alebo vyššia ako sú priemery v medzinárodných štatistikách. Operačný program EVS k tomu prispel najmä aktivitami týkajúcimi sa uľahčenia komunikácie podnikateľov s orgánmi verejnej správy prostredníctvom Jednotných kontaktných miest a podporou opatrení týkajúcich sa znižovania administratívnej náročnosti podnikania.

Inovácie na Slovensku ako jeden z cieľov Európa 2020

Inovácie sú považované v celom vyspelom svete za hnaciu silu každej ekonomiky, a preto sú aj neoddeliteľnou súčasťou kvality a úrovne podnikateľského prostredia. Predstavujú ukazovateľ pokroku v každej krajine. Na Slovensku sa mu venujú mnohé strategické dokumenty, ktoré definujú rôzne opatrenia na zlepšenie inovačnej výkonnosti krajiny. Problematické je napĺňanie opatrení v oblasti financovania, riadenia, ľudských zdrojov a spolupráce súkromného, verejného a akademického sektora.

Základné hodnotenie inovácií prostredníctvom GCI indexu bolo prezentované v „Priebežnom hodnotení účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS“ ako súčasť hodnotenia dopadov OP EVS na podnikateľské prostredie. Vzhľadom na skutočnosť, že inovačná výkonnosť a investície do výskumu a vývoja sú súčasťou stratégie a cieľov Európa 2020, zameriavame sa osobitne na širšie hodnotenie inovačnej výkonnosti Slovenska vo vzťahu k podnikateľskému prostrediu a vplyvu OP EVS.

Európska Únia vydáva každoročne European Innovation Scoreboard, ktorý poskytuje porovnávaciu analýzu výkonnosti inovácií v krajinách EÚ, iných európskych krajinách a regionálnych susedoch. Pomáha krajinám posúdiť relatívne silné a slabé stránky ich národných inovačných systémov a identifikovať výzvy, ktoré musia riešiť.

Obr. 18 - Výkonnosť inovačných systémov členských štátov EÚ; (zdroj: European Innovation ScoreBoard, 2022)

Slovensko už dlhodobo zaujíma spodné priečky európskeho rebríčka inovátorov. V skupinách krajín je Slovensko spolu s Maďarskom, Poľskom, Rumunskom a Bulharskom v skupine takzvaných začínajúcich inovátorov. Z hľadiska tradícií akademického sektora a na veľkosť krajiny relatívne solídneho základu výskumných a vývojových organizácií to je umiestnenie, ktoré nezodpovedá ambíciám prezentovaným v rôznych strategických materiáloch. Slovensko je podľa tohto rebríčka začínajúcim inovátorom s výkonnosťou na úrovni 64,3 % priemeru EÚ-27. Výkon je však nad priemerom začínajúcich inovátorov (50,0 %). Výkonnosť sa zvyšuje pomalším tempom ako v EÚ-27, pričom rozdiel vo výkonnosti krajiny v porovnaní s EÚ je čoraz väčší.

Tabuľka 16 - Porovnanie indikátorov EIS Slovenska s priemerom EÚ-27

Indikátor	Porovnanie s priemerom EÚ-27 v roku 2022 (%)	Zmena 2015- 2022 (%)
Ľudské zdroje	71,8	-19,4
Digitalizácia	68,4	7,9
Financie a podpora	38,6	12,5
Investície firiem	55,7	10,1
R&D výdavky firiem	29,7	8,5
Non R&D inv. výdavky firiem	99,6	16,7
Duševné vlastníctvo	54,6	11,9
Spolupráca MSP s inými org.	59,1	-11,3
Export Hi-tech výrobkov	129,4	6,9

Zdroj: European Innovation ScoreBoard, 2022

V oblasti ľudských zdrojov Slovensko zaostáva najmä v ukazovateli doktorandov, ktorých počet v sledovanom období klesol a rovnako sa objavujú medzery v úrovni a využívaní celoživotného vzdelávania. V oblasti digitalizácie sa krajina zlepšila najmä pre zlepšenie pokrytia širokopásmovým internetom a zvýšením miery schopností obyvateľstva ovládať výpočtovú techniku. Financovanie a podpora inovácií sa zvýšili, hoci sú len na úrovni necelých 40% európskeho priemeru. Výdavky firiem do výskumu a vývoja sú na najnižšej úrovni spomedzi všetkých ukazovateľov a s tým súvisí aj spolupráca malých a stredných podnikov s inými organizáciami, ktorá v sledovanom období dokonca poklesla. Relatívne dobre sú na tom firemné ukazovatele bežných investícií firiem, čo súvisí najmä s prívom priamych zahraničných investícií (PZI), ktoré majú aj vplyv na export výrobkov na vysokej technickej úrovni.

Tabuľka 17 - Porovnanie výdavkov na výskum a podiel Hi-tech exportu na Slovensku a v EÚ

		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Výdavky na vedu a výskum (% HDP)	SK	0,51	0,49	0,46	0,47	0,48	0,63	0,68	0,82	0,83	0,89	1,18
	EÚ	1,82	1,85	1,85	1,92	2,02	2,01	2,03	2,06	2,03	2,04	2,03
High-tech export (% na celkovom)	SK	6,4	5,8	5	5,2	5,9	6,6	6,6	8,2	9,5	9,7	9,8
	EÚ	14,1	13,8	12,3	12,3	13,1	12,3	11,6	11,6	15,3	15,7	17

prostredníctvom budovania Jednotných kontaktných miest či systémom RIA vo väzbe na ciele Európa 2020. Podľa sledovaných rebríčkov je možné pozitívne hodnotiť aj postupné kroky k znižovaniu administratívnej náročnosti pri komunikácii s verejnou správou. Elektronizáciou sa dosiahlo jednoduchšie a efektívnejšie komunikovanie s orgánmi štátnej a verejnej správy. Patrí sem elektronizácia administrácie a platenia daní, elektronizácia komunikácie so sociálnou a zdravotnými poisťovňami. Registrácia podnikateľských subjektov spojila zásluhou jednotných kontaktných miest štyri kroky do jedného a zásluhou elektronizácie sa tiež skrátil samotný čas na registráciu.

V oblasti inovácií, ktoré sú dôležitou súčasťou kvality a výkonnosti podnikateľského sektora, výrazne zaostávame. Nedosahujeme tak plánované ciele Európa 2020 v tejto oblasti, pričom však OP EVS na to nemá priamy vplyv. Nepriamo však môžeme konštatovať, že elektronizácia služieb či vybudovanie jednotných kontaktných miest s potrebnou infraštruktúrou a systémami predstavujú prínos pri inovácii administratívnej podpory a znižovania byrokracie v krajine. Veľkým nedostatkom, ktorý je spomínaný v takmer všetkých analýzach týkajúcich sa podpory inovácií na Slovensku, je prílišná byrokracia. V tomto smere môže OP EVS transformovaný v rámci udržateľnosti aktivít do nového programovacieho obdobia vidieť príležitosti na poučenie sa z predchádzajúcej periódy. V sprievodných dokumentoch spojených s Programom Slovensko a na mnohých miestach sa spomína znižovanie administratívnej náročnosti. Tu bude mať tím, ktorý realizoval OP EVS, otvorené množstvo tém, s ktorými môže v budúcnosti pracovať.

2.2 Analýza dopadov OP a jeho príspevku k plneniu cieľov EÚ na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu

2.2.1 Očakávané zmeny OP EVS

Predmetom tohto hodnotenia je posúdenie príspevku realizovaných intervencií k plneniu cieľov Stratégie Európa 2020 a zodpovedanie otázky, či implementácia programu priniesla očakávanú zmenu. V podstate ide o zodpovedania jednej hodnotiacej otázky tohto čiastkového hodnotenia prínosov a dopadov OP EVS.

Očakávané zmeny, ktoré má implementácia OP EVS priniesť, sú premietnuté do cieľov programu, pričom ich hierarchia má 3 úrovne:

Úroveň 1 - hlavný cieľ OP EVS

Proklientsky orientovaná, transparentná VS poskytujúca svoje služby rýchlo efektívne a kvalitne, v záujme podpory udržateľného rastu, tvorby pracovných miest a sociálnej inklúzie

Úroveň 2 – ciele prioritných osí

Zameranie PO1 vychádza z predpokladu, že efektívnosť a kvalita VS je najdôležitejším predpokladom vykonávania akejkoľvek štrukturálnej zmeny smerujúcej k inteligentnému, udržateľnému a inkluzívnemu rastu. Z toho dôvodu je PO1 zameraná na podporu efektívneho riadenia, integrácie a optimalizácie procesov, kvalitu a kompetentnosť pracovníkov VS. Investícií PO 1 sú zamerané na oblasti ako rozvoj organizácií VS, optimalizácia politík a systémov VS s cieľom posilnenia ich efektívnosti, transparentnosti a udržateľnosti a na podporu dobrého spravovania vecí verejných.

PO2 podporuje oblasť súdnictva. Pri rešpektovaní nezávislosti súdnictva sú ciele PO2 zamerané na zlepšenie vymožitelnosti práva znížením prieťahov v súdnych konaniach a skvalitnením rozhodovacej činnosti súdov. Intervencie PO2 sú zamerané na oba aspekty výkonu súdu - 1) proces rozhodovania a 2) výkon správy súdu.

PO 4 je vznikla ako reakcia na krízu v kontexte pandémie COVID-19 a jej cieľom je zvýšiť motiváciu zdravotníkov prostredníctvom ich lepšieho finančného ohodnotenia v dôsledku čoho malo dôjsť k stabilizácii pracovných miest v zdravotníckom systéme.

Úroveň 4 - špecifické ciele a plánované výsledky

Cieľom ŠC 1.1 je vytvoriť efektívne fungujúcu, proklientsky orientovanú VS, poskytujúcu kvalitné služby udržateľným spôsobom. Intervencie financované programom sa majú pretaviť do plánovaných výsledkov, ktorými sú optimalizácia politík v segmentoch VS, optimalizácia procesov, racionalizácia štruktúr a VS fungujúca na princípe dobrej správy vecí verejných. Plánovanými výstupmi je tiež zvýšenie dostupnosti verejných služieb a to znížením nákladov na ich získanie či skrátením času na ich vybavenie. Dôjsť má tiež k optimalizácii klientskych centier. V oblasti podpory priaznivejšie podnikateľského prostredia má program podporiť zefektívnenie procesov finančnej správy a tak zjednotiť a zjednodušiť proces výberu daní a cla. Výsledkom ŠC 1.1 má byť tiež zvýšenie participácie partnerov na tvorbe, implementácii a monitorovaní verejných politík a posilnenie spolupráce medzi partnermi na medzinárodnej úrovni. A v neposlednom rade sa intervencie ŠC1.1 majú pretaviť do posilnenia tvorby, sprístupňovania a využívania otvorených dát aj v nadväznosti na hodnotenie dopadov regulačných rámcov.

Zameraním ŠC 1.2 zavedenie moderného systému riadenia ľudských zdrojov a zvýšenie kompetencií zamestnancov VS. Realizované intervencie sa majú prejavovať v podobe výsledkov ako odborne vyškolení a pripravení pracovníci VS schopní podporiť vykonávanie reforiem, posilnené analytické a metodické kapacity, podpora efektívneho RLZ na inštitucionálnej úrovni. Výsledkami majú byť tiež nový a modernejší zákon o štátnej službe, existencia stratégie riadenia ľudských zdrojov vo VS, či predchádzanie korupčnému správaniu a jeho odhaľovanie a to prostredníctvom vzdelávania zamestnancov VS.

Poslednou oblasťou, ktorá je podporovaná v rámci PO1 je oblasť verejného obstarávania. Preto je cieľom ŠC 1.3 podporiť transparentné a efektívne uplatňovanie pravidiel verejného obstarávania a princípov 3E². Výsledkami podpory majú byť zvýšená možnosť verejného dohľadu, zjednodušenie pravidiel a procesov VO, minimalizácia korupcie a jej skoré odhaľovanie, úspora verejných financií vo vzťahu k VO, vyššia miera využívania zeleného VO, aplikácia konceptu sociálne zodpovedného VO, či podpora inovatívnych nástrojov VO.

Predmetom PO2 je zvýšenie efektívnosti a skvalitnenia súdneho systému v SR. Cieľom ŠC 2.1 je efektívne fungujúci súdny systém, v ktorom dôjde k skráteniu dĺžky súdnych konaní, zníženiu počtu nevybavených vecí ako aj k zvýšeniu miery vybavenia nápadu vecí. Ďalšími plánovanými výsledkami ŠC 2.1 sú optimalizácia procesov vo výkone správy súdu, optimalizácia procesov na MS SR ako aj v rezortných organizáciách zodpovedných za tvorbu politík. Realizovanými intervenciami sa má modernizovať systém vzdelávania administratívneho, riadiaceho a podporného personálu, ktorý sa nepodieľa na rozhodovacej činnosti a tiež sa má implementovať moderný systém vzdelávania zamestnancov MS SR. Ďalším výsledkom má byť zefektívnenie poskytovania právnej pomoci vylúčeným občanom prostredníctvom konzultačných pracovísk Centra právnej pomoci.

Zvýšiť kvalitu a posilniť nezávislosť súdnictva si kladie za cieľ ŠC 2.2. Plánovanými výsledkami v tejto oblasti je zníženie podielu zrušených prvostupňových rozhodnutí odvolacím súdom. Výsledkom podpory má byť aj implementovaný moderný systém vzdelávania sudcov a ostatných zamestnancov podieľajúcich sa na rozhodovacej činnosti súdov, budovanie a posilnenie analytických kapacít rezortu, či zvýšenie využívania alternatívneho riešenia sporov. Intervencie programu majú tak prispieť k zvýšeniu dôvery v súdny systém a k zlepšeniu vymožitelnosti práva na Slovensku.

ŠC 4.1 (ako aj celá PO4) bola začlenená do programovej stratégie dodatočne v rámci revízie OP EVS v roku 2021 ako reakcia EU, SR a RO na pandémiu COVID-19. Cieľom ŠC 4.1 je zmierniť dopady pandémie ochorenia COVID-19 pri poskytovaní verejných služieb. Výsledkom podpory má byť vyššia stabilita zdravotníckeho systému a zlepšenie dostupnosti zdravotníckych služieb, zabezpečenie poskytovania špecializovaných verejných služieb ako podporného aparátu zabezpečujúceho dostupnosť zdravotníckych služieb a podporných činností v krízových situáciách.

Plánované výsledky intervencií programu sú kvantifikované prostredníctvom programových merateľných ukazovateľov a ich hierarchia je 2-úrovňová:

- **Výstupové ukazovatele pre investičnú prioritu pre jednotlivé prioritné osi** - súvisia s podporovanými projektmi a obsahujú kvantifikovanú cieľovú hodnotu, ktorou by podľa očakávania mali prispieť k dosiahnutiu výsledkov programu.

² Economy (hospodárnosť), effectiveness (efektívnosť), efficiency (účelnosť) pri vynakladaní verejných zdrojov

- **Výsledkové ukazovatele špecifických cieľov** - vzťahujú sa na definované ŠC prioritných osí OP EVS s priamou väzbou na relevantné investičné priority a tematické ciele a obsahujú východiskovú a cieľovú hodnotu, podľa potreby kvantifikovanú. Poskytujú informáciu o určitom merateľnom aspekte dosahovaného výsledku. Slúžia na sledovanie pokroku v plnení ŠC OP EVS.

Takto definovaná intervenčná logika programu predpokladá, že dosiahnutím plánovaných výsledkov intervencií (na úrovni jednotlivých špecifických cieľov) dôjde k splneniu jednotlivých špecifických cieľov. Zároveň naplnením jednotlivých špecifických cieľov sa prispieva k plneniu cieľov jednotlivých osí, čím sa postupne naplňuje aj hlavný cieľ OP EVS. Nástrojom na sledovanie pokroku v dosahovaní jednotlivých cieľov je systém merateľných ukazovateľov.

Podrobná analýza intervenčnej logiky OP EVS, nastavenie systému merateľných ukazovateľov, vyhodnotenie ich plnenia ako aj posúdenie priebežného naplňovania cieľov OP bolo predmetom Pravidelného hodnotenia plnenia čiastkových cieľov na úrovni prioritných osí OP EVS (PO1, PO2, PO3, PO4)³. Prínosy a dopady implementácie prioritných osí 1 a 2 boli posúdené v rámci nasledovných hodnotení:

- Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS (PO1);
- Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti zefektívneného súdneho systému a zvýšenej vymáhateľnosti práva (PO2).

Na tomto mieste hodnotitelia uvádzajú sumár zistení a záverov vyššie uvedených hodnotení:

Pravidelné hodnotenie plnenia čiastkových cieľov na úrovni prioritných osí OP EVS (PO1, PO2, PO3, PO4)

Pravidelné hodnotenie plnenia čiastkových cieľov na úrovni prioritných osí OP EVS ukázalo, že jednotlivé aspekty implementácie programu sú rôznej úrovni. Na jednej strane program dosahuje pomerne uspokojivú mieru plnenia merateľných ukazovateľov, avšak finančná implementácia a dosahovanie očakávaných výsledkov nezodpovedá časovému aspektu implementácie programu. Hodnotenie tiež poukázalo na nedostatky pri ex-ante hodnotení programu, čo sa odzrkadlilo v nie úplne vhodnom nastavení intervenčnej logiky, najmä merateľných ukazovateľov. Nedostatky spočívajú v skutočnosti, že systém merateľných ukazovateľov nezabezpečuje merateľnosť všetkých výsledkov a cieľa OP v potrebnej miere. V prípade merateľných ukazovateľov výstupu aj výsledku program úspešne dosahuje, a v mnohých prípadoch aj niekoľkonásobne prekračuje, plánované hodnoty merateľných ukazovateľov. Nedostatkom preto nie je nedosahovanie ale nesprávne, resp. príliš konzervatívne naplánovanie niektorých cieľových hodnôt merateľných ukazovateľov.

Čo sa týka postupného naplňovania cieľov programu, analýza intervenčnej logiky ukázala, že výlučne z hodnôt indikátorov nemožno vyvodit' úplné a jednoznačné závery o naplňovaní špecifických cieľov a naplňovaní cieľa OP. Pri niektorých očakávaných cieľoch je ťažké identifikovať priamy vzťah medzi výsledkami a ukazovateľmi výsledku a výstupmi projektov a ukazovateľmi výstupov. Pri krátkodobých výsledkoch naviazaných na realizáciu niektorého z národných projektov je možné konštatovať, že program plní svoje ciele primerane vzhľadom na úroveň implementácie programu ako celku. Pochybnosti pri dosahovaní cieľov boli identifikované pri špecifických cieľoch 1.3 a 2.2, kde doteraz neboli zrealizované niektoré typy aktivít, ktoré by mali prispieť k dosahovaniu plánovaných cieľov.

Finančná implementácia programu v čase predmetného hodnotenia zostávala za úrovňou dosahovania merateľných ukazovateľov, čo sa odrazilo v menej uspokojivej miere dosahovania finančného ukazovateľa výkonnostného rámca a tiež v miere čerpania finančných prostriedkov alokovaných na jednotlivé prioritné osi, ktorá bola v čase hodnotenia (k 21.9.2022) na úrovni 66%. Vychádzajúc z uvedeného hodnotiteľa identifikovali riziko nedočerpania finančných prostriedkov alokovaných na program.

Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS (PO1)

Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS (PO1) ukázalo, že v mnohých oblastiach intervencií sa dosiahla, resp.

³ <http://www.reformuj.sk/wp-content/uploads/2018/01/Pravideln%C3%A9-hodnotenie-plnenia-%C4%8Diastkov%C3%BDch-cie%C4%BEov-na-%C3%BArovni-PO-OP-EVS.pdf>

smeruje sa k dosiahnutiu očakávaná zmena, t. j. ciele špecifických cieľov. V oblasti skvalitnených systémov a optimalizovaných procesov bola podpora zameraná na transformáciu procesov okresných úradov s cieľom poskytovať proklientsky orientované služby klientskych pracovísk, meranie efektívnosti poskytovaných služieb verejnej správy, inštitucionálny rozvoj Klientskych centier a integrácia spätnej väzby klientov. Významné intervencie boli zacielené aj na optimalizáciu procesov vo verejnej správe. Implementované projekty zabezpečili podporu supervízie klientskych pracovísk, ktoré poskytujú kvalitné služby, monitorovanie úrovne poskytovaných služieb klientom a zavedenie systému merania spokojnosti klientov.

Jednou z prierezoých oblastí podporovaných OP EVS je hodnotenie dopadov regulačných rámcov (RIA). Príspevok OP EVS k zavádzaniu funkčných systémov hodnotenia vplyvu verejných politík možno definovať vo viacerých rovinách. Prvou z nich je intervencia zameraná na optimalizáciu regulačného prostredia SR, ktorú implementuje MH SR. Táto intervencia programu je zameraná na vzdelávanie a zvyšovanie povedomia o procese posudzovania vplyvov politík, tvorby strategických dokumentov, analýzy a hodnotenia procesov a pod. Druhou sú intervencie na budovanie analytických a metodických kapacít ústredných orgánov štátnej správy a špičkové vzdelávanie zamestnancov analytických jednotiek. Z hodnotení a štúdií OECD vyplýva, že Slovensko sa radí medzi popredné krajiny v oblasti hodnotenie vplyvov politík. Aj vďaka podpore z OP EVS došlo k udržaniu úrovne hodnotenia RIA zo strany OECD a implementácia vybraných intervencií. smeruje k úspešnému zavedeniu funkčného systému RIA na Slovensku.

V oblasti riadenia ľudských zdrojov a zvýšenia kompetencií zamestnancov verejnej správy intervencie OP EVS nadväzujú na národné iniciatívy a stratégie (najmä Stratégia riadenia ľudských zdrojov v štátnej službe 2015 – 2020) a je nástrojom na dosahovanie cieľov týchto stratégií, pričom program podporil odbornú prípravu a vzdelávanie pracovníkov verejnej správy. Intervencie programu prispeli tiež k vytvoreniu nového zákona upravujúceho fungovanie štátnej služby a k vypracovaniu a implementácii systému ďalšieho vzdelávania štátnych úradníkov. Jeden z výsledkov, ktorý sa však v uvedenej oblasti dosiahnuť nepodarilo, je vypracovanie stratégie riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe, ktorá by mala komplexne pokrývať rôzne oblasti.

OP EVS významne prispel k vybudovanie analytických kapacít na ústredných orgánoch štátnej správy. Podpora OP EVS bola zameraná na (1) vytvorenie metodiky fungovania analytických jednotiek, čím sa zdefinoval jednotný rámec pre ich činnosť; (2) na výber, obsadenie zamestnancov analytických jednotiek a na financovanie ich mzdových výdavkov a na (3) špičkové vzdelávanie analytických útvarov štátnej správy. Podpora analytických jednotiek má tiež priamy súvis aj s prierezovou témou OP EVS zameranou na hodnotenie dopadov regulačného rámca.

Podpora OP EVS je smerovaná aj do oblasti verejného obstarávania, kde sú očakávanými výsledkami zvýšenie transparentnosti procesu VO, minimalizácia korupcie, uplatňovanie pravidiel 3E či k posilneniu využívania aspektov zeleného a sociálneho VO. Úrad pre verejné obstarávanie SR implementuje projekt zameraný na zvýšenie kvality a efektivity dohľadovej činnosti úradu a zjednocovanie rozhodovacej praxe úradu. Témou projektu je tiež odhaľovanie potenciálneho konfliktu záujmov sa účelom minimalizácie rizika. Ďalšou oblasťou podpory v oblasti VO sú aktivity zamerané na zvýšenie využívania aspektov zeleného VO, sociálnych aspektov VO ako aj VO inovatívnych riešení.

Dôležitou témou a oblasťou podpory OP EVS je aj participatívna tvorba verejných politík. Intervencie programu boli realizované (1) prostredníctvom národného projektu, ktorý predstavoval pilotnú schému participácie MVO, pričom sa testovali rôzne scenáre a nástroje zapojenia verejnosti do tvorby politík a (2) dopytovo orientovanými projektami podporujúcimi tvorbu lepších verejných politík a občiansku informovanosť a participáciu, v rámci ktorých bolo podporených celkom 106 organizácií. Z pohľadu programu bola podpora participatívnej tvorby skôr jednorázovou aktivitou ako ako systematickou podporou participácie verejnosti na tvorbe verejných politík. Napriek tomu nemožno OP EVS poprieť značný prínos v uvedenej oblasti.

Oblasťou, kde sa OP EVS nepodarilo dosiahnuť plánované výsledky je zefektívnenie a zjednotenie výberu daní a cla. K realizácii plánovanej intervencie vo forme národného projektu vôbec nedošlo a vzhľadom na pokročilý stav implementácie programového obdobia a OP EVS zrejme ani nedôjde.

Pribežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti zefektívneného súdneho systému a zvýšenej vymáhateľnosti práva (PO2)

Hodnotenie dopadov OP EVS v oblasti zefektívnenia súdneho systému a zvýšenej vymáhateľnosti práva (PO2) ukázalo, že je rôzna miera dosahovania plánovaných výsledkov v ŠC 2.1 a 2.2. Implementácia OP EVS značne

prispela k skráteniu súdnych konaní, zvýšeniu miery vybavenia vecí na súdoch a k zníženiu počtu nevybavených vecí. Zlepšenie v uvedených oblastiach a pozitívny trend v zásade potvrdzujú aj dáta Porovnávacieho prehľadu EU pre oblasť justície, štúdia Európskej komisie pre efektívnu justíciu (CEPEJ) ako aj dáta Analytického centra Ministerstva spravodlivosti SR. K zvýšeniu efektivity súdnictva OP EVS prispel najmä intervenciami zameranými na procesno-organizačné audity na Ministerstve spravodlivosti SR a vybraných organizácií rezortu spravodlivosti a audit výkonu súdnej moci ako aj podporou zavádzania systémov manažmentu kvality na vybraných súdoch a rezortných organizáciách. Touto intervenciou sa položili základy pre optimalizáciu súdnictva, vstupy pre projekty zamerané na informatizáciu či digitalizáciu súdov.

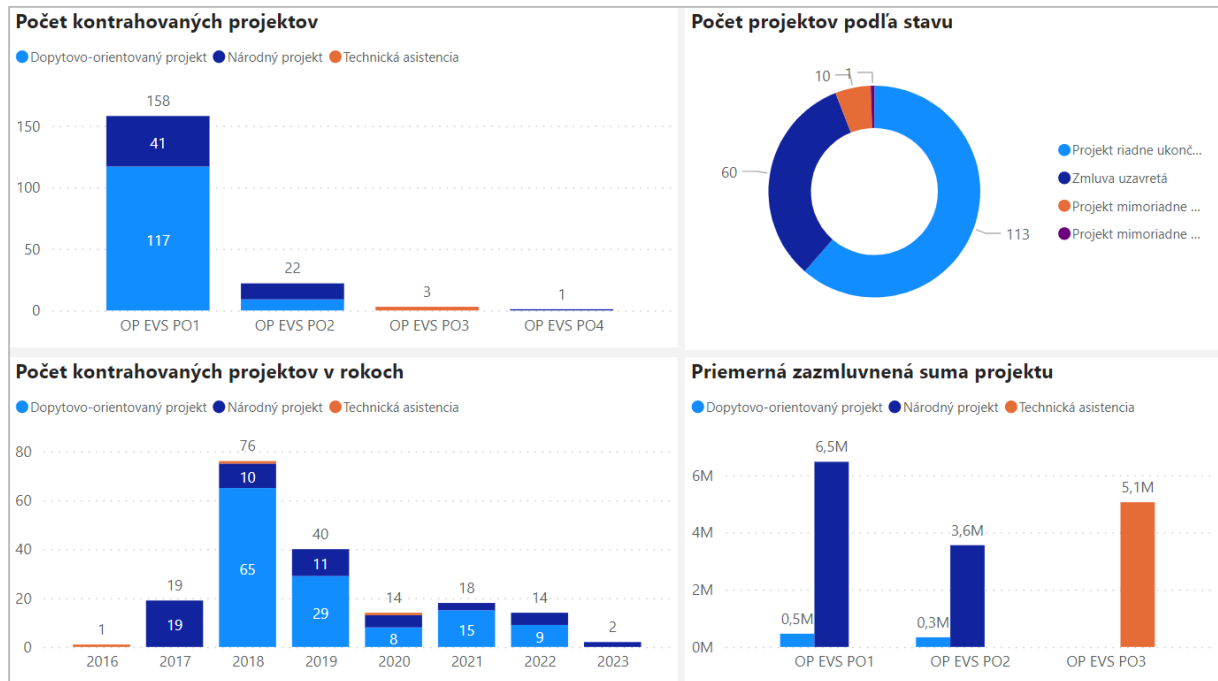
Nepriamy príspevok k zefektívneniu súdneho systému má aj intervencia zameraná na poskytovanie posilnenie a budovanie kapacít v oblasti poskytovania právnej pomoci a prevencie eskalácie právnych problém, ktorá nerieši efektivitu súdnictva v rovine výkonu súdneho konania, ale jej prínos spočíva hlavne v zabezpečení účinnej súdnej ochrany v podobe poskytovania právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi a tiež fyzickým osobám v konaní o oddĺžení. Intervencia má potenciál znížiť počet podaní na súdoch, čím sa súdy čiastočne odbremení a podporí sa ich efektivita.

V oblasti zvýšenia kvality rozhodovania súdov, a to zvýšením konzistentnosti a znížením podielu zrušených prvostupňových rozhodnutí odvolacím súdom, sa intervencie OP EVS zatiaľ do želaných výsledkov neprejavili. Je to aj z dôvodu, že intervencie zamerané na vzdelávanie sudcov a súdnych zamestnancov podieľajúcich sa na rozhodovacej činnosti súdov sa spravidla prejavujú vo forme výsledkov až po uplynutí dlhšieho časového obdobia. Podobne je na tom aj oblasť alternatívneho riešenia sporov, kde program financuje vytvorenie vhodného prostredia pre využívanie nástrojov alternatívneho riešenie sporov, rovnako financuje aktivity zamerané na zvyšovanie povedomia v tejto oblasti. Avšak vzhľadom na negatívny trend vo využívaní týchto nástrojov riešenia sporov sa javí dosiahnutie plánovaných výsledkov v tejto oblasti ako nie úplne jednoduché.

Významné výsledky sa dosiahli v oblasti budovania a posilnenia analytických a metodických kapacít rezortu spravodlivosti. Príspevok OP EVS v tejto oblasti spočíval predovšetkým v inštitucionálnom nastavení analytického útvaru, tvorbe metodík pre jednotlivé oblasti činnosti a vo financovaní odborného vzdelávania zamestnancov útvaru. Analytické centrum MS SR v súčasnosti spracováva vybrané rezortné štatistiky, vypracováva štúdie, analýzy, poskytuje podklady k hodnoteniu vplyvov (RIA), čím sa významnou mierou podieľa na tvorbe rezortných politík. Tým má potenciál prispieť k zefektívneniu súdneho systému ako takého.

Zo záverov uvedených hodnotení vyplýva, že implementácia OP EVS v mnohých oblastiach smeruje k dosahovaniu plánovaných výsledkov. Sú však oblasti, kde je miera plnenia čiastočných cieľov a výsledkov nižšia a sú tiež oblasti (ako napr. zjednotenie a zjednodušenie výberu daní a cla), kde sa s vysokou mierou pravdepodobnosti nepodarí dosiahnuť plánované výsledky. S ohľadom na hodnotiacu otázku, či implementácia programu priniesla očakávanú zmenu možno skonštatovať, že v mnohých oblastiach implementácia intervencií smeruje k očakávaným zmenám, no nie vo všetkých. Je potrebné však upriamiť pozornosť na fakt, že dosť veľký podiel intervencií vo forme národných či dopytovo orientovaných projektov je stále v realizácii, preto zodpovedanie tejto otázky, či implementácia OP EVS priniesla očakávanú zmenu, by malo byť obsahom ex-post hodnotenia programu.

V nasledujúcej časti správy je uvedený prehľad stavu implementácie programu z pohľadu počtu projektov, ich stavu a čerpania.

Obr. 19 - Štruktúra projektov OP EVS k 31.3.2023

K 31.3.2023 bolo v rámci OP EVS kontrahovaných celkovo 184 projektov, väčšina z nich (158) v rámci PO1. Najväčší počet projektov bol kontrahovaný v rokoch 2018 a 2019, čo bolo ovplyvnené aj dopytovo orientovanými výzvami pre projekty podporujúce participatívnu tvorbu verejných politík. Z obrázku je možné vidieť, že 2 národné projekty boli kontrahované aj v poslednom roku programového obdobia 2014 – 2020. Čo sa týka stavu projektov 113 z nich bolo riadne ukončených a 60 je stále v realizácii. Prvý pohľad na tieto čísla by mohol naznačovať, že väčšia časť intervencií OP EVS je už zrealizovaná. Zo 113 ukončených projektov je 92 menších, dopytovo orientovaných projektov a 1 projekt technickej asistencie. Ťažisko intervencií OP EVS leží však na národných projektoch. Z 55 kontrahovaných národných projektoch bolo k 31.3.2023 riadne ukončených 20, 5 bolo ukončených mimoriadne a 30 z nich je stále v implementácii. Z uvedeného možno vyvodit' záver, že väčšia časť intervencií OP EVS ešte stále nebola ukončená. Aj napriek tomu, že vo väčšine prípadov sa jedná o dlhodobejšie projekty, v rámci implementácie ktorých sa už dosiahli hmatateľné výsledky, stále nie je možné povedať, že intervencie boli ukončené. Tým pádom nie je možné vyhodnotiť skutočnosť, či implementácia OP EVS priniesla očakávanú zmenu. Je možné skonštatovať, že implementácia OP EVS smeruje k dosahovaniu plánovaných výsledkov (avšak v rôznej miere v závislosti od konkrétnej oblasti), čím sa prispieva k plneniu cieľov ŠC a PO ako aj hlavného cieľa OP EVS.

2.2.2 Stratégia Európa 2020 a OP EVS

Predmetom tohto hodnotenia je aj príspevok OP EVS k plneniu cieľov EÚ na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. Tieto ciele definuje Oznámenie Komisie z 3.3.2010 KOM(2010)2020 EURÓPA 2020 Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu (Stratégia EÚ 2020). Táto stratégia vznikla ako reakcia Európskej komisie na finančnú a hospodársku krízu v rokoch 2008 a 2009. Jej víziou je vytvorit' z Európskej únie inteligentné, udržateľné a inkluzívne hospodárstvo, ktoré má zabezpečiť vysokú mieru zamestnanosti, produktivity a sociálnej súdržnosti.

Základné priority stratégie sú:

- **Inteligentný rast:** vytvorenie hospodárstva založeného na znalostiach a inovácii.
- **Udržateľný rast:** podporovanie ekologickejšieho a konkurencieschopnejšieho hospodárstva, ktoré efektívnejšie využíva zdroje.

- **Inkluzívny rast:** podporovanie hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti, ktoré zabezpečí sociálnu a územnú súdržnosť.

Za účelom dosiahnutia týchto priorít boli definované nasledovné ciele nevyhnutné na dosiahnutie celkového úspechu stratégie:

- miera zamestnanosti obyvateľov vo veku 20-64 rokov by mala dosiahnuť 75 %,
- úroveň investícií do výskumu a vývoja by mala dosiahnuť 3 % HDP EÚ,
- je potrebné dosiahnuť ciele „20/20/20“ v oblasti klímy/energie (znižiť emisie skleníkových plynov najmenej o 20 % v porovnaní s úrovňami z roku 1990 alebo o 30 % za priaznivých podmienok², zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov energie na konečnej spotrebe energie o 20 % a zvýšiť energetickú účinnosť minimálne o 20 %,),
- podiel ľudí, ktorí predčasne ukončia školskú dochádzku, by sa mal znížiť pod 10 % a minimálne 40 % mladých ľudí by malo mať vysokoškolské vzdelanie,
- 20 miliónov menej ľudí by malo byť ohrozených chudobou.

Stratégia EÚ 2020 zdôrazňuje vzájomnú prepojenosť a synergické efekty medzi jednotlivými cieľmi. Napríklad, vyššia úroveň vzdelávania prispieje k vyššej zamestnateľnosti a pokrok pri zvyšovaní miery zamestnanosti pomôže pri znižovaní chudoby. Vyššia kapacita v oblasti výskumu, vývoja a inovácií v rámci všetkých odvetví hospodárstva v spojení s efektívnejším využívaním zdrojov zlepši konkurencieschopnosť a podporí vytváranie pracovných miest. Investovanie do čistejších nízkouhlíkových technológií pomôže nášmu životnému prostrediu, prispieje v boji proti zmene klímy a vytvorí nové možnosti v oblasti podnikania a zamestnanosti.

Inteligentný rast - hospodárstvo založené na znalostiach a inovácií

V zmysle Stratégie EU 2020 priorita inteligentného rastu znamená posilnenie znalostí a inovácií, ktoré mali byť hybnou silou rastu ekonomiky po kríze. Pre jeho zabezpečenie mali byť podporené intervencie do zlepšenia kvality vzdelávania, posilnenia výskumu s cieľom zlepšiť výsledky, podporovania šírenia inovácií a znalostí v Únii, využívania informačných a komunikačných technológií v plnej miere a zabezpečenie, aby bolo možné pretransformovať inovatívne myšlienky do nových produktov a služieb, ktoré budú viesť k rastu, vytvoreniu kvalitných pracovných miest a riešeniu sociálnych výziev v Európe a vo svete. V rámci tejto priority dokument definuje 3 iniciatívy:

Inovácia v Únii - podľa nej by členské štáty mali zreformovať systémy v oblasti výskumu, vývoja a inovácií na podporu excelentnosti a inteligentnej špecializácie, zlepšiť spoluprácu medzi univerzitami, výskumnými centrami a podnikmi a realizovať spoločné programy. Mali by tiež zabezpečiť dostatočný prísun absolventov vedeckých, matematických a inžinierskych odborov a zabezpečiť, aby sa učebné osnovy sústredili na podporovanie kreativity, inovácie a podnikania a tiež uprednostňovať investície do vzdelávania.

Mládež v pohybe – v zmysle tejto iniciatívy by členské štáty mali investovať do systémov vzdelávania a odbornej prípravy na všetkých úrovniach so súčasným zlepšením výsledkov, vytvárať národné kvalifikačné rámce a prispôsobiť vzdelávanie potrebám trhu práce. Tiež by mali podporiť uľahčenie vstupu mladých ľudí na trh práce.

Digitálny program pre Európu - štáty podľa nej majú vypracovať operatívne stratégie vysokorýchlostného pripojenia a podporovať šírenie a využívanie moderných online služieb ako napr. elektronická štátna správa, zdravotnícke služby on-line, inteligentný domov, digitálne zručnosti a bezpečnosť a pod.

Udržateľný rast – podporovanie ekologickejšieho a konkurencieschopnejšieho hospodárstva, ktoré efektívnejšie využíva zdroje

Stratégia EU 2020 na zabezpečenie udržateľného rastu je zameraná na vytváranie udržateľného a konkurencieschopného hospodárstva efektívne využívajúceho zdroje, využívanie vedúceho postavenia Európy v snahe vyvinúť nové postupy a technológie, vrátane ekologických technológií, urýchľovanie rozvoja inteligentných sietí využívajúcich informačné a komunikačné technológie, využívanie sietí pokrývajúcich celú EÚ a posilňovanie konkurenčných výhod našich podnikov, najmä v oblasti výroby a v rámci našich malých a stredných podnikov, ako aj prostredníctvom podporovania spotrebiteľov v efektívnom využívaní zdrojov.

Európa efektívne využívajúca zdroje – ide o iniciatívu, v rámci ktorej majú členské štáty prestať poskytovať dotácie na činnosti škodiace životnému prostrediu, vyvinúť inteligentné a prepojené infraštruktúry v oblasti dopravy a energetiky, využívať v plnej miere IKT. Majú podporovať energetickú hospodárnosť budov, využívať normy na reguláciu energetickej hospodárnosti, podporovať nástroje zamerané na úsporu energie, ktoré by mohli zvýšiť efektívnosť v energeticky náročných odvetviach, napríklad nástrojov založených na využívaní informačných a komunikačných technológií.

Priemyselná politika vo veku globalizácie - iniciatíva, ktorá kladie za úlohu členským štátom zlepšiť podnikateľské prostredie najmä pre inovatívne MSP, zlepšiť presadzovanie práv duševného vlastníctva, znížiť administratívnu záťaž v podnikaní a tiež spolupracovať so zainteresovanými stranami v rôznych odvetviach s cieľom definovať prekážky a nájsť spôsoby pre zabezpečenie vedúceho postavenia EU v rámci globálneho udržateľného rozvoja.

Inkluzívny rast – hospodárstvo s vysokou mierou zamestnanosti, ktoré prispieva k hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti

Inkluzívny rast v kontexte Stratégie EU 2020 znamená posilnenie miery zamestnanosti, investovanie do zručností, boj s chudobou a modernizácia trhov práce a systémov vzdelávania s cieľom pomôcť ľuďom predvídať a riadiť zmeny a vytvárať súdržnú spoločnosť. Zároveň je potrebné zabezpečiť, aby sa výhody hospodárskeho rastu šírili do všetkých regiónov EÚ. V rámci tejto priority sú hlavné iniciatívy nasledovné:

Program pre nové zručnosti a nové pracovné miesta - cieľom iniciatívy je modernizácia trhov práce s cieľom zvýšiť úroveň zamestnanosti a zabezpečiť udržateľnosť sociálnych modelov. Na vnútroštátnej úrovni mala byť iniciatíva zameraná na znižovanie segmentácie trhu práce, zosúladenie pracovného a rodinného života, podporovať politiky zamerané na aktívne starnutie a rodovú rovnosť. V rámci iniciatívy sa má tiež zabezpečiť aby znalosti nevyhnutné na začlenenie sa do ďalšieho vzdelávania a trhu práce boli získané a uznané v rámci všeobecného, odborného a vyššieho vzdelávania ako aj vzdelávania dospelých, vrátane neformálneho a informálneho vzdelávania.

Európska platforma na boj proti chudobe - táto iniciatíva si kladie za cieľ zabezpečiť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť, zvyšovať povedomie a uznať základné práva ľudí žijúcich v chudobe a čeliacich sociálnemu vylúčeniu, umožniť im dôstojný život a aktívnu účasť na živote spoločnosti. Členské štáty majú na vnútroštátnej úrovni podporovať boj proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, majú implementovať opatrenia na riešenie osobitných okolností mimoriadne ohrozených skupín a tiež poskytnúť im primeranú podporu príjmu a prístupu k zdravotnej starostlivosti.

Samotná Stratégia EU 2020 vo svojom texte definuje, že všetky politiky, nástroje a právne akty EÚ ako aj finančné nástroje by mali byť využité na dosiahnutie cieľov stratégie. Z toho dôvodu aj politika súdržnosti a štrukturálne fondy pre programové obdobie vychádzajú z tejto stratégie a sú s ňou úzko previazané. Tematické ciele EK sú naviazané na konkrétne priority Stratégie EU 2020, a to nasledovne:

Priorita Stratégie EU 2020	Tematický cieľ
Inteligentný rast	<ol style="list-style-type: none"> 1. posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií, 2. zlepšenie prístupu k informačným a komunikačným technológiám a zlepšenie ich využívania a kvality, 3. zvýšenie konkurencieschopnosti MSP, sektora poľnohospodárstva (v prípade EPFRV) a sektora rybárstva a akvakultúry (v prípade ENRF),
Udržateľný rast	<ol style="list-style-type: none"> 4. podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch, 5. podpora prispôsobovania sa zmene klímy, predchádzanie a riadenie rizika, 6. zachovanie a ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov, 7. podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach,
Inkluzívny rast	<ol style="list-style-type: none"> 8. podpora udržateľnosti a kvality zamestnanosti a mobility pracovnej sily, 9. podpora sociálneho začlenenia, boj proti chudobe a akejkolvek

	<p>diskriminácii,</p> <p>10. investovanie do vzdelania, školení a odbornej prípravy, ako aj zručností a celoživotného vzdelávania,</p> <p>11. posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov verejnej správy a zainteresovaných strán a efektivity verejnej správy.</p>
--	---

Zdroj: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/guides/blue_book/blueguide_en.pdf

Východiskom programovej stratégie je teda tematický cieľ č. 11 “**posilnenie inštitucionálnych kapacít orgánov verejnej správy a zainteresovaných strán a efektivity verejnej správy**”. Napriek tomu znenie OP EVS definuje previazania a prínosy programu v kontexte všetkých troch priorít Stratégie EÚ 2020 a to nasledovne:

Inteligentný rast: Výzvou zodpovedajúcou priorite inteligentný rast je zlepšovanie podnikateľského prostredia zvyšovaním kvality verejných služieb, zefektívňovaním poskytovania nenávratnej finančnej pomoci a kvalitnou tvorbou verejných politík so zameraním na podporu inovácií a znalostnej ekonomiky. Očakávaným výsledkom OP EVS v tomto ohľade je vytvorenie predpokladov pre zvýšenie kvality služieb VS v prospech podnikateľského prostredia, optimalizácia regulačného zataženia a verejných politík v relevantných oblastiach.

Udržateľný rast: Priorite zodpovedá potreba podpory optimalizácie národných politík VS a financovania verejných služieb, vrátane správy ľudských zdrojov vo VS, hnuťelného a nehnuteľného majetku VS, politík verejného obstarávania a boja proti korupcii vo VS v záujme zvyšovania transparentnosti a efektivity VS. Podpora efektívnosti a konkurencieschopnosti hospodárstva, kombinovaná s cieľovými investíciami do sociálnej, ekonomickej a ekologickej infraštruktúry krajiny sú predpokladom dlhodobej udržateľnosti nášho rozvoja. VS je prostredníctvom verejných služieb a regulačných rámcov jedným z kľúčových nástrojov podpory udržateľného rastu. Očakávaným výsledkom OP EVS v tomto ohľade je zásadná zmena v oblasti tvorby a implementácie verejných politík, ale aj finančnej efektívnosti verejných služieb a ich kvality prostredníctvom zavedenia novej paradigmy financovania služieb VS tzv. výkonnostne orientovaného riadenia.

Inkluzívny rast: Prepojenie OP EVS s prioritou inkluzívny rast spočíva predovšetkým v podpore riešení spoločenských problémov prostredníctvom vytvorenia predpokladov pre participatívnu tvorbu a optimalizáciu verejných politík a budovanie kapacít na podporu ich implementácie a tiež rozvoja spolupráce so sociálnymi a ekonomickými partnermi a MVO v kontexte reformy VS. Očakávaným výsledkom OP EVS v tomto ohľade je zvýšenie účinnosti a adresnosti verejných politík ako nástroja na zabezpečenie inkluzívneho rastu.

Z programovej stratégie OP EVS je zrejmé, že jeho intervencie nie sú priamo zamerané ani na jeden z cieľov Stratégie EÚ 2020. Implementácia tejto stratégie však predstavuje nutnosť zmeny v oblasti verejných politík a stratégií, tiež ich efektívnu implementáciu, kontrolu a vyhodnocovania. Nositeľom týchto zmien je verejná správa, predovšetkým štátna správa jej ústredné orgány. Optimalizácia, zefektívnenie a skvalitnenie verejnej správy je preto nevyhnutných predpokladom pre vykonávanie akýchkoľvek štrukturálnych zmien smerujúcim k plneniu cieľov stratégie smerujúcich k inteligentnému, udržateľnému a inkluzívnemu rastu. VS, ktorá má dôveru občanov a motivuje ich k aktívnej spoluúčasti na správe a rozvoji vecí verejných vo vzájomnom dialógu, je kľúčovým partnerom v ekonomickom rozvoji, poskytovaní služieb a je správcom mechanizmov pre vykonávanie hodnôt sociálnej súdržnosti a rovnosti príležitostí. Príspevok OP EVS k cieľom Stratégie EÚ 2020 je preto potrebné vnímať aj v tejto rovine.

Plnenie vybraných cieľov Stratégie EÚ 2020

Stratégia Európa 2020 mala napomôcť vytvoriť v rámci EÚ-27 inteligentné, udržateľné a inkluzívne hospodárstvo s vysokou mierou zamestnanosti, produktivity a sociálnej súdržnosti. Jedným z hlavných cieľov stratégie bolo napr. zvýšiť mieru zamestnanosti obyvateľstva vo veku 20 – 64 rokov minimálne na 75%. Podmienky na trhu práce na Slovensku ako aj v rámci celej EÚ sa vplyvom pandémie COVID-19 v roku 2020 zhoršili. Podľa správy Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny a na základe údajov Štatistického úradu SR a Eurostat zamestnanosť medziročne klesla v EÚ o 1,5% a na Slovensku o 1,9%. V rámci stratégie malo Slovensko stanovený cieľ v oblasti miery zamestnanosti obyvateľov na úrovni 72%, ktorý sa mu podarilo splniť už v roku 2018. Aj napriek nepriaznivému vývoju v súvislosti s ochorením COVID a napriek poklesu zamestnanosti si Slovensko udržalo aj v roku 2020 hladinu 72,5%, čo bolo o 0,5 percentuálneho bodu nad cieľovou úrovňou stratégie. Miera zamestnanosti u žien zaostávala za mierou zamestnanosti u mužov v roku 2020 o 12,6%. Vyššie rozdiely v zamestnanosti mužov a žien v porovnaní so SR dosahovali aj susedné štáty ako Maďarsko (16,1%), Poľsko (15,5%) a Česká republika (15,3%). Dôvodom rozdielnej miery zamestnanosti medzi pohlaviami je najmä

problematika zosúladenia súkromného a pracovného života u žien. Čo najviac determinuje účasť žien na pracovnom trhu je prístup k službám starostlivosti o deti. Nedostatok týchto služieb a ich vysoká cena spôsobujú, že rozdiely v zamestnanosti sú najvýraznejšie pri starostlivosti o deti vo veku do 6 rokov. Vo vekovej skupine 15-64 rokov a pri starostlivosti o dieťa do 6 rokov bolo zamestnaných 88,3% mužov a 42,9% žien. Oproti roku 2019 sa rozdiel v zamestnanosti žien a mužov zvýšil o 1,8%.

Tabuľka 18 - Stratégia Európa 2020 plnenie cieľa zamestnanosti (2010 – 2020)

Cieľ EÚ 75%, SR 72%	Slovensko			EÚ-27			
	rok	spolu	ženy	muži	spolu	ženy	muži
Miera zamestnanosti občanov vo veku 20 – 64	2010	64,6	57,4	71,9	67,8	61,2	74,5
	2011	65,0	57,4	72,5	67,9	61,4	74,3
	2012	65,1	57,3	72,8	67,6	61,5	73,8
	2013	65,0	57,8	72,2	67,5	61,6	73,4
	2014	65,9	58,6	73,2	68,2	62,4	74,0
	2015	67,7	60,3	75,0	69,1	63,3	74,9
	2016	69,8	62,7	76,9	70,1	64,3	76,0
	2017	71,1	64,7	77,5	71,3	65,5	77,2
	2018	72,4	65,5	79,2	72,4	66,5	78,3
	2019	73,4	66,9	79,9	73,1	67,3	79,0
	2020	72,5	66,1	78,7	72,4	66,8	78,1

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR – vlastné spracovanie

Ďalšou oblasťou, na ktorú sa Stratégia EU 2020 zameriavala bolo zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky pod úroveň 10% a zvýšenie podielu občanov s ukončeným vysokoškolským vzdelaním aspoň na 40%. V roku 2019 sa Slovensku podarilo splniť aj tento cieľ. Žiaľ v roku 2020 došlo k miernemu poklesu o 0,4p.b. na 39,7%, ukazovateľ tak klesol pod úroveň cieľa stanoveného stratégiou Európa 2020. Rozdelenie na základe pohlavia naznačuje, že kým u mužov došlo k poklesu o 2,2 p.b. na 30% u žien naopak došlo k nárastu o 1,6 p.b. na 49,9%. Európska únia ako celok v roku 2020 splnila cieľ stratégie a skončila na úrovni 40,9% vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov v danej vekovej kategórii.

Tabuľka 19 - Stratégia Európa 2020 plnenie cieľa dosiahnutého VŠ vzdelania (2010 – 2020)

Cieľ EÚ 40%, SR 40%	Slovensko			EÚ 27			
	rok	spolu	ženy	muži	spolu	ženy	muži
Miera vysokoškolsky vzdelaných občanov vo veku 30 - 34	2010	22,1	26,2	18,2	32,6	36,3	28,9
	2011	23,2	27,3	19,4	33,4	37,3	29,4
	2012	23,7	28,2	19,4	34,5	38,8	30,2
	2013	26,9	31,8	22,3	35,6	40,1	31,2
	2014	26,9	31,5	22,5	36,5	41,0	32,0
	2015	28,4	34,4	22,8	37,3	42,2	32,5
	2016	31,5	39,4	24,0	37,8	42,9	32,7
	2017	34,3	42,4	26,7	38,6	43,9	33,3
	2018	37,7	44,6	31,1	39,4	44,8	34,1
	2019	40,1	48,3	32,2	40,3	45,6	35,1
	2020	39,7	49,9	30,0	40,9	46,2	35,7

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR – vlastné spracovanie

Druhá časť cieľa, ktorá bola zameraná na zníženie podielu mladých ľudí predčasne ukončujúcich vzdelanie sa nepodarila na Slovensku dosiahnuť. V rámci EÚ-27 patrí Slovensko dlhodobo ku krajinám, kde je podiel osôb, ktoré predčasne ukončujú školskú dochádzku, relatívne nízky. Slovensko malo stanovený cieľ v rámci stratégie pod 6%. V roku 2020 tento podiel dosiahol úroveň 7,6% a teda stanovený cieľ sa nepodarilo dosiahnuť, napriek tomu, že cieľ EÚ (pod 10%) bol dosiahnutý. V roku 2020 predčasne ukončilo dochádzku viac mužov (7,7%), ako žien (7,4%). Európska rada odporučila Slovensku posilňovať účasť rómskych detí na vzdelávaní, kde sa prejavujú najväčšie problémy v tejto oblasti.

Tabuľka 20 - Stratégia Európa 2020 plnenie cieľa znižovania predčasného ukončenia vzdelania (2010 – 2020)

Cieľ EÚ 10%, SR 6%	Slovensko			EÚ 27			
	rok	spolu	ženy	muži	spolu	ženy	muži
Predčasné ukončenie školskej dochádzky	2010	4,7	4,9	4,6	13,8	11,6	15,9
	2011	5,1	4,6	5,4	13,2	11,1	15,2
	2012	5,3	4,6	6,0	12,6	10,6	14,5
	2013	6,4	6,1	6,7	11,8	10,0	13,6
	2014	6,7	6,6	6,9	11,1	9,4	12,7
	2015	6,9	6,8	6,9	11,0	9,4	12,5
	2016	7,4	7,2	7,6	10,6	9,1	12,1
	2017	9,3	10,3	8,5	10,5	8,9	12,1
	2018	8,6	8,8	8,3	10,5	8,8	12,1
	2019	8,3	7,9	8,8	10,2	8,4	11,8
	2020	7,6	7,4	7,7	10,1	8,1	12,0

Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR – vlastné spracovanie

2.2.3 Horizontálne princípy OP EVS

Previazanie na ciele Stratégie EU 2020 majú tiež horizontálne princípy zadané v programovej stratégii OP EVS. Horizontálne princípy vychádzajú z horizontálnych zásad a politických cieľov pomenovaných v Spoločnom strategickom rámci⁴

Trvalo udržateľný rozvoj

Všetky programy financované z EŠIF musia pri implementácii opatrení dodržiavať horizontálny princíp udržateľného rozvoja (ďalej aj „HP UR“). Hlavným cieľom tohto princípu je zabezpečenie podmienok pre trvalo udržateľný rozvoj tak, aby každé opatrenie podporené z verejných financií podporovalo vo všetkých aspektoch environmentálny, ekonomický a sociálny udržateľný rast. Špecifické ciele tohto horizontálneho princípu majú priame previazanie na priority Stratégie EU 2020 a to nasledovne:

Špecifický cieľ HP UR 1 - Posilnenie environmentálneho aspektu rozvoja

Tento špecifický cieľ HP UR je zameraný na prioritu Stratégie EU 2020 v oblasti udržateľného rastu, pričom sleduje oblasti sú podpora prechodu na nízkouhlíkové hospodárstvo vo všetkých sektoroch; podpora prispôsobovania sa zmenám klímy, predchádzanie a riadenie rizika; ochrana životného prostredia a podpora efektívneho využívania zdrojov; podpora udržateľnej dopravy a odstraňovanie prekážok v kľúčových sieťových infraštruktúrach.

Špecifický cieľ HP UR 2 – Posilnenie ekonomického aspektu rozvoja

Tento špecifický cieľ HP UR podporuje prioritu Stratégie EU 2020 v oblasti inteligentného rastu. Jeho zámerom je posilnenie výskumu, technologického rozvoja a inovácií; zvýšenie konkurencieschopnosti MSP; investovanie do vzdelávania, zručností a celoživotného vzdelávania; posilnenie inštitucionálnych kapacít a efektivity VS.

Špecifický cieľ HP UR 3 – Posilnenie sociálneho aspektu rozvoja

Priame previazanie tohto špecifického cieľa HP UR na Stratégiu EU 2020 je v oblasti inkluzívneho rastu. Špecifický cieľ HP UR 3 je zameraný na podporu zamestnanosti a mobility pracovnej sily a tiež na podporu sociálneho začlenenia a boj proti chudobe.

Intervencie OP EVS z hľadiska horizontálneho princípu trvalo udržateľného rozvoja v zmysle znenia programu sú zamerané hlavne na 3 oblasti:

⁴ <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/common-strategic-framework>

- Zabezpečenie prístupu k otvoreným, cenovo dostupným, kvalitným službám pre občanov a podnikateľov;
- Efektívna verejná správa;
- Podpora zeleného verejného obstarávania.

Prvá z uvedených oblastí je integrovaná najmä v intervencii zameranej na podporu inštitucionálneho rozvoja klientskych centier, meranie efektívnosti poskytovaných služieb a zber spätnej väzby. Druhá – efektívna verejná správa – je v zásade súčasťou všetkých intervencií realizovaných v rámci PO1 a PO2, pretože vychádza tiež z definovaného hlavného cieľa OP EVS. Podpora zeleného verejného obstarávania je venovaný samostatný národný projekt a tiež sa uplatňovanie tohto princípu sleduje naprieč všetkými realizovanými intervenciami.

Metodickú činnosť pre uplatňovanie horizontálneho princípu trvalo udržateľný rozvoj na národnej úrovni zabezpečuje MIRRI SR. MV SR ako RO pre OP EVS predkladá MIRRI pravidelne informácie o plnení príslušného horizontálneho princípu. Zástupcovia MIRRI sú vstupujú tiež do procesu prípravy vyzvaní a výziev a vyjadrujú sa k podmienkam poskytnutia pomoci, ktoré súvisia s uplatňovaním tohto horizontálneho princípu a jej overením, ktoré sú pre MV SR záväzné.

Na projektovej úrovni sa plnenie princípu udržateľného rozvoja sleduje prostredníctvom monitorovacích správ a to popisom vykonaných aktivít, ich výsledkov a vyhodnotením ich príspevku k dosahovaniu stanovených cieľov horizontálneho princípu, a tiež aj kontrolou na mieste vykonávania projektov a následne hodnotením príspevku k cieľom horizontálneho princípu.

Rovnosť príležitostí a nediskriminácia

Tento horizontálny princíp OP EVS vychádza zo skutočnosti, že podpora základných práv, nediskriminácie, prístupnosti a rovnosti príležitostí je jedným zo základných princípov, ktoré sú uplatňované naprieč všetkých politikách EÚ. Rovnosť príležitostí podporuje boj proti diskriminácii na základe pohlavia, rasy, etnického pôvodu, náboženského vyznania, viery, zdravotného postihnutia, veku, či sexuálnej orientácie. V procese prípravy Partnerskej dohody SR na roky 2014 -2020 boli identifikované horizontálny princíp Rovnosť mužov a žien a horizontálny princíp Nediskriminácia, ktoré sú založené na vytváraní podmienok pre zabezpečenie rovnakého prístupu všetkých ľudí do určitého sociálneho prostredia, resp. k zabezpečeniu rovnakej dostupnosti verejných služieb a zdrojov.

S ohľadom na uvedené horizontálne princípy intervencie OP EVS sú zamerané na zabezpečenie rovnakého prístupu pre všetkých občanov aj podnikateľov k službám verejnej správy a to napr. bezbariérovým prístupom pre osoby so zdravotným postihnutím, uplatňovaním rodového hľadiska, či vzdelávaním zamestnancov VS v oblasti rodovej rovnosti, ale tiež napr. podporou vytvárania detských kútikov v klientskych centrách. OP EVS je zameraný na skvalitnenie verejných politik a služieb VS, čo zahŕňa prístup k službám všetkých občanov, a to so zásadou rovného zaobchádzania. OP EVS tiež podporuje vzdelávanie a rozširovanie vedomostí zamestnancov verejnej správy o všetkých skupinách obyvateľov, ktorí sú, resp. môžu byť ohrození niektorou formou diskriminácie, a tiež v oblasti profesionálneho správania zamestnancov VS.

Rovnosť mužov a žien

Integrálnou súčasťou všetkých opatrení OP EVS zameraných na reformu verejnej správy je aj uplatňovanie horizontálneho princípu rovnosti mužov a žien. Rovnosť príležitostí medzi mužmi a ženami resp. rodová rovnosť predstavuje spravodlivé zaobchádzanie so ženami a mužmi, čo môže znamenať rovnaké zaobchádzanie, ako aj zaobchádzanie, ktoré je rozdielne, ale je ekvivalentné z hľadiska práv, výhod, povinností a možností. Znamená tiež rovnakú viditeľnosť, rovnaké postavenie a rovnakú účasť oboch pohlaví vo všetkých sférach verejného a súkromného života s cieľom plnohodnotného spoločenského uplatnenia žien a mužov.

V kontexte tohto horizontálneho princípu je OP EVS zameraný na systematickú podporu optimalizácie verejných politik a poskytovaných služieb všetkým občanom, a to so zásadou rovného zaobchádzania. Analýze rovnosti mužov a žien, t. j. rodovej rovnosti, sa detailnejšie venuje kapitola 2.1.3 tejto správy. Z nej vyplýva, že na Slovensko zaostáva za ostatnými krajinami EÚ v dosahovaní rodovej rovnosti a to napriek tomu, že tento horizontálny princíp sa uplatňuje vo všetkých programoch financovaných EŠIF.

Úlohy gestora horizontálnych princípov rovnosť príležitostí, nediskriminácia a rovnosť medzi mužmi a ženami plní Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktorému RO predkladá pravidelné informácie o uplatňovaní

príslušných horizontálnych princípov v realizovaných opatreniach. Gestor sa tiež vyjadruje k návrhu výziev a vyzvaní a to najmä k podmienkam poskytnutia pomoci v súvislosti s horizontálnymi princípmi. Dodržiavanie horizontálnych princípov rovnosť príležitostí, nediskriminácia a rovnosť mužov a žien je v programovom období 2014-2020 pre všetky projekty povinné. Z toho dôvodu je pre účinné uplatňovanie horizontálnych princípov v každom hodnotiacom a výberovom procese žiadostí o nenávratný finančný príspevok v rámci OP EVS stanovené diskvalifikačné kritérium, ktoré kladie za povinnosti uplatňovanie horizontálnych princípov vo všetkých projektoch.

Podobne ako pri predchádzajúcom horizontálnom princípe je proces monitorovania plnenia horizontálnych princípov na projektovej úrovni sledovaný prostredníctvom monitorovacích správ, ktorých súčasťou je samostatný výstup obsahujúci informácie o horizontálnych princípoch (t. j. popisom vykonaných aktivít, ich výsledkov a vyhodnotením ich príspevku k dosahovaniu stanovených cieľov horizontálnych princípov), ako aj kontrolou na mieste a následne hodnotením príspevku k cieľom horizontálnych princípov. Set ukazovateľov, ktorý slúži na sledovanie horizontálnych princípov na úrovni podporených projektov, sú tzv. „iné údaje“. Sú to všetky údaje, ktoré je potrebné sledovať, respektíve zbierať, pričom nemajú charakter záväzných merateľných ukazovateľov.

2.2.4 Prínosy OP EVS v oblasti inteligentného rastu

Očakávaným výsledkom OP EVS v tejto oblasti je vytvorenie predpokladov pre zvýšenie kvality služieb VS v prospech podnikateľského prostredia, optimalizácia regulačného zaťaženia a verejných politík v relevantných oblastiach.

V oblasti zvýšenia kvality služieb VS v prospech podnikateľského prostredia možno prínosy intervencií OP EVS vnímať vo viacerých rovinách. Jednou z nich sú intervencie programu zamerané na podporu klientskych centier poskytujúcich pro-klientsky orientované služby nielen fyzickým ale aj právnickým osobám, t. z. aj podnikateľom. V dôsledku implementácie tak došlo nielen k zvýšeniu kvality služieb poskytovaných klientskymi centrami ale tiež k zvýšeniu dostupnosti týchto centier. Služby klientskych centier uľahčujú a skracujú čas na vybavenie dokladov vrátane živnostenského oprávnenie, dokladov pre elektronickú komunikáciu so štátom, čo má pozitívny prínos pre podnikateľského prostredia, ktoré je mimoriadne citlivé na byrokraciu a víta akékoľvek jej odbúravanie. Pozitívny prínos tejto intervencie potvrdzuje aj meranie spokojnosti klientskych centier. Z merania spokojnosti klientov z roku 2021⁵ vyplynulo, že celková spokojnosť klientov za všetky lokality spolu dosiahla vysokú úroveň spokojnosti (90%). Vysoká úroveň spokojnosti bola dosiahnutá aj v oblasti dostupnosť úradu 90%, prístup zamestnancov 94%, interiér úradu 82% a otváracie hodiny 88%. Z Indexu podnikateľského prostredia tiež vyplýva, že vnímajú podnikatelia určitý progres v oblasti stabilizácie či odbúravania byrokracie a administratívnych povinností, kde vnímané zlepšenie je na úrovni 18 %, ako aj lepšiu funkčnosť štátnych inštitúcií ako napr. kataster, klientske centrá MV SR a pod. s vnímaným zlepšením na úrovni až 21 %. Práve tu je možné hľadať súvislosti s intervenciami OP EVS, ako napríklad národné projekty „Zlepšenie digitálnych služieb vo verejnej správe prostredníctvom behaviorálnych inovácií“, „Zlepšenie využívania údajov vo verejnej správe“. Tiež pozitívne vnímajú podnikatelia zlepšenie v oblasti úrovne korupcie na úradoch s najvyššou mierou vnímaného zlepšenia, a to až o 26 % oproti predchádzajúcemu obdobiu.

Pozitívny prínos OP EVS v prospech podnikateľského prostredia možno vnímať aj v nadväznosti na intervencie programu oblasti súdnictva. V ňom program prispel ku skráteniu dĺžky súdnych konaní vo všetkých agendách, vrátane obchodných sporov. Rovnako sa znížil celkový počet nevybavených vecí na súdoch a zvýšila sa miera vybavenia vecí na súdoch. Zrýchlenie vybavenia obchodných sporov má možno tiež definovať ako pozitívny príspevok k priaznivejšiemu podnikateľskému prostrediu.

Jedná z plánovaných intervencií, ktorá mala výraznejšie prispieť k podpore podnikateľského prostredia, bol aj pripravovaný národný projekt zameraných na modernizovanie, zjednodušenie a zefektívnenie postupov a procesov finančnej správy, v rámci ktorým malo dôjsť k zjednoteniu a zjednodušeniu výberu daní a cla. Realizácii tohto projektu však nedošlo. Táto intervencia mala asi najväčší potenciál podporiť podnikateľské prostredie zo všetkých plánovaných aj realizovaných intervencií programu.

V oblasti optimalizácie regulačného zaťaženia ako ďalšieho potenciálneho prínosu OP EVS k cieľom Stratégie EU 2020 týkajúce inteligentného rastu boli výsledky intervencií signifikantné. V rámci implementácie programu MH

⁵ zdroj: <https://www.minv.sk/?institut-spravnych-bezpecnostnych-analiz-isba&subor=464331>

SR realizuje národný projekt zameraný na zlepšenie podnikateľského prostredia a to predovšetkým implementáciou funkčného systému hodnotenia dopadov regulačných rámcov (RIA). Cieľom RIA je vyhodnotiť, či je záťaž adekvátna cieľom, ktoré sa majú danou reguláciou dosiahnuť. V prípade podnikateľov ide o hodnotenie, či ich legislatíva neobmedzuje príliš pri dosahovaní ich podnikateľských cieľov. Spomínaný národný projekt je zameraný na vytvorenie komplexnej stratégie hodnotenia dopadov regulačných rámcov, pričom MH SR má mať v danej téme úlohu národného koordinátora. Analyzovali sa a vytvorili metodiky lepšej regulácie zohľadňujúce špecifiká slovenskej ekonomiky. Projekt je tiež zameraný na vzdelávanie a zvyšovanie povedomia zamestnancov štátnej správy a ostatných relevantných subjektov o procese a obsahu posudzovania vplyvov regulačných rámcov a nelegislatívnych návrhov. RIA je tiež jedna z mála oblastí, kde Slovensko dostáva pozitívne hodnotenia aj v medzinárodnom kontexte a je na 5. mieste spomedzi všetkých krajín EÚ. OP EVS výrazne prispel k tomuto stavu a tým tiež k plneniu cieľov Stratégie EU 2020 v oblasti inteligentného rastu.

2.2.5 Prínosy OP EVS v oblasti udržateľného rastu

Prepojenie OP EVS a Stratégie EU 2020 v zmysle znenia programu možno vnímať vo viacerých rovinách. Intervencie programu výrazne prispeli k optimalizácii procesov vo verejnej správe, čo má potenciál zefektívniť a zvýšiť kvalitu nielen služieb poskytovaných VS ale aj samotnú tvorbu verejných politík. OP EVS tiež podporil budovanie kapacít a modernizáciu riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe. Intervencie programu podporili tiež oblasť verejného obstarávania a to najmä s cieľom dôsledného uplatňovania princípov 3E, posilnením transparentnosti VO a využívaním sociálnych aspektov vo VO.

Vo vzťahu k očakávanému výsledku OP EVS v nadväznosti na Stratégiu EU 2020 - zvýšenie kvality verejných služieb je možné skonštatovať, že ide o časť hlavného cieľa programu a tým pádom všetky realizované intervencie programu prispeli a prispievajú k plneniu tohto výsledku. Ak by tomu tak nebolo, išlo by o podporu, ktorá by bola v rozpore s intervenčnou logikou programu. Asi najkomplexnejšou intervenciou v tejto oblasti bol národný projekt Optimalizácia procesov vo verejnej správe, ktorý realizuje Ministerstvo vnútra SR. Cieľom projektu optimalizáciou procesov u vybraných subjektov verejnej správy podporiť fungujúcu, proklientsky orientovanú verejnú správu so súčasným zvýšením jej transparentnosti. Súčasťou realizácie projektu je analýza súčasného stavu procesov, kompetencií a systému riadenia organizácií VS s definovaním optimalizačných príležitostí. Na túto fázu nadväzuje dizajn nových procesov v zmysle navrhutej optimalizácie a ich implementácia do praxe. Aby sa nový model procesov v organizáciách mohol priebežne zlepšovať, je potrebné ho merať a vyhodnocovať. Za týmto účelom sú v rámci každého procesu definované výkonnostné ukazovatele, ktoré dávajú obraz o účinnosti a efektívnosti procesov. V rámci projektu bola definovaná tiež jednotná metodika optimalizácie procesov. Výstupy projektu predstavujú významný prínos a to jednak v zefektívnení fungovania verejnej správy a tiež k implementácii výkonnostne orientovaného riadenia. Je však potrebné povedať, že každá optimalizácia procesov v organizácii predstavuje určitú mieru zmeny, čo v praxi často naráža na menšiu či väčšiu mieru odporu zo strany či už radových zamestnancov, alebo a vedenia (na najnižšej či strednej úrovni). Pre dosiahnutie želaného efektu je preto mimoriadne dôležité, aby so zmenami vyplývajúcimi z optimalizácie procesov boli absolútne stotožnení riadiaci pracovníci organizácie a toto ďalej vhodne komunikovali na nižšie stupne riadenia a radových zamestnancov. V opačnom prípade akýkoľvek procesný audit a optimalizácia procesov narazí na ťažko prekonateľné prekážky pri implementácii. V každom prípade má ale tento národný projekt, ako aj iné, ktorých predmetom je optimalizácia procesov organizácie VS, veľký potenciál prispieť k zvyšovaniu kvality služieb poskytovaných verejnou správou a tým aj k očakávaným výsledkom OP EVS vo vzťahu k cieľom Stratégie EU 2020 v oblasti udržateľného rastu.

V oblasti finančnej efektívnosti fungovania verejnej správy predstavoval významný prínos národný projekt Hodnotenie efektívnosti verejných výdavkov (revízia výdavkov). Cieľom tejto intervencie bolo merať hodnotu za peniaze v oblastiach výdavkových programov, investícií, prevádzky a regulácie štátu. Revízia výdavkov je jedným z nástrojov zvyšovania hodnoty za vynaložené peniaze a to na základe porovnania vstupov (nákladov), výstupov a výsledkov, kde to je možné, aj v medzinárodnom porovnaní. Výsledky revízie môžu navrhovať úsporu verejných financií, lepšie verejné služby (lepšie výsledky) alebo presun výdavkov do prioritných oblastí (alokačná efektívnosť) s útlmom financovania inde. Možná je aj ich kombinácia („urobiť viac za menej“), prípadne odlišné ciele v rôznych sektoroch, napríklad zameranie na lepšie výsledky v školstve a na nižšie výdavky v ostatných sektoroch. Hodnotenie efektívnosti verejných výdavkov sa do času realizácie tejto intervencie v SR nevykonávalo. V rámci projektu sa vytvorila metodika revízie výdavkov, vykonali sa pilotné hodnotenia verejných výdavkov z pohľadu účinnosti a efektívnosti a identifikovanie opatrení, ktoré prispeli k

zvýšeniu hodnoty za peniaze z verejných financií. To umožnilo úsporu financií, zlepšenie verejných služieb pre občanov. Výstupom projektu bolo tiež napojenie revízie výdavkov na rozpočtový proces, pričom Vládou SR bolo prijaté uznesenie⁶, ktoré ukladá ministrom, predsedom ostatných ústredných orgánov štátnej správy a správcom ďalších kapitol štátneho rozpočtu "predložiť pre navrhované investície, projekty investičného charakteru a koncesie kapitoly, rozpočtových a príspevkových organizácií kapitoly a ostatných subjektov verejnej správy v riadiacej pôsobnosti kapitoly s predpokladanými celkovými výdavkami vyššími ako 1 mil. EUR s DPH Ministerstvu financií SR podklady na ekonomické hodnotenie obsahujúce minimálne detailný rozpočet projektu a dokumenty preukazujúce súlad projektu so sektorovou stratégiou, resp. súlad s prioritizovaným investičným plánom a harmonogramom". Výstupy tejto intervencie tak významne prispeli k zvýšeniu finančnej efektívnosti verejných služieb a tým ak plánovaným výsledkom OP EVS vo vzťahu k prioritizovanému rastu Stratégie EU 2020.

Ďalšie prepojenie OP EVS s cieľmi Stratégie EU 2020 je v oblasti podpory ľudských zdrojov vo verejnej správe. V nej podpora programu nadväzuje na národné iniciatívy a stratégie na zlepšenie riadenia ľudských zdrojov a zvyšovanie kompetencií zamestnancov vo verejnej správe. Je predovšetkým nástrojom na dosahovanie cieľov definovaných v týchto stratégiách (najmä Stratégia riadenia ľudských zdrojov v štátnej službe 2015-2020). OP EVS v tejto oblasti v rámci podpory posilňuje odbornú prípravu a vzdelávanie pracovníkov vo verejnej správe. Ďalším cieľom OP EVS je zavedenie systémov, ktoré pomôžu dosiahnuť efektívne riadenie ľudských zdrojov a vytvorenie stratégie riadenia ľudských zdrojov vo verejnej správe. Čo sa týka samotného zvyšovania kompetencií zamestnancov VS, vo všeobecnosti je možné konštatovať, že OP EVS sa zameriava skôr na rozvoj systému verejnej správy ako na rozvoj ľudských zdrojov (s výnimkou špičkového vzdelávania zamestnancov analytických útvarov). MV SR realizovalo v tejto oblasti národný projekt "Implementácia systému ďalšieho vzdelávania štátnych úradníkov", medzi výstupy ktorého patrí analýza súčasného stavu ďalšieho vzdelávania verejných funkcionárov, komplexná ekonomická analýza ďalšieho vzdelávania štátnych zamestnancov, koncepcia ďalšieho vzdelávania štátnych úradníkov, prierezové moduly vzdelávania a maticové rámcové vzdelávacie programy. Koncepcia ďalšieho vzdelávania štátnych funkcionárov v SR vychádzala zo Stratégie štátnej služby na roky 2015-2020 a nového zákona o štátnej službe č. 55/2017, ktorým sa ustanovujú minimálne štandardy vzdelávania štátnych úradníkov v sektoroch štátnej služby ako kontrola, dozor a sťažnosti.

Významnou intervenciou v oblasti posilnenia odborných personálnych kapacít verejnej správy je budovanie a posilňovanie analytických kapacít. Podpora OP EVS bola primárne zameraná na 2 oblasti, a to na (1) dobudovanie analytických kapacít na ústredných orgánoch štátnej správy, kde analytické jednotky existujú a vytvorenie analytických útvarov na ministerstvách, na ktorých zavedené neboli s cieľom posilniť analytické kapacity; a na (2) špičkové vzdelávanie zamestnancov analytických útvarov. Súčasťou intervencie programu bolo tiež vytvorenie metodiky pre systém nastavenia práce a pravidelného hodnotenia efektívnosti práce analytických útvarov, čím sa vytvoril jednotný rámec činnosti a hodnotenia analytických jednotiek v štátnej správe. Paralelne s tým sa podporovalo špičkové vzdelávanie zamestnancov analytických jednotiek formou stáží a kurzov v zahraničí. Podpora analytických kapacít vo vzťahu k tvorbe verejných politík má prínos najmä v skutočnosti, že v priamom dôsledku tejto podpory sa na ministerstvách dobudovali analytické kapacity, zriadili sa analytické útvary, ktoré spracovávajú podklady vo forme dátových prehľadov, štatistík, štúdií pre efektívnejšiu tvorbu politík a tiež pre hodnotenie vplyvov (RIA). To zároveň predstavuje podstatnú zmenu pri tvorbe verejných politík, čo je očakávaným výsledkom OP EVS vo vzťahu k prioritizovanému rastu - udržateľný rast.

V oblasti optimalizácie verejného obstarávania a boja proti korupcii je realizovaný národný projekt zameraný na zvýšenie kvality, efektívnosti a profesionality dohľadovej činnosti v rámci procesov verejného obstarávania a zjednocovania rozhodovacej praxe ÚVO. Zjednotenie postupov, pohľadov, ich jednotné uplatňovanie v kombinácii s publikačnou činnosťou úradu má potenciál prispieť k zvýšeniu efektivity verejného obstarávania, pretože tým umožní účastníkom VO, a to vrátane uchádzačov, standardizovať svoje činnosti a prispôbiť ich rozhodovacej praxi úradu. Intervencia programu bola tiež zameraná na odhaľovanie potenciálneho konfliktu záujmov. Za týmto účelom boli v rámci projektu realizované aktivity zamerané na vypracovanie manuálu pre identifikovanie potenciálneho konfliktu záujmov vrátane prístupu do online databáz potrebných pre ich odhaľovanie. Tiež bola vykonaná analýza zistení z doteraz preverovaných potenciálnych konfliktov záujmov. Intervencia sa týkala tiež na zvýšenie využívania aspektov zeleného VO, sociálnych aspektov VO a VO

⁶ <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/18792/1>

inovatívnych riešení. OP EVS teda aj v oblasti VO prispieva k cieľom Stratégie EU 2020 v oblasti udržateľného rastu.

2.2.6 Prínosy OP EVS v oblasti inkluzívneho rastu

V oblasti inkluzívneho rastu prepojenie OP EVS so Stratégiou EU 2020 spočíva vo vytváraní predpokladov pre participatívnu tvorbu a optimalizáciu verejných politík a budovanie kapacít na ich podporu. Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti implementoval národný projekt na podporu partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík. V rámci projektu sa realizovala pilotná schéma participatívnej tvorby verejných politík, do ktorej bolo vybraných 12 pilotných projektov. V nich sa testovali rôzne participačné scenáre a nástroje zapojenia verejnosti do tvorby verejných politík, a to na národnej, regionálnej, mikroregionálnej aj lokálnej úrovni. Zameranie verejných politík predstavilo širokú škálu tém: sociálna inklúzia, otvorené dáta, udržateľná mobilita, deti a mládež, medziobecná spolupráca, využívanie verejných priestorov, odpadové hospodárstvo, environmentálna výchova a vzdelávanie. Pilotná schéma bola zdrojom dát a vstupov pre analytickú, metodickú a legislatívnu časť projektu, v rámci sa vypracovala záverečná analýza stavu a možností participácie v SR ako aj návrhy na legislatívne zmeny, zvyšujúce účasť verejnosti v procese prípravy, tvorby, implementácie, monitoringu a revízie verejných politík. Tiež sa vytvoril a otestoval nový vzdelávací program Participatívna tvorba verejných politík pre pracovníkov VS a zástupcov MVO a v spolupráci s Filozofickou fakultou UK sa spustil nový predmet Verejné politiky na Slovensku, zameraný na aktuálne koncepty spravovania vecí verejných na princípoch otvoreného vládnutia a participatívnej tvorby verejných politík, čím sa vytvorili predpoklady pre budovanie kapacít podporujúcich participatívny prístup tvorby politík. Okrem toho bolo v rámci programu podporených 103 dopytovo orientovaných projektov zameraných priamo na lepšiu tvorbu verejných politík a občiansku participáciu. Intervencie OP EVS takto významne prispeli k zapájaniu širokej odbornej aj laickej verejnosti do tvorby politík.

3. Závery a zhodnotenie

3.1 Aké sú sociálne a ekonomické dopady intervencií OP na obyvateľstvo, jeho životnú úroveň, zamestnanosť (aj z hľadiska princípu nediskriminácie a rovnosti mužov a žien) a na vytváranie podmienok pre rozvoj podnikateľských aktivít?

Na základe vykonaných analýz je možné konštatovať, že životná úroveň ľudí na Slovensku dlhodobo patrí do kategórie najvyspelejších a najbohatších krajín sveta, čo dokazujú vybrané indikátory i členstvo krajiny v OECD. Dlhodobo mierne rastúcim trendom stúpajú HDP, bohatstvo, príjmy ako aj životná spokojnosť obyvateľstva na Slovensku. Tu možno nájsť paralelu s OP EVS napr. v príspevku k profesionalizácii ľudských zdrojov vo verejnej správe, zlepšení kvality, dostupnosti a digitalizácie verejných služieb, zefektívňovania súdneho systému či vytvorení analytických jednotiek na príslušných rezortoch, čo vytvára väčší komfort pre obyvateľstvo vedúci k vyššej spokojnosti života i väčšiemu času pre tvorbu hodnôt. V posledných piatich rokoch je však v krajine možné sledovať stagnáciu, či dokonca pokles v nemajetkových ukazovateľoch kvality života ovplyvnené zhoršujúcou sa kvalitou zdravotníctva či školstva nereflektujúceho potreby trhu práce ako aj zvyšujúca sa miera chudoby detí najmä prostredníctvom marginalizovaných skupín obyvateľstva. To radí Slovensko na pomyselný koniec rebríčka medzi najvyspelejšími krajinami sveta i EÚ-27, pričom sme tiež prestali dobiehať práve pôvodné členské krajiny EÚ-15.

Vo vzťahu k zamestnanosti na Slovensku je možné konštatovať, že krajina splnila stanovený cieľ stratégie Európa 2020 v tejto oblasti. Zamestnanosť v roku 2020 predstavovala v SR 72,4%, a bola zároveň zhodná s priemerom EÚ-27. Slovensko je tak jednou zo 16 krajín, ktoré splnili tento cieľ, a to napriek negatívnym dopadom pandémie COVID-19. Práve tu zohrala dôležitú úlohu aj digitalizácia a služby e-Governmentu vytvorené prostredníctvom OP EVS, čo práve v danom náročnom období uľahčilo komunikáciu, prácu a spracovávanie agendy na diaľku, resp. z domu, tiež vybranú pomoc pre podnikateľov a ich efektívnejšie a najmä možné fungovanie na diaľku vďaka elektronickej komunikácii so štátom a verejnými inštitúciami (napr. Sociálna poisťovňa, zdravotné poisťovne, Finančná správa SR či Úrady práce, soc. vecí a rodiny). Z hľadiska rodovej rovnosti vo vzťahu k odmeňovaniu zamestnancov sú u nás rozdiely medzi odmeňovaním mužov a žien (v neprospech žien) vyššie, ako je priemer EÚ-27. Na druhej strane dynamika poklesu tejto nerovnosti je u nás vyššia ako v EÚ-27, a teda Slovensko postupne znižuje tieto rozdiely, a to intenzívnejšie ako celá EÚ-27. Z hľadiska rozvoja podnikateľského prostredia je možné skonštatovať, že sa Slovensko radí medzi priemerné krajiny, pričom z hľadiska dlhodobých trendov síce v oblasti kvality podnikateľského prostredia prevláda skôr dlhodobá stagnácia, napriek tomu sa však objavujú pozitívne momenty, a to práve v oblastiach s dosahom projektov a aktivít OP EVS. Zlepšenie je možné pripísať aj opatreniam, ktoré sa v rámci realizácie OP EVS venovali uľahčovaniu krokov pri začatí podnikania prostredníctvom jednotných kontaktných miest či systémom RIA vo väzbe na ciele Európa 2020. Pozitívne je možné tiež hodnotiť postupné kroky k znižovaniu administratívnej náročnosti a vyššej efektívnosti pri komunikácii s orgánmi štátnej a verejnej správy prostredníctvom elektronizácie a služieb e-Governmentu. Patrí sem napríklad elektronizácia administrácie a platenia daní, elektronizácia komunikácie so sociálnou a so zdravotnými poisťovňami. Zásluhou jednotných kontaktných miest registrácia podnikateľských subjektov spojila štyri kroky do jedného a zásluhou elektronizácie sa tiež skrátil samotný čas na registráciu podnikateľských subjektov. Výraznou pomocou pre podnikateľské prostredie, i keď nepriamo, môžu byť analytické jednotky zriadené pri jednotlivých ministerstvách, ktorých úlohou by malo byť aj posúdenie dopadov plánovaných legislatívnych zmien na podnikateľské prostredie a tiež zabezpečenie predvídateľnosti legislatívy. To však bude možné len ak sa nebude obchádzať riadny legislatívny proces, na čo však OP EVS nemá žiaden reálny dosah, nakoľko to závisí od tzv. politickej vôle a kultúry. V oblasti inovácií, ktoré sú dôležitou súčasťou kvality a výkonnosti podnikateľského sektora, výrazne zaostávame. Nedosahujeme tak plánované ciele Európa 2020 v tejto oblasti, pričom však OP EVS na to nemá priamy vplyv. Nepriamo však je možné konštatovať, že elektronizácia služieb a vybudovanie jednotných kontaktných miest predstavujú prínos pri inovácii administratívnej podpory a znižovania byrokracie v krajine, a to aj pre podnikateľov. Tu sa zároveň otvára priestor pre udržateľné pokračovanie aktivít znižovania byrokracie z OP EVS prostredníctvom Programu Slovensko v rámci nového programovacieho obdobia 2021 – 2027. V sprievodných dokumentoch s ním spojených sa na mnohých miestach sa spomína práve znižovanie

administratívnej náročnosti. Tu bude otvorené množstvo tém, s ktorými môže tím OP EVS v budúcnosti aktívne pracovať a rozvíjať túto oblasť.

3.2 Priniesla implementácia OP očakávanú zmenu? Ako prispieva OP z hľadiska ekonomických a sociálnych dopadov k plneniu cieľov EÚ pri zabezpečení inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu?

Odpoveď na otázku, či implementácia OP EVS priniesla očakávanú zmenu, znamená de facto zodpovedanie otázky, či boli dosiahnuté plánované výsledky jednotlivých špecifických cieľov programu a či realizované intervencie prispievajú k plneniu cieľov prioritných osí a hlavného cieľa operačného programu. Hodnoteniu priebežného plnenia čiastkových cieľov na úrovni prioritných osí a hodnoteniu účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS a tiež v oblasti zefektívneného súdneho systému a zvýšenej vymáhateľnosti práva sa venujú hodnotenia OP EVS č. 1, 2 a 3. V zmysle záverov týchto hodnotení vyplýva, že v mnohých oblastiach sa implementáciou intervencií dosiahli plánované výsledky špecifických cieľov OP EVS, resp. smeruje sa k ich dosiahnutiu. Hodnotitelia však identifikovali aj oblasti, kde je väčšia či menšia miera rizika, že plánované výsledky nebudú dosiahnuté v uspokojivej miere (Např. v rámci ŠC 1.1 pravdepodobne nebude dosiahnutý výsledok zameraný na zjednodušenie a zefektívnenie procesov finančnej správy a výberu daní a cla, keďže sa predmetná intervencia nerealizovala. Rizikovou je tiež oblasť alternatívneho riešenia sporov v ŠC 2.2, kde štatistiky ukazujú dlhodobější pokles využívania týchto nástrojov riešenia sporov a o zvrátenie tohto negatívneho trendu sa usiluje predmetný národný projekt.). Hodnotitelia tiež upriamujú pozornosť na skutočnosť, že dosť veľký podiel intervencií vo forme národných ale aj dopytovo orientovaných projektov je stále v realizácii a preto v zásade v tejto chvíli ani nie je možné exaktne skonštatovať, či implementácia OP EVS priniesla očakávanú zmenu. Na základe záverov z vykonaných hodnotení je možné povedať, že realizované intervencie smerujú k dosiahnutiu plánovaných cieľov, resp. niektoré z nich možno považovať za dosiahnuté, čím sa smeruje k dosiahnutiu očakávanej zmeny.

Čo sa týka príspevku OP EVS k plneniu cieľov Stratégie EU 2020 v oblasti inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu možno prínos programu vnímať v niekoľkých rovinách. Prvou z nich je skutočnosť, že efektívne fungujúca verejná správa poskytujúca kvalitné a proklientsky orientované služby je východiskom pre vykonávanie akýchkoľvek reforiem či štrukturálnych zmien. Zefektívnenie, skvalitnenie, optimalizácia verejnej správy, najmä štátnej správy, preto vo všeobecnosti predstavuje prínos pre implementáciu akýchkoľvek európskych či národných stratégií, ktoré sú založené na potrebe tvorby nových politík, legislatívy a ich implementáciu, kontrolu a vyhodnocovania.

Druhá rovina sú priority a ciele samotnej Stratégie EU 2020. Pri porovnávaní cieľov Stratégie EU 2020 a programovej štruktúry a intervenčnej logiky je zrejme, že OP EVS neprispieva priamo k cieľom tejto stratégie v oblasti zvyšovania zamestnanosti, zabezpečenia primeraných investícií do VaV vo vzťahu k HDP, znižovania chudoby, či k energetickým cieľom stratégie. Program však definuje očakávané výsledky a prepojenie na priority Stratégie EU 2020. V oblasti inteligentného rastu OP EVS prispieva k plneniu cieľov Stratégie EU 2020 zvyšovaním kvality služieb VS v prospech podnikateľského prostredia např. aj prostredníctvom klientskych centier poskytujúcich pro-klientsky orientované služby. Prínos pre zlepšenie podnikateľského prostredia mala tiež intervencia zameraná na optimalizáciu regulačného zaťaženia prostredníctvom zavedenia funkčného systému hodnotenia dopadov regulačných rámcov (RIA), pričom v tejto oblasti patrí Slovensko na základe hodnotení OECD medzi popredné krajiny EÚ. Pozitívny prínos vo vzťahu k podnikateľskému prostrediu mala tiež podpora realizovaná v rámci zefektívnenia súdnictva, ktorá sa pretavila do skrátenia dĺžky súdnych konaní okrem iného aj v obchodných sporoch, čo rozhodne znamená pozitívnu zmenu v prospech podnikateľského prostredia. Nepodarilo sa však dosiahnuť plánovaný výsledok zameraný na zjednodušenie a zefektívnenie výberu daní a cla, čo mohlo ešte viac podporiť podnikateľské prostredie a tým aj prínos OP EVS k prioritne inteligentného rastu Stratégii EU 2020.

V oblasti udržateľného rastu prispela implementácia OP EVS k cieľom stratégie 2020 najmä intervenciami zameranými na optimalizáciu procesov vo verejnej správe, čím sa zefektívnila samotná tvorba politík. Optimalizácia procesov v sebe nesie aj prvok merania, vyhodnocovania a následnej ďalšej optimalizácie, čím sú položené základy aj výkonnostne orientovaného riadenia, čo je jeden z očakávaných výsledkov OP EVS vo vzťahu k Stratégii EU 2020. Ďalším očakávaným výsledkom implementácie OP EVS vo vzťahu k prioritne

udržateľného rastu je posilnenie finančnej efektívnosti fungovania verejnej správy, k čomu prispieva už vyššie spomínaná optimalizácia procesov VS. Navyše boli v tejto oblasti realizované intervencie zamerané na hodnotenie efektívnosti verejných výdavkov, ktorých cieľom je merať hodnotu za peniaze a tak zvyšovať poskytnutú, resp. obstaranú hodnotu za vynaložené prostriedky. Významným prínosom tejto intervencie je skutočnosť, že revízia výdavkov je súčasťou rozpočtového procesu a ekonomické hodnotenie je povinné pre investície štátnej správy nad 1 mil. EUR. Dosiagnuté výsledky tak prispievajú k posilneniu finančnej efektívnosti fungovania VS. S hodnotením efektívnosti výdavkov úzko súvisí aj podpora budovania a posilňovania analytických kapacít a podpora zriaďovania analytických útvarov na ústredných orgánoch štátnej správy a špičkové vzdelávanie zamestnancov týchto útvarov. Analytické útvary v rámci svojej činnosti spracovávajú podklady jednak pre hodnotenie efektívnosti výdavkov ale tiež pre hodnotenie dopadov regulačných rámcov. Tiež tak predstavujú intervenciu podporujúcu jednak budovanie personálnych kapacít a tiež finančnú efektívnosť fungovania VS. Očakávaným výsledkom programu v nadväznosti na prioritu udržateľného rastu je tiež optimalizácia politík verejného obstarávania a boja proti korupcii. Príspevok intervencií možno vnímať najmä v podpore zvýšenia kvality, efektivity a profesionality dohľadovej činnosti ÚVO so zameraním na odhaľovanie potenciálneho konfliktu záujmov. Na základe uvedeného je teda možné skonštatovať, že implementácia OP EVS postupne prináša očakávané výsledky vo vzťahu k cieľom Stratégie EU 2020 v oblasti udržateľného rastu.

V oblasti inkluzívneho rastu bolo prepojenie OP EVS a Stratégie EU 2020 najmä v podpore participatívneho prístupu pri tvorbe verejných politík. Intervencie OP EVS boli zamerané na realizáciu pilotnej schémy testovania rôznych participačných scenárov a nástrojov zapojenia verejnosti do tvorby politík a to na všetkých úrovniach (národnej, regionálnej, mikroregionálnej aj lokálnej). Vytvoril sa vzdelávací program pre zamestnancov VS a v spolupráci s Filozofickou fakultou UK sa spustil nový predmet Verejné politiky na Slovensku, zameraný na aktuálne koncepty spravovania vecí verejných na princípoch otvoreného vládnutia a participatívnej tvorby verejných politík. Podporených bolo tiež vyše 100 dopytovo orientovaných projektov zameraných na lepšiu tvorbu politík a občiansku participáciu. Tiež možno skonštatovať, že aj v oblasti cieľov inkluzívneho rastu Stratégie EU 2020 implementácia programu prispieva k dosiahnutiu výsledkov definovaných v programovej stratégii.

4. Odporúčania

Vo vzťahu k programovej stratégii OP EVS, napĺňaniu cieľov programu, dosiahnutým výsledkom boli hodnotiteľmi formulované odporúčania v hodnoteniach:

- Pravidelné hodnotenie plnenia čiastkových cieľov na úrovni prioritných osí OP EVS (PO1, PO2, PO3, PO4)
- Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti posilnených inštitucionálnych kapacít a efektívnej VS (PO1);
- Priebežné hodnotenie účinnosti, vecnej a finančnej efektívnosti a dopadov OP EVS v oblasti zefektívneného súdneho systému a zvýšenej vymáhateľnosti práva (PO2).

Odporúčania v nadväznosti na realizované intervencie v rámci PO4 budú uvedené v Hodnotení dopadov v oblasti podpory iniciatívy REACT – EU.

V súvislosti s hodnotením dopadu na ciele Stratégie EÚ 2020 na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu nemajú hodnotitelia žiadne ďalšie odporúčania.

5. Zoznam skratiek

CEDAW	Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien
CKO	Centrálny koordinačný orgán
EAO	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo
EHP	Európsky hospodársky priestor
EIGE	Európsky inštitút pre rodovú rovnosť (z angl. European Institute for Gender Equality)
EK	Európska komisia
ENRF	Európsky námorný a rybársky fond
EPFRV	Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka
ESF	Európsky sociálny fond
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
HDP	Hrubý domáci produkt
HP UR	Horizontálny princíp udržateľného rozvoja
IMD	Inštitút pre rozvoj manažmentu
IKT	Informačné a komunikačné technológie
IPP	Index podnikateľského prostredia
MIRRI	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
MH SR	Ministerstvo hospodárstva SR
MP CKO	Metodický pokyn Centrálného koordinačného orgánu
MPSVaR SR	Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR
MRR	Menej rozvinuté regióny
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MSP	Malé a stredné podniky
MU	Merateľný ukazovateľ
MV SR	Ministerstvo vnútra SR
MVO	Mimovládne organizácie
NP	Národný projekt
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OP	Operačný program
OP EVS	Operačný program Efektívna verejná správa
OP II	Operačný program Integrovaná infraštruktúra
OSN	Organizácia spojených národov
PAS	Podnikateľská aliancia Slovenska
PO	Prioritná os
RIA	Hodnotenie dopadov regulačných rámcov (z angl. Regulatory Impact Assessment)
RĽZ	Riadenie ľudských zdrojov
RO	Riadiaci orgán
RR	Rozvinutejšie regióny
SR	Slovenská republika
ŠC	Špecifický cieľ
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
ÚPVS	Ústredný portál verejnej správy
ÚV SR	Úrad vlády Slovenskej republiky
ÚVO	Úrad pre verejné obstarávanie
VO	Verejné obstarávanie
VS	Verejná správa
VVal	Výskum, vývoj a inovácie
VZPS	Výberové zisťovanie pracovných síl

6. Zoznam obrázkov

Obr. 1 -	Vývoj životnej úrovne obyvateľov Slovenska vyjadrený prostredníctvom GNI a GDP; (zdroj: World Bank, vlastné spracovanie, 2023).....	11
Obr. 2 -	Úroveň spokojnosti obyvateľstva so životom v danej krajine, (zdroj: ourworldindata.org (World Happiness Report), 2022).....	12
Obr. 3 -	Životná spokojnosť na Slovensku za obdobie rokov 2010-2020 na základe Cantril Ladder; (zdroj: ourworldindata.org, vlastné spracovanie, 2023)	13
Obr. 4 -	Human Development Index (HDI) – svet 2021; (zdroj: World Population Review (OSN), 2023)	13
Obr. 5 -	Vývoj Human Development Indexu (HDI) Slovenska (2000 – 2021); (zdroj: World Population Review (OSN), 2023)	14
Obr. 6 -	Giniho koeficient dôchodkovej nerovnosti v krajinách OECD (2019); (zdroj: OECD, 2023)	15
Obr. 7 -	Quality of Life Index (Index kvality života) 2023; (zdroj: worldpopulationreview.com, 2023)	16
Obr. 8 -	Index sociálneho pokroku (SPI) krajín V4 a Rakúska (2021 – 2022); (zdroj: statista.com, vlastné spracovanie, 2023)	16
Obr. 9 -	Priemerný počet pracujúcich v SR podľa vekových skupín (2014 – 2021); (zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie)	18
Obr. 10 -	Pracujúci v r. 2021 v členení podľa dosiahnutého vzdelania (v tis. osôb); (zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie)	20
Obr. 11 -	Podiel zahraničnej mobility na celkovej zamestnanosti v r. 2014 – 2021; (zdroj: ŠÚ SR, VZPS – vlastné spracovanie)	21
Obr. 12 -	Miera zamestnanosti – percentuálne vyjadrenie (populácia vo veku 20 – 64 rokov); (Zdroj: Eurostat, LFS)	22
Obr. 13 -	Index rodovej rovnosti EÚ 2022 (IRR EÚ 2022); (zdroj: Zdroj: European Institute for Gender Equality, 2022)	23
Obr. 14 -	Index rodovej rovnosti Slovensko 2022; (zdroj: European Institute for Gender Equality, 2022).....	23
Obr. 15 -	Index rodovej rovnosti 2022 porovnanie krajín EÚ; (zdroj: Eurostat, EIGE – vlastné spracovanie).....	25
Obr. 16 -	Rozdiel v odmeňovaní žien a mužov (2010 – 2020); (zroj: Eurostat – vlastné spracovanie).....	26
Obr. 17 -	Hodnotenie podnikateľského prostredia (IPP) za 2.polrok 2022; (zdroj: PAS, 2023).....	29
Obr. 18 -	Výkonnosť inovačných systémov členských štátov EÚ; (zdroj: European Innovation ScoreBoard, 2022)	34
Obr. 19 -	Štruktúra projektov OP EVS k 31.3.2023	41

7. Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 -	Ekonomicky aktívne obyvateľstvo podľa vzdelania a krajov v roku 2021 (v tis. osôb)	17
Tabuľka 2 -	Zamestnaní obyvatelia vo veku 15 – 64 rokov (v %).....	19
Tabuľka 3 -	Vývoj zamestnanosti podľa dosiahnutého vzdelania (2014 – 2020)	19
Tabuľka 4 -	Priemerný počet pracujúcich podľa krajov	20
Tabuľka 5 -	Ukazovateľ prerozdelenia moci Slovensko vs EÚ (1.Q/2022).....	24
Tabuľka 6 -	Výkonnosť Slovenska a EÚ podľa jednotlivých ukazovateľov (2010 – 2020).....	26
Tabuľka 7 -	Celkové Umiestnenie Slovenska a jeho susedov v GCR (2018 – 2022).....	29
Tabuľka 8 -	Umiestnenie Slovenska v GCR podľa jednotlivých kategórií	30
Tabuľka 9 -	Ekonomická výkonnosť krajín podľa GCR 2022 – Porovnanie SR so susednými krajinami	30
Tabuľka 10 -	Obchodná efektívnosť podľa GCR 2022 – porovnanie SR so susednými krajinami	30
Tabuľka 11 -	Efektívnosť vlády podľa GCR – porovnanie SR so susednými krajinami	31
Tabuľka 12 -	Vývoj počtu podnikateľov na Slovensku (2016 – 2020).....	32
Tabuľka 13 -	Počet zaniknutých podnikateľských subjektov na Slovensku (2016 – 2019).....	32
Tabuľka 14 -	Počet novovzniknutých podnikateľských subjektov na Slovensku (2016 – 2020).....	32
Tabuľka 15 -	Podiel stále existujúcich podnikov na Slovensku založených pred tromi rokmi (2016 – 2020)	33
Tabuľka 16 -	Porovnanie indikátorov EIS Slovenska s priemerom EÚ-27.....	34
Tabuľka 17 -	Porovnanie výdavkov na výskum a podiel Hi-tech exportu na Slovensku a v EÚ	34
Tabuľka 18 -	Stratégia Európa 2020 plnenie cieľa zamestnanosti (2010 – 2020)	45
Tabuľka 19 -	Stratégia Európa 2020 plnenie cieľa dosiahnutého VŠ vzdelania (2010 – 2020).....	45
Tabuľka 20 -	Stratégia Európa 2020 plnenie cieľa znižovania predčasného ukončenia vzdelania (2010 – 2020).....	46